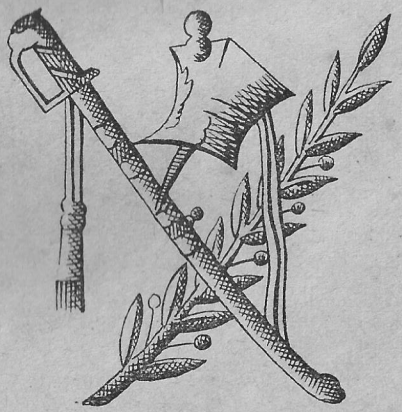
Oficer

1931

Salezjańska Szkoła Graficzna, Warszawa, ul. Ks. Siemca 6

Marjan Schwartz ppor. rez.

Zalecony do użytku służbowego rozkazem
Pana II. Wiceministra Spraw Wojskowych.
(Biuro Og-Org. L. 200/Org. 31.)

97.

OD AUTORÓW.

Składając do rąk czytelników opracowany przez nas podręcznik — vade mecum, nie chcemy być posądzeni o zamiar narzucania swoich poglądów i zdań w sprawach, o których w książce tej mowa.

Zadaniem naszem było możliwie przejrzyste zestawienie i możliwie dokładna interpretacja rzeczy naogół znanych, a znajdujących swój wyraz w rozkazodawstwie wojskowem, bądź ustalonych przez zwyczaj.

Żywimy też nadzieję, iż praca nasza zwróci na siebie uwagę kolegów, którzy po zapoznaniu się z jej treścią zechcą zabrać głos w celu uzupełnienia, czy wygładzenia pewnych luk i usterek, jakie z pewnością w tej — pierwszego typu — książeczce dostrzec się dadzą.

Przeświadczenie to, oraz poczucie, iż starania nasze bodaj w drobnej mierze przyczynią się do szybkiego choćby tylko zorjentowania się oficerów w różnorakich sytuacjach życiowych, były nam pobudką i otuchą w pracy.

Warszawa w styczniu 1931 r.

(—) Berling ppłk. dypl.
(—) Próchnicki mjr. dypl.
(—) Kramar kpt. dypl.

Treść.

Przedmowa.

Wstęp.

CZĘŚĆ I.

Wystąpienia w okolicznościach służbowych.

a) Ubiór i oporządzenie.
b) Stosunki służbowe.
c) Uroczystości i reprezentacja.

CZĘŚĆ II.

Wystąpienia w okolicznościach pozasłużbowych.

a) Obowiązki towarzyskie.
b) Miejsca i lokale publiczne.
c) Kasyno.

CZĘŚĆ III.

Korespondencja:

a) Służbowa.
b) Prywatna.

Praktyczne wskazówki.

PRZEDEMNĄ KSIĄŻKA.

Szczęśliwym zbiegiem okoliczności wydawnictwo to zjawi się na półkach księgarskich prawie równocześnie z ostatnio opracowanemi częściami Regulaminu Służby Wewnętrznej, wypełniającemi w ten sposób długoletnią lukę w tym dziale służby.

Na czem polega ten szczęśliwy traf?

Na tem, że praca zbiorowa panów ppłk. dypl. BERLINGA, majora dypl. Próchnickiego, kpt. dypl. Kramara jest celowem uzupełnieniem wspomnianego regulaminu, stanowiąc niejako vade-mecum w życiu pozasłużbowem oficera.

Czy to potrzebne i komu? Toć przecież to, co stanowi treść tej książki powinno być wyniesione z domu, utrwalone w szkole.....

Jeżeli chodzi o podstawy ogólnego wychowania — tak. Jednakże ani dom, ani szkoła, nawet wojskowa, nie wpoją tych zasad, które się składają na istotę wychowania wojskowego, ani tembardziej nie przyswoją form, które są tego wychowania zewnętrznym objawem.

Bo szkoła wojskowa także nie stwarza tych wszystkich możliwości, których wymaga dobre wychowanie, a to dzięki zbyt koszarowemu trybowi życia i niezbyt rozległym horyzontom towarzyskim.

Dopiero przejście do społeczności oficerskiej rozszerza te możliwości, stawia „pasowanego na rycerza" wobec licznych zagadnień życia zbiorowego, często skomplikowanych, lub pozornie zawiłych ze względu na brak wyrobienia, doświadczenia, nieopanowania form współżycia. Właśnie dla tych najmłodszych, rok w rok zaludniających rodzinę wojskową pokoleń oficerskich omawiany przewodnik po labiryncie pozasłużbowego życia oficera staje się cennym nabytkiem.

Nie tu miejsce dla rozważań nad istotą i podstawami zagadnienia wychowania wojskowego. Nie kusili się o to i autorzy tej potrzebnej pracy. Zasługą ich niewątpliwą będzie wysiłek w kierunku zebrania, możliwie wyczerpującego, tych wszystkich praw i zwyczajów, które zdołały uzyskać już moc obowiązującą w życiu społeczności oficerskiej. Jeżeli tu i ówdzie znajdziemy nawet inowację, stanowiącą czy to indywidualny pogląd autorów na pewne formy życia wojskowego, czy usiłującą przyswoić w całości zwyczaje jednego tylko środowiska — należy temu tylko przyklasnąć, nie przesądzając losów tej lub owej próby. — Wszakże nasz korpus oficerski jest zlepkiem zespołów z różnych formacyj i z wojsk zaborczych. Jest rzeczą zrozumiałą, że każde z tych środowisk musiało pozostawić ślady w formach, a nawet zasadach współżycia i bytowania oficerów, w ich zwyczajach, które mogą niekiedy odbiegać od ducha narodu polskiego, lub stanowić balast niezasymilowany przez kulturalny dorobek wojska narodowego.

Usiłowania zatem w kierunku upowszechnienia tego co dobre, godne naśladowania — powinny znaleźć uznanie właśnie ze względu na konieczność wytworzenia jednolitych form pozasłużbowego życia polskiego oficera.

(—) ŁUCZYŃSKI
gen. bryg.

WSTĘP.

Nie popełnimy przesady, twierdząc, że mało który z zawodów wymaga tak wszechstronnego przygotowania i tak stałego i silnego opanowania się, jak służba oficera.

Składa się na to szereg przyczyn, których wyliczyć niepodobna, wystarczy może przytoczyć jedną z nich, ujętą w krótkiem zdaniu: na oficera, już choćby dlatego, że w naszych warunkach występuje on nieomal zawsze w mundurze, są zwrócone oczy całego społeczeństwa. Jeżeli zaś dodamy, że każdy inteligentny mężczyzna będzie dążył stale do tego, co określamy pojęciem „gentleman", to ileż bardziej zasada ta musi obowiązywać oficera, uosabiającego cześć wojska (honor munduru) i powagę Państwa w jednej osobie.

Już więc choćby te tylko względy powinny wystarczyć do podkreślenia, jak szczytne jest powołanie oficera, ile wymaga cnót przyrodzonych i zalet możliwych do zdobycia, ile nakłada ciężkich i trudnych obowiązków. Ogrom tych zadań wymaga z jednej strony wysokiej, rzetelnej ambicji, z drugiej zaś — opanowania siebie samego, zdolności do samozaparcia się dla dobra idei, dobra interesów ogólnych i państwowych, co pociąga za sobą niejednokrotnie konieczność wyrzeczenia się celów mniej ważnych i osobistych.

Jednym z pierwszych nakazów jest dla oficera obowiązek stałego doskonalenia się. Oficer ma być wzorem rycerza i gentlemana, musi posiadać zarówno wykształcenie fachowe, jak

i ogólne. Minęły bowiem bezpowrotnie czasy, kiedy od oficera wymagano jedynie dobrej znajomości regulaminów, odwagi osobistej, wyrobienia fizycznego i pewnej ogłady towarzyskiej.

Dzisiaj oficerowi stawia się inne, szersze wymagania. Musi on być przedewszystkiem wychowawcą żołnierzy, oddanych jego pieczy, dobrym i uświadomionym obywatelem kraju, wreszcie nieustraszonym obrońcą całości i niepodległości swej Ojczyzny.

Oto trzy zasadnicze czynniki, stanowiące podstawę tego, co nazywamy powołaniem oficera.

Konieczność fachowego doskonalenia się i pogłębiania znajomości sztuki wojennej nie wymaga głębszych uzasadnień. Oficer, który się nie kształci w swym zawodzie, musi zrezygnować ze swej karjery, daje bowiem do zrozumienia, że ani państwo, ani siła zbrojna nie mogą na niego liczyć w bliższej czy dalszej przyszłości. Sztuka wojskowa rozwija się stale, udoskonalenia techniczne, nowe zdobycze wiedzy dla celów wojny idą systematycznie naprzód, oficer przeto nie może pozostać w tyle, przeciwnie musi iść z postępem nauki.

To co oficerowi daje szkoła wojskowa (szkoła podchorążych) jest zaledwie odskocznią do dalszych studjów i dalszego kształcenia się w obranym kierunku. Można ją porównać z ogólnokształcącym cenzusem dla ludzi młodych, jakim jest egzamin maturalny, dopiero studja dalsze, wyższe, dają absolwentowi szkoły średniej znajomość obranego przezeń zawodu, którą stale i systematycznie pogłębia.

Studjum nauk wojskowych, zagadnień operacyjnych i t. p. za pomocą specjalnych wydawnictw, przeglądów, miesięczników i t. d. daje wyniki doskonałe.

Mimo, że obowiązkiem przełożonych i dowódców jest dbać o to, aby ich podkomendni mieli dostateczną ilość materjału do nauki, sami zainteresowani, zwłaszcza oficerowie młodsi, dla własnego dobra muszą się garnąć do nauki, która jest i będzie podstawą ich służby.

Równolegle z pogłębieniem wiadomości z dziedziny sztuki wojskowej, oficer musi zasilać zasoby swej wiedzy ogólnej. Znajomość współczesnej literatury własnej i choćby tylko w najogólniejszych zarysach obcej jest rzeczą nieodzowną, albowiem najważniejsze prądy w literaturze pięknej i sztuce nie mogą mu być obce. O zjawiskach życia bieżącego oficer winien wiedzieć i umieć zdobyć się na sąd o nich. Z tego założenia wychodząc, trzeba zalecić oficerom czytanie prasy codziennej i wydawnictw perjodycznych (tygodniki, miesięczniki, ogólnokształcące), z uwagi na to, że aczkolwiek oficer nie może brać czynnego udziału w życiu politycznem, jednakże musi się orjentować w zagadnieniach polityki zewnętrznej i wewnętrznej własnego państwa, znać najistotniejsze zagadnienia gospodarcze kraju i interesować się życiem społecznem.

Gruntowniejsze studjowanie tych zagadnień jest dla oficera niemożliwe. Brak na to przedewszystkiem czasu a następnie środków. Ograniczyć się przeto należy do odpowiedniego doboru materjału, co jest rzeczą nie zawsze łatwą i wymaga pewnej umiejętności. Jeśli chodzi o literaturę, czy sztukę, przegląd literacki lub artystyczny da nieraz więcej, niż przeczytanie kilku książek, a zwiedzenie dobrej wystawy więcej, niż szereg bezplanowych i kosztownych podróży.

Dla pomnażania zasobów wiedzy ogólnej trzeba wykorzystać każdą nadarzającą się sposobność.

Do najprzyjemniejszych należy niewątpliwie podróżowanie i mniejsze lub większe wycieczki. W tym celu wykorzystuje się okres urlopowy, w czasie którego należy połączyć pożyteczne z przyjemnem. Program wycieczek i podróży powinien być zawczasu opracowany i ułożony według pewnego planu.

Przedewszystkiem trzeba poznawać własny kraj i skarby jego przyrody, a dopiero potem inne kraje. Przed wyjazdem, czy wycieczką dobrze jest przejrzeć lekturę, dotyczącą stron, czy okolic, które zamierzamy poznać luz zwiedzić. Daje to

możność łatwiejszej orjentacji, przez co się zyskuje dużo na czasie.

W porze zimowej, czy w wolnych godzinach wieczornych powinno się wykorzystać czas na naukę języków obcych. Jaką rolę w życiu inteligentnego człowieka odgrywa znajomość przynajmniej jednego obcego języka, o tem wie każdy.

Interesowanie się życiem sportowem i czynny w niem udział jest nieodzownym warunkiem zachowania tężyzny fizycznej, łączącej hart ducha i ciała. Sport nie tylko daje niezbędne wyrobienie fizyczne, ale zapewnia normalne odprężenie umysłowe i racjonalne wykorzystanie odpoczynku, który tylko wtedy jest celowy i skuteczny, kiedy nie jest bezwładem.

Wszystkie te dążenia zarówno w dziedzinie umysłowej jak i fizycznej muszą być osiągalne, a więc niezbyt kosztowne. Będzie tu obowiązywała zasada umiarkowania, gdyż tak zbytnia wszechstronność, jak i daleko idące zasklepienie się sprowadza dyletantyzm lub manjactwo.

Dobrze pojęta oszczędność musi być przez oficera ściśle przestrzeganą. Podstawą bytu człowieka nie jest większa czy mniejsza suma dochodu, ale dostosowanie swych potrzeb do ram budżetu, który należy zgóry ułożyć i ściśle się do niego stosować. Życie i zaspokajanie potrzeb własnych musi się ograniczyć do możliwości finansowych jednostki w myśl zasady „wedle stawu grobla". Życie nad stan jest przestępstwem, które doprowadza zazwyczaj do smutnego końca.

Od oficera nie wymaga się, żeby „błyszczał" jak dawniej, natomiast musi on „świecić" przykładem na każdem polu, w każdej okoliczności. Cechą znamionującą w dużym stopniu godność stanu oficerskiego, jest koleżeństwo nakładające obowiązek solidarności na wszystkich oficerów.

Mundur wojskowy daje oficerowi w społeczeństwie pewne przywileje, które wprawdzie nie stanowią litery prawa pisanego, niemniej jednak istnieją, mają swe tradycje i są pie-

czołowicie ochraniane zarówno przez wojskowych, jak i przez osoby cywilne. Są one pochodnemi szacunku i czci dla tego symbolu zawodu żołnierskiego, który w społeczeństwie tkwi od najdawniejszych czasów. Obowiązkiem tedy oficera jest tę cześć munduru pogłębiać i utrwalać, czynami i zachowaniem ją uzasadniając.

UBIÓR I OPORZĄDZENIE.

RODZAJE UBIORU.

Rozróżniamy:

Ubiór służbowy
a) wielki,
b) mały,
ubiór wieczorowy,
ubiór codzienny,
ubiór polowy.

Części składowe poszczególnych ubiorów są następujące:

1. a) Ubiór służbowy wielki:
— czapka,
— kurtka sukienna,
— spodnie do butów,
— buty (z ostrogami, komu przysługują),
— pas główny,
— srebrne sznury naramienne (komu przysługują),
— wszystkie ordery i odznaczenia krajowe i zagraniczne,
— szabla z temblakiem na żabce,
— rękawiczki białe irchowe.

Ubioru tego używa się w czasie uroczystości: w dniu

1 stycznia, 3 maja i 11 listopada, w czasie oficjalnych przyjazdów Głowy Państwa oraz we wszystkich tych wypadkach, kiedy korpus dyplomatyczny występuje nazewnątrz w ubiorze galowym.

W innych okolicznościach nałożenie ubioru wielkiego może nastąpić tylko na zarządzenie władz przełożonych.

Przy ubiorze wielkim, o ile jest nakazany płaszcz (tylko sukienny, bez kołnierza futrzanego), należy posiadaną wielką wstęgę komandorję i pełne odznaki orderu „virtuti militari" nosić na płaszczu zapiętym, szabla i pas na płaszczu.

b) Ubiór służbowy mały:
- — czapka lub hełm,
- — kurtka sukienna lub letnia,
- — spodnie do butów,
- — buty (z ostrogami, komu przysługują),
- — pas główny,
- — sznury naramienne koloru ochronnego (komu przysługują),
- — pełne odznaki orderu „virtuti militari" i baretki innych odznaczeń polskich (i zagranicznych),
- — szabla na żabce,
- — pistolet (rewolwer) (jeśli zarządzono),
- — rękawiczki bronzowe,
- — płaszcz sukienny (w tym wypadku pas z szablą na płaszczu, pasek przez ramię pod naramiennikiem).

Tego ubioru używa się przy występach o charakterze czysto służbowym, np. służba inspekcyjna, raporty, wizyty służbowe, delegacje, zastępcy honorowi, posiedzenia sądów honorowych, pogrzeby, asesorowie w sądach wojskowych i t.p.

Oficerowie pełniący służbę inspekcyjną w garnizonie lub formacji, dowódcy wart oraz oficerowie występujący w oddziałach zwartych na paradach i przeglądach mają po-

nadto rewolwer w futerale na pasie, z prawej strony, oraz opuszczają podpinkę czapki (hełmu) pod brodę.

Jeśli był nakazany płaszcz (tylko sukienny), szabla i pas na płaszczu.

Przy żadnym z ubiorów służbowych nie nosi się kołnierza futrzanego.

2. Ubiór wieczorowy:
- — czapka,
- — kurtka sukienna,
- — spodnie ciemne z lampasami,
- — lakierki z okuciem,
- — pas salonowy z rapciami,
- — szabla z temblakiem,
- — srebrne sznury naramienne (komu przysługują),
- — rękawiczki białe błyszczące,
- — ordery i odznaczenia (pełne odznaki),
- — płaszcz sukienny względnie peleryna.

Ordery i odznaczenia polskie obowiązują zawsze. Z cudzoziemskich nakłada się jedynie te, których nałożenia wymaga kurtuazja, w każdym poszczególnym wypadku.

Ubiór ten jest przeznaczony na wizyty, uroczyste przyjęcia, bale, akademje, uroczystości rodzinne i inne, oraz na premjery i przedstawienia galowe w teatrach, wreszcie na wieczorki i koncerty.

Na przedstawieniach galowych i na uroczystych akademjach należy zachować przy sobie szablę, czapkę i rękawiczki.

Jako ogólną zasadę można przyjąć, że ubiór wieczorowy obowiązuje oficera zawsze tam, gdzie osoby cywilne występują w smokingu lub we fraku.

Na skromniejsze z pośród tych uroczystości nakłada się tylko ordery i odznaczenia polskie; szabla nie obowiązuje.

3. Ubiór codzienny:

— czapka,
— kurtka sukienna lub letnia,
— spodnie krótkie lub długie koloru ochronnego,
— pas główny,
— pełne odznaki „virtuti militari" i baretki,
— sznury naramienne koloru ochronnego (komu przysługują),
— buty lub trzewiki bronzowe sznurowane,
— rękawiczki bronzowe skórzane,
— płaszcz sukienny (peleryna, lub płaszcz nieprzemakalny).

Używa się go we wszystkich wystąpieniach o charakterze ściśle prywatnym (poza służbą). Należą tu: podróże, spacery, kawiarnie, kina, teatrzyki i zawody sportowe.

Dozwolony jest w pracy biurowej.

4. Ubiór polowy:

Jest małym ubiorem służbowym, do którego dołącza się przedmioty uzbrojenia i oporządzenia polowego:

— czapka, furażerka lub hełm,
— pistolet (rewolwer),
— lornetka,
— torba,
— maska i t. d.

Do wszystkich ubiorów można, a przy ubiorze wieczorowym należy używać zawsze płaszcza sukiennego lub peleryny.

Płaszcz letni nieprzemakalny służy tylko do ubioru codziennego i polowego.

CZAPKA.

Krój czapki i dodatki do niej są ściśle przepisane, wysadzanie się zaś na naśladowanie obcych wzorów, czy to wyglądem zewnętrznym czapki, czy formą daszka, jest w złym tonie i świadczy o złem wychowaniu wojskowem oficera.

Naszywki na czapce dla oficerów młodszych i sztabowych mają być naszyte ze srebrnej lamy, o przepisanej grubości i szerokości. Nie mogą one być haftowane na suknie czapki. Również nie wolno nosić haftowanego orzełka. Natomiast gwiadzki powinny być haftowane.

Najlepsza podszewka jest ciemna, lub czarna. Wygląd czapki zależy tylko od jej utrzymania.

Czapkę należy sprawiać co roku. Umożliwi to oficerowi posiadanie jednego nakrycia zupełnie dobrego i drugiego, którego będzie mógł użyć w razie niepogody, do zajęć codziennych i t. p.

PŁASZCZ.

Płaszcz powinien być wykonany z sukna dostatecznie grubego, chroniącego przed zimnem, niezbyt obcisły, aby nie krępował ruchów, jednak dobrze przylegający. Podszewka pod całym płaszczem koloru nieodbiegającego zbyt od barwy ochronnej. Wnętrze otworu na rękojeść szabli przy lewej kieszeni może być obszyte kawałkiem sukna, który w miarę zużywania się można zmienić. Obszycie skórą wygląda nieestetycznie. Podszewka pod kołnierzem i klapka przy haftce kołnierza nie mogą być barwne, tylko tego samego koloru, co płaszcz.

Odznaki stopnia i numery względnie cyfry na naramiennikach — haftowane srebrem (oksydowane).

W zimie dozwolone jest noszenie kołnierza futrzanego. Barwa futra nie powinna zasadniczo odbiegać od koloru płaszcza.

Wytarty lub zatłuszczony od włosów kołnierz należy na czas zmienić. Płaszcz nosi się zawsze zapięty na wszystkie guziki.

Noszenie rąk w kieszeniach płaszcza nie jest w dobrym tonie, zdradza brak zahartowania, oraz powoduje obrywanie się i obwisanie kieszeni a pozatem jest przyczyną brzydkiego marszczenia się mankietów, co szybko nadaje płaszczowi wygląd zużytego. Nie należy również wypychać kieszeni w ten sposób, aby widocznie odstawały. Podnoszenie kołnierza jest zakazane.

PELERYNA.

Peleryna jest zasadniczo okryciem letniem. Kaptur nosi się tylko w czasie niepogody.

Jeśli się nie wkłada płaszcza, peleryna jest nieodłączną częścią ubioru wieczorowego, nawet w czasie upału.

PŁASZCZ LETNI.

Jest to zasadniczo płaszcz kroju cywilnego, z dwoma rzędami guzików, sporządzony z materjału nieprzemakalnego. Przy pelerynie jest prawie zbyteczny. Kolor tego płaszcza nie może odbiegać rażąco od barwy ochronnej. Używany jest w polu, w podróży — zwłaszcza samochodem, na wycieczkach i t. p.

KURTKA.

Kurtka jest tą zasadniczą częścią ubioru, która zwraca na siebie najbardziej uwagę i dlatego wymaga szczególnej staranności. Powinna być dobrze skrojona, dobrze przylegać, nie krępując jednakże ruchów. Nie może świecić wytartemi łokciami i zatłuszczonym kołnierzem. Łapki muszą być całe — niecerowane, wężyki srebrne oksydowane, nieobszarpane. Krawędzie mankietów zawsze całe i zawsze na czas zmienione, gdy się wycierają. Podszewka pod kurtką, pod kołnierzem, a zwłaszcza w rękawach zawsze cała i czysta, koloru ochronnego lub zbliżonego do ochronnego. Guziki czyste, białe, dziurki od guzików dobrze obrębione.

Kieszeni kurtki nie można wypychać — wygląda to nieestetycznie. Zwisające z kieszeni kurtki dewizki, wyglądające z pod pokryw wieczne pióra, ołówki, zarówno jak przedmioty brzęczące w kieszeni przy każdem poruszeniu, wcale ubioru nie upiększają, przeciwnie robią złe wrażenie. Obszywanie łokci i krawędzi mankietów skórą jest nieestetyczne i z przepisami niezgodne, a zatem zakazane. Orzełki na łapkach kurtek oficerów dyplomowanych mają być haftowane, (srebrne, oksydowane).

Haki do podtrzymywania pasa są wobec noszenia paska przez ramię przy pasie głównym — zbyteczne.

Dla silnie pocących się wskazane jest wszywanie pod pachami kurtki potników.

ORDERY I ODZNACZENIA POLSKIE.

Ordery i odznaczenia państwowe nosi się w przepisany sposób na kurtce. Ordery klas komandorskich (II i III) na szyi, inne klasy — na lewej piersi, na wysokości pierwszego guzika kurtki.

Kolejność zawieszenia orderów i odznaczeń jest następująca:

1) order virtuti militari (III, IV, V kl.),
2) krzyż niepodległości (z mieczami lub bez),
3) order odrodzenia Polski (IV, V kl.),
4) krzyż walecznych,
5) złoty krzyż zasługi,
6) medal niepodległości,
7) krzyż zasługi za dzielność,
8) srebrny krzyż zasługi,
9) bronzowy krzyż zasługi,
10) krzyż zasługi wojsk Litwy środkowej,
11) medal za ratowanie ginących,
12) medal Polska swemu obrońcy,

13) medal dziesięciolecia,
14) medal 3 maja.

Order odrodzenia Polski nosi się tylko w najwyższej posiadanej klasie (np. posiadający III, IV i V kl. nosi tylko odznakę III-ej klasy).

Ordery i odznaczenia polskie nosić należy zawsze przed orderami i odznaczeniami zagranicznemi.

Żadnych orderów ani odznaczeń niepaństwowych na mundurze nosić nie wolno.

Ordery i odznaczenia państwowe zagraniczne, wolno nosić dopiero po uzyskaniu zezwolenia na ich przyjęcie od Prezydenta Rzeczypospolitej, względnie ministra spraw wojskowych (w drodze służbowej).

Zawiesza się je tak jak ordery i odznaczenia polskie, to znaczy komandorje na szyi, inne klasy na lewej piersi.

Jeżeli sposób upięcia wstążeczki orderowej jest odmienny od przyjętego w Polsce, należy wstążeczkę odpowiednio dostosować. Dotyczy to zwłaszcza orderów jugosłowiańskich, węgierskich i inych, gdzie wstążka orderowa złożona jest w trójkąt.

Również nie można nosić obcych orderów w dziurce od guzika, mimo, że przepisy odnośnych państw ten sposób noszenia orderu przewidują (np. jugosłowiański order białego orła IV kl.).

Ordery i odznaczenia zagraniczne nosi się zawsze za polskiemi, w kolejności otrzymania, przy zachowaniu starszeństwa orderu, względnie wyższości klasy.

A więc za ostatnim medalem polskim nakłada się ordery obce klasy IV-ej, potem ordery klasy V-ej, wreszcie krzyże i w końcu medale.

Odznaczenia stolicy apostolskiej, bez względu na datę ich otrzymania (starszeństwo indywidualne) nosi się zawsze przed innemi zagranicznemi tej samej klasy.

Orderów i odznaczeń nie powinno się nosić na codzień. Wyjątek stanowi order virtuti militari.

Przepisy przewidują kiedy i jakie ordery należy nakładać. We wszystkich wypadkach, kiedy przepisy czy etykieta nie wymagają nałożenia pełnych odznak orderów, należy się ograniczyć do baretek.

Ordery i odznaczenia zawiesza się na pętelkach szerokości wstążki orderowej, wszytych na kurtce, po lewej stronie piersi, począwszy od wysokości pierwszego guzika od góry.

W jednym rzędzie należy nosić ordery do liczby dziesięciu. Jeżeli się ich posiada więcej, należy je nosić w dwu rzędach, przyczem rząd górny musi liczyć o jeden order więcej niż dolny.

Baretki naszywa się po cztery w jednym rzędzie.

Na płaszczu nie nosi się ani orderów ani baretek.

Wyjątek stanowią: order virtuti militari,którego pełne odznaki (I — V kl) nakłada się na płaszcz w dniu 3 maja i 11 listopada, oraz krzyż (medal) niepodległości — w dniu 11 listopada. Ordery wyżej wymienione zawiesza się na środku piersi, na wysokości drugiego guzika.

Ponadto przy wielkim ubiorze służbowym, jeśli się występuje w płaszczu, obowiązuje nałożenie wielkiej wstęgi orderowej, oraz jednego orderu komandorskiego, wypuszczonego ponad haftkę zapiętego kołnierza płaszcza. W żadnym wypadku nie przypina się na płaszczu gwiazd orderowych a już tembardziej odznak pamiątkowych.

Poza 3 maja i 11 listopada obowiązuje stale noszenie w trzeciej dziurce od góry płaszcza sukiennego wstążki orderowej virtuti militari, lub krzyża walecznych, jeśli się nie posiada orderu virtuti militari.

Ordery i odznaczenia są nagrodami honorowemi. Otrzymuje je ten, kto na nie zasługuje. Ubieganie się lub upominanie o ordery nie licuje z honorem żołnierza.

ODZNAKI.

a) Odznaki szkolne i pułkowe (pamiątkowe).

Odznaki te wolno nosić wyłącznie na kurtce, przyczem odznaki wyższych szkół wojskowych (Wyższa Szkoła Wojenna, Ecole Supérieure de Guerre) mają być umieszczone z prawej strony, wszystkie inne odznaki z lewej strony piersi.

Wolno nosić równocześnie najwyżej trzy odznaki. Nie jest przewidziane przepisami, a zatem niedozwolone noszenie odznak na pasku naramiennym.

b) Odznaki za rany i kontuzje.

Odznaki te nosi się na kurtce, 1 cm. nad lewą górną kieszenią kurtki w linji prostej nad guzikiem. Przy orderach nosi się 1 cm. nad wstążkami orderowemi i w środku.

c) Odznaki za pobyt na froncie.

Odznaki te nosi się na prawym rękawie kurtki powyżej łokcia; kąty powinny być haftowane (srebrne oksydowane) i naszyte ramionami w dół.

SZNURY NARAMIENNE.

Sznury naramienne, przepisanego wzoru, w przepisany sposób noszone, przysługują:

a) generałom i oficerom dyplomowanym (sznury podwójne),

b) adjutantom i oficerom ordynansowym (sznury pojedyńcze),

c) żandarmerji.

Sznury żandarmerji nie wymagają komentarzy, zatem omówimy tylko sznury pod a) i b).

Sznury te mogą być tylko dwojakie: albo srebrne oksydowane, metalowe, albo jedwabne koloru ochronnego. Żadnych innych kolorów ani rodzajów sznurów w przepisach niema. Warunki, w jakich się nosi sznury srebrne a w jakich koloru ochronnego są podane powyżej.

Sznury podwójne należy nosić w taki sposób, aby dłuższy z nich był zapięty pod krótszym i wyżej od niego. Na którym guziku i jak wysoko należy je zapinać, zależy od wzrostu, względnie budowy noszącego.

SPODNIE.

a) Spodnie do butów.

Spodnie do butów należy sporządzać z mocnego diagonalu. Barwa ich nie powinna zbytnio odbiegać od barwy kurtki. Powinny być w miarę szerokie do kolan, nie karykaturalnie bufiaste. Od kolan wdół rozcięte i zasznurowane na sznurowadła koloru ochronnego nie odbiegającego tonem od koloru spodni. Otwory do sznurowadeł obszyte nićmi, a nie chronione blaszanemi kapslami. Górny pasek, z cienkiego ale silnego materjału, powinien pozwalać na takie ściągnięcie go, aby spodnie można było nosić bez szelek. Na pasku od wewnątrz przyszyta podwójna ilość guzików do zapięcia szelek. Na górnym pasku powinny być umieszczone po bokach dwie sprzążki z języczkami do ściągania spodni w pasie. Jedna sprzążka umieszczona z tyłu powoduje często wyglądanie języczka na zewnątrz przez rozcięcie kurtki.

Dla ochronienia spodni przed zniszczeniem od siodła można naszywać leje z tego samego materjału co spodnie lub ze skóry zamszowej koloru ochronnego. Leje mają kształt trójkąta równoramiennego o wypukłych dłuższych bokach, zwróconego wierzchołkiem ku górze. Wierzchołki naszywa się na szwach wewnętrznych spodni w połowie uda, a podstawę trójkąta poniżej kolana tak, aby była ukryta w cholewie buta. W miarę zużywania się należy leje zmieniać. Leje sukienne mają tę wyższość, że nie wyświecają się tak szybko jak skórzane, a są niewiele mniej wytrzymałe, jeśli materjał jest dobry. Łatanie lub cerowanie spodni w sposób widoczny jest niedopuszczalne. Należy zwracać zawsze uwagę na zapinanie wszystkich guzików.

b) **Spodnie długie koloru ochronnego.**

Nosi się wyłącznie przy kurtce z tego samego materjału. Do tych spodni nie należy używać strzemiączek. Aby nie dopuścić do szybkiego wygniatania kolan, należy żądać od krawca podłożenia pod kolana dużych kawałków jedwabiu lub jedwabnej satyny.

Spodnie powinny być zawsze dobrze wyprasowane. Nigdy nie można dopuścić, aby przybrały formę dwu rur. Muszą być dostatecznie długie, aby nakrywały trzewiki, jednak niezbyt długie, aby się nie składały na kształt harmonijki.

Używa się ich na zabawy i przyjęcia popołudniowe, do teatrów, poza premjerami, do teatrzyków, kin, na spacery, do restauracyj, cukierni, klubów, na zawody sportowe i wogóle do ubioru codziennego.

Przy spodniach koloru ochronnego należy wkładać obuwie bronzowe (trzewiki sznurowane).

c) **Spodnie ciemne z lampasami.**

Ogólne uwagi pod a) i b) mają także tutaj swoje zastosowanie. Spodnie te wymagają szczególnej pieczy, łatwo bowiem ulegają poplamieniu.

Są to spodnie wieczorowe, wolno je zatem wkładać dopiero w godzinach popołudniowych. Nie są ubiorem spacerowym. Nie można wybierać się w nich na dancing lub do kina czy teatrzyku.

Do spodni wieczorowych obowiązuje noszenie strzemiączek sukiennych, tego koloru co spodnie.

OBUWIE.

a) **Buty.**

Buty powinny być wykonane z silnej, wyłącznie czarnej, nielakierowanej skóry chromowej i osadzone na szerokim, niskim obcasie, dobrze przylegające, ale bez krępowania swobody ru-

chów palców i stawu skokowego. Cholewa miękа lub półsztywna, nie powinna uciskać łydki i tamować obiegu krwi. Powinna sięgać pod kolano, o dwa palce poniżej stawu. Celem zapobieżenia opadaniu, przypięta jest paskiem. Koniec paska schowany w cholewie.

Celem utrzymania formy butów, należy je po użyciu stale trzymać na prawidłach. Butów sznurowanych przez całą wysokość cholewy nosić nie wolno.

b) **Trzewiki sznurowane.**

Trzewiki są sporządzone z ciemno-żółtej lub bronzowej skóry chromowej albo gemzowej, mają wysokie cholewki, są gładkie, sznurowane, bez odcieni wycinanych w skórach, na skórzanej podeszwie. Są przeznaczone do noszenia przy spodniach długich koloru ochronnego. Przy trzewikach nie nosi się ostróg.

c) **Trzewiki lakierowane gładkie.**

Są wykonane z czarnej skóry lakierowanej. Można je nosić wyłącznie przy spodniach wieczorowych. Zamiast ostróg mają okucie na obcasie.

d) **Sztylpy.**

Sztylpy są dozwoloną aczkolwiek nieprzepisaną częścią ubioru.

Należy unikać noszenia ich, wyglądają bowiem nieestetycznie. Buty zastępują je w zupełności i przewyższają zaletami. Kolor ich musi być dostosowany do koloru trzewików.

OSTROGI.

Ostrogi noszą tylko ci oficerowie, którym one przysługują w myśl przepisów. Nie powinny być ani zbyt długie i hałaśliwie brzęczące, ani też filigranowo maleńkie. Muszą być z białego metalu. Wielkość ich winna ściśle odpowiadać celowi,

do jakiego mają służyć. Nosi się je na rzemykach zapinanych na butach. Motylki wolno nosić tylko wtedy, jeśli podbicie buta jest sznurowane. Należy zawsze zwracać uwagę, aby ostrogi były wolne od rdzy, błyszczące i niepogięte. Owijanie ostróg skórą jest niepraktyczne i nieestetyczne.

Nie zaleca się zastępować rzemyków do ostróg łańcuszkami.

BIELIZNA.

Bielizna oficera musi być przedewszystkiem czysta i schludna. Niema żadnego usprawiedliwienia na wyglądające z rękawów kurtki brudne lub postrzępione mankiety koszuli, nieświeży kołnierzyk.

Stanem czystości bielizny wystawia się świadectwo własnej kulturze.

a) Koszule.

Koszule używane na codzień można sporządzać z płótna, kolorowego zefiru lub popeliny. Powinny być dostatecznie mocne, aby nie pękały przy lada sposobności. Ze względu na harmonję z mundurem, materjał na koszule powinien mieć kolor jednostajny, nie jaskrawo kratkowany lub pasiasty. W handlu są takie materjały jednego koloru o łagodnych odcieniach, w tonie kremowym, seledynowym i t. d. w bardzo wielkim wyborze.

Gors koszuli miękі i gładki, zapinany na guziczki, rękawy sięgające 10 cm. poniżej stawu łokciowego. Dalszą część rękawa wraz ze składanym miękim mankietem z tego samego materjału co koszula, przypina się na guziczki. Mankiety zaopatrzone w dziurki na spinki, powinny wychodzić ½ cm. poza brzeg rękawa kurtki. Koszula powina być dostatecznie długa.

Koszula używana przy ubiorze wieczorowym musi być biała z gorsem jak wyżej, z rękawami zakończonemi sztywnym mankietem, zaopatrzonym w dziurki na spinki.

W porze letniej wskazane jest używanie koszul siatkowych.

b) Kalesony.

Kalesony mogą być sporządzone z białego materjału lub tkane z przędzy bawełnianej, wełnianej lub jedwabnej.

Długie kalesony szyte z materjału białego, wyglądają bardzo nieestetycznie, jednak w pewnych warunkach, ze względu na ich praktyczność, a zwłaszcza wytrzymałość, muszą być tolerowane. Nie należy ich nosić do długich spodni.

Kalesony tkane są bardzo wygodne, nie krępują ruchów i zastępują w zupełności pończochy, które trzeba nosić przy krótkich kalesonach.

c) Skarpetki.

Skarpetki są tą częścią garderoby, która się niszczy szybko i łatwo, zwłaszcza przy wysokich butach. Do butów więc należy używać skarpetek z mocnej przędzy wełnianej lub bawełnianej, zależnie od temperatury powietrza.

Do trzewików i lakierków nosić trzeba skarpetki z materjału cienkiego, a więc fil d'ecosse lub jedwabne. Skarpetki noszone do długich spodni muszą być dostosowane do obuwia lub ubioru, muszą mieć kolor jednolity bez wzorów i haftów.

Do trzewików bronzowych najodpowiedniejsze są skarpetki tego samego koloru. Do lakierków skarpetki czarne, jedwabne.

Skarpetka musi być cała i czysta. Ponad cholewką trzewika nie mogą być widoczne cery ani łaty.

d) Kołnierzyki.

W użyciu są kołnierzyki różnych rodzajów, mniej lub więcej rozpowszechnione. Są to: 1) wąskie paski materjału sztywnego przypinane zatrzaskami do kołnierza, 2) szersze, owijane dokoła szyi, 3) długie paski szerokości kołnierza, owijane

na szyi i wiązane z przodu, pod zapięciem kołnierza kurtki na pojedyńczy węzeł i przypięte spinką do koszuli (włoskie), 4) wreszcie sztywne kołnierze stojące, również na spinkach.

Kołnierzyk powinien wystawać 4 — 5 milimetrów nad kołnierzem kurtki i zasadniczo może być tylko biały o niewątpliwej czystości. Dopuszczalny jest również kolor kremowy lub ochronny.

Do służby i codziennego użytku najpraktyczniejszy jest kołnierzyk włoski. Zaletą jego jest to, że jest miękki, bardzo wygodny i po zdjęciu kurtki a włożeniu domowego ubioru (pyjamy) dobrze się z nim harmonizuje.

Natomiast do ubioru wieczorowego nadaje się wyłącznie biały kołnierzyk sztywny ze względu na swój najlepszy wygląd zewnętrzny.

Noszenie kołnierzyków i mankietów celuloidowych jest niedopuszczalne.

e) **Mankiety.**

Mankiety do ubioru codziennego omówiono przy koszulach. Mankiety do ubioru wieczorowego muszą być białe i sztywne.

Krawędzie mankietów i kołnierzy, zwłaszcza sztywnych, bardzo łatwo się strzępią, wskutek czego sterczą i zwisają przy nich często nitki. Należy o tem pamiętać i nie dopuszczać do tego stanu.

f) **Chustki do nosa.**

Przy wyborze chustek do nosa można sobie pozwolić na dużą swobodę, trzeba jednak pamiętać o ogólnej zasadzie, że muszą być one w dobrym gatunku i nie mogą być zbyt jaskrawo kolorowe, ani podobne z rozmiarów czy wzoru do chusteczek używanych przez panie.

g) **Ubiór domowy.**

Na odpoczynku czy podczas pracy w domu, kiedy się ma więcej swobody, oficer może zdjąć kurtkę, jednak nigdy nie pozostanie w koszuli. Na koszulę nałoży strój domowy (pyjamę). Pyjama jest ubiorem wyłącznie domowym, a więc nieprzyzwoitością byłoby pokazywać się w niej komukolwiek poza domownikami.

h) **Pantofle.**

Pantofle są dodatkiem koniecznym i potrzebnym zawsze, gdy się zdejmuje obuwie. Najpraktyczniejsze i najbardziej odpowiednie są pantofle z cienkiej bronzowej skórki z lekką skórzaną podeszwą.

i) **Bielizna nocna.**

W użyciu są białe koszule nocne, długie do połowy łydek z wykładanym kołnierzem, lub wycięte dokoła szyi, oraz pyjamy do spania, składające się z prostej, obszernej bluzki zapinanej na guziki z przodu i szerokich spodni ściąganych taśmą w pasie, lub też zapiętych. Pyjamy wydają się praktyczniejsze.

DROBIAZGI.

a) **Zegarek.**

Zegarek powinien być dobrze naregulowany, dobrej marki, srebrny lub stalowy na łańcuszku. Koperty bez ozdób. Należy go nosić w kieszonce na górnym pasku spodni z łańcuszkiem przypiętym do specjalnie zrobionej pętelki. Można również nosić zegarek na ręce, na zwykłym pasku skórzanym. Sposób ten nie jest jednak dobry, ponieważ przy dużym zegarku powoduje bardzo szybko jego zepsucie się, małe zaś zegarki rzadko chodzą dłuższy czas dobrze. Wykluczone jest noszenie przez oficera zegarka w formie ozdobnej bransoletki.

b) **Biżuterja.**

Oficer nosi na palcach jedynie obrączkę ślubną ewentualnie sygnet. Nakładanie pierścieni, obwieszanie się łańcuszkami, bransoletkami i t. p. zamiast zdobić budzi jedynie niesmak.

c) **Papierośnica.**

Papierosy nosi oficer w polu w papierośnicy skórzanej — w garnizonie zaś w srebrnej. Papierosy dobrych gatunków można nosić również w oryginalnych pudełkach, w których są sprzedawane.

d) **Spinki.**

Do spinania kołnierza koszuli używa się spinek metalowych lub rogowych. Spinki do mankietów mogą być złote, srebrne, z perłowej masy lub rogu.

e) **Szelki i podwiązki.**

Szelki powinny być mocne i trwałe. Kolor szelek trzeba tak dobierać, aby nie odcinały się jaskrawo od koloru koszuli.

Do ubioru wieczorowego szelki powinny być o ile możności jedwabne, o spokojnym jasnym kolorze.

Odnosi się to również z odpowiedniemi zmianami do podwiązek, któremi się podtrzymuje skarpetki.

f) **Scyzoryk.**

Do oporządzenia oficera należy również mały, zgrabny scyzoryk o jednem lub dwu ostrzach.

g) **Inne.**

Pozatem oficer nosi stale z sobą portfel, z niewielką sumą pieniężną, legitymacją osobistą i biletami wizytowemi, oraz mały notatnik z czarnym ołówkiem.

RĘKAWICZKI.

Oficer powinien mieć trzy rodzaje rękawiczek:

a) bronzowe skórzane,

b) białe lub kremowe irchowe do prania,

c) białe błyszczące, do ubrania wieczorowego.

Szwy należy kontrolować codzień a ewentualne rozprucia natychmiast naprawić. Białe rękawiczki irchowe wymagają prania po jednodniowem użyciu.

PAS.

a) **Pas główny oficerski z żabką.**

Pas służy do praktycznych celów, powinien być zatem mocny, z dobrej i gęstej skóry, okuty mosiądzem. Aby zapobiec wycieraniu kurtki, powinien być podszyty irchą lub cienkiem suknem. Żabka dostosowana do szerokości szabli, tego samego koloru co pas. Łańcuszek u pasa jest zbyteczny.

Często kontrolować, czy szwy się nie prują. Jeśli tak, należy na czas temu zapobiec.

b) **Salonowy pas oficerski.**

Pas ten wolno nosić tylko przy ubiorze wieczorowym. Jedwabna lama, z której jest sporządzony, łatwo się strzępi. Trzeba więc przy zakupie zwracać uwagę na jej jakość. Pas i rapcie muszą być zawsze świeże i nie wymięte, należy je przeto odpowiednio przechowywać.

FURAŻERKA.

Furażerka jest nakryciem głowy, przeznaczonem wyłącznie do użycia w polu. Wolno jej używać na ćwiczeniach i w czasie jazdy koleją w wagonie. Na furażerce nie wolno umieszczać żadnych oznak oprócz haftowanego orzełka.

KURTKA LETNIA.

Kurtka letnia jest częścią ubioru dozwoloną do używania jedynie przy ubiorze codziennym.

Używa się jej wyłącznie do ćwiczeń i służbowych zajęć codziennych.

NAUSZNIKI.

Przy silnych mrozach wolno oficerowi używać nauszników koloru ochronnego w formie owalnych klapek, wielkości uszu. Klapki te są połączone zasuwaną sprężyną, która je podtrzymuje. Wszelkiego rodzaju kominiarki i szale są zakazane.

BROŃ.

Broń jest symbolem zawodu żołnierskiego i dlatego powinien ją oficer otoczyć szczególną opieką. Musi ona zawsze wyglądać wzorowo.

a) **Szabla.**

Szabla musi być zawsze błyszcząca. Rękojeść, głownia i pochwa szabli muszą lśnić. Pogięta pochwa i zaśniedziała rękojeść są smutnem świadectwem wartości żołnierskiej właściciela. Temblak (srebrny) musi być świeży, niewyrudziały i niewystrzępiony. Temblak i rękojeść szabli należy przechowywać zawinięte w bibułkę. Zachowają wtedy długo swą świeżość bez czyszczenia.

b) **Pistolet automatyczny.**

Oficer powinien posiadać dwa pistolety (rewolwery): jeden do użytku osobistego, małokalibrowy (kal. 6.35), z którym nigdy się nie rozstaje, a drugi 7.65 lub 9 mm. do użytku służbowego.

Jeden i drugi zawsze starannie oczyszczony i naoliwiony. Należy zupełnie usunąć z użycia pistolety (rewolwery) bębenkowe i ogromne automaty austrjackie (Steyr) czy amerykańskie (Colt). Są ciężkie, niepraktyczne i brzydkie.

Futerał na pistolet (rewolwer) służbowy powinien być sporządzony ze skóry koloru pasa.

INNE PRZEDMIOTY OPORZĄDZENIA.

Na resztę oporządzenia składają się:

a) lornetka pryzmatyczna w skórzanym futerale,

b) torba oficerska skórzana.

W wojsku polskiem przyjęła się torba wzoru rosyjskiego, noszona na rzemieniu przez ramię. Jest ona pakowna i praktyczna.

Powinna zawierać:

1) busolę, 2) mapy, 3) ołówki: czarny, czerwony i niebieski w ochraniaczach, 4) gumę do wycierania, 5) blok meldunkowy, 6) papier listowy i koperty, 7) linijkę z podziałką centymetrową, 8) mapnik skórzany z rzemykiem do przewieszenia na szyi, z szybką mikową, 9) małą latarkę elektryczną, 11) gwizdek sygnałowy, 12) zapałki.

Skórzane części oporządzenia należy konserwować dla ochrony przed wilgocią i pękaniem z powodu wyschnięcia.

c) Necessaire w formie małej walizki lub nieprzemakalnego woreczka (teczki), zawierający:

1) brzytwę lub giletkę z 6 nożykami, 2) pas do ostrzenia brzytwy lub aparacik do ostrzenia giletek, 3) kamyk do toczenia brzytwy, 4) pendzel i mydło lub krem do golenia, 5) butelkę wody kolońskiej, 6) szczotkę do włosów i grzebień, 7) szczotkę do paznokci, 8) szczotkę i pastę do zębów (w futerale szklanym lub kauczukowym), 9) płaski kubek, 10) lusterko, 11) pyjamę, 12) pantofle, 13) mydło toaletowe (w pudełku), 14) wodę utlenioną do płukania ust, 15) sekator i pilnik do paznokci, 16) małe nożyczki, 17) ręcznik, 18) nici czarne,

białe i koloru ochronnego, 3 igły (w osobnem pudełku, lub woreczku), 19) guziki i gwiazdki zapasowe (po 3 z każdego gatunku), 20) agrafki, 21) szczotkę do ubrania, 22) szczotkę, pastę i gałganek do butów (w osobnem pudełku), 23) spinki zapasowe.

d) Waliza oficerska zabierana w pole i na ćwiczenia. Nie powinna ona przewyższać ciężaru 20 kg. Rozmiarami nie powinna przekraczać bagażu osobistego dopuszczalnego na kolejach państwowych t. j. 80 cm × 40 × 25. Powinna pomieścić:

1) 1 kurtkę, 2) 1 parę spodni do butów, 3) 1 parę trzewików, 4) 2 zmiany bielizny, 5) 6 kołnierzyków białych, miękich, 6) 6 par skarpetek, 7) 3 pary skarpetek wełnianych, 8) 2 ręczniki, 9) 1 parę rękawiczek wełnianych, 10) 1 parę szelek, 11) 8 chustek do nosa, 12) 2 kawałki mydła, 13) deseczkę do ściągania butów, 14) 1 teczkę z papierem listowym, kopertami, znaczkami pocztowemi i przekazem pocztowym (3 szt.), 15) 3 pudełka zapałek, 16) 1 świecę, 17) sól w tubce i pieprz, 18) 1 kłębek sznurka i szydło, 19) apteczkę (jodynę, bandaż, watę, wazelinę,aspirynę), 20) przybory do jedzenia, 21) 1 koc, 22) 25 naboi do rewolweru, 23) parę książek.

Ogółem oficer powinien posiadać:

1) 2 czapki i furażerkę, 2) 1 płaszcz sukienny (jeżeli możliwe 2, 3) 1 pelerynę, 4) 2 kurtki sukienne i 1 letnią, 5) 1 lub 2 pary spodni do butów, 1 parę spodni długich koloru ochronnego, 1 parę spodni ciemnych z lampasami, 6) 2 pary butów, 1 parę trzewików bronzowych, 1 parę trzewików lakierowanych, 2 pary ostróg z rzemykami, 7) 6 koszul, 8) 6 par kalesonów, 9) 8 par skarpetek do butów, 3 pary skarpetek do trzewików, 2 pary skarpetek do trzewików lakierowanych, 10) 12 kołnierzyków miękich, 3 sztywne, 11) 12 chustek do nosa, 12) 1 pyjamę jako ubiór domowy, 13) 4 prześcieradła,

poduszkę, 2 poszewki, koc, 14) 1 parę pantofli, 15) 3 koszule nocne, (2 pyjamy do spania) 16) 1 zegarek, 17) zapas spinek, 18) 2 pary szelek i 2 pary podwiązek, 19) 1 scyzoryk, 20) 1 portfel i portmonetkę, 21) 2 pary rękawiczek bronzowych, 1 parę kremowych, irchowych, 1 parę białych błyszczących, 22) pas główny z żabką, i salonowy z rapciami, 23) nauszniki (1 parę), 24) 1 pistolet (rewolwer) automatyczny kal. 6,35 i pistolet (rewolwer) kal. 7,65 lub 9 mm., 25) 1 szablę z temblakiem, 26) 1 lornetkę pryzmatyczną, 27) 1 torbę oficerską, 28) termos, 29) necessaire, 30) 1 walizę, 31) 1 deseczkę do ściągania butów, 32) 1 parę haków do butów.

ŻAŁOBA.

Opaskę żałobną szerokości 5 cm. bez kokardy nosi się na lewym rękawie kurtki (płaszcza) powyżej łokcia. Żałobę nosi się zarówno poza służbą, jak w służbie. Żałobę służbową i okres jej trwania nakazuje minister spraw wojskowych. Okres noszenia żałoby prywatnej przyjęto: dla żałoby ciężkiej rok i sześć tygodni, dla żałoby lekkiej 6 tygodni.

PŁASZCZE SKÓRZANE.

Generałowie, oficerowie formacji czołgów, lotnictwa i samochodów mogą nosić w służbie i poza służbą płaszcze skórzane. Forma i krój takiego płaszcza, jak płaszcza letniego — barwa bronzowa.

KURTKI SKÓRZANE.

Oficerowie, których warunki służby tego wymagają mogą w czasie pełnienia służby nosić kurtki skórzane. Noszenie kurtek skórzanych poza służbą w garnizonach jest niedozwolone.

PŁASZCZ OFICERSKI STAREGO TYPU.

Oficerowie w formacjach linjowych oraz w szkołach mogą przy zajęciach koszarowych i ćwiczeniach w terenie donaszać

płaszcze starego typu. Oficerowie nie pełniący służby w linji mogą nosić takie płaszcze tylko w razie obecności na ćwiczeniach.

SZPICRUTY I PALCATY.

Używanie szpicrut i palcatów (steków) jest dozwolone oficerom broni jezdnych oraz oficerom uprawnionym do posiadania konia wyłącznie w czasie ćwiczeń konnych i konnych przejażdżek.

UBRANIE CYWILNE.

Ubiór cywilny nie zwalnia oficera od ciążących na nim obowiązków moralnych. Wprawdzie w ubraniu cywilnem jest on swobodniejszy, jednakże odpowiedzialność jego za zachowanie godności stanu i zawodu nie jest mniejsza.

Dobranie odpowiedniego ubrania cywilnego względnie jego części może być niejednokrotnie trudne dla oficera. Niechże w takim wypadku zasięgnie uprzednio rady kolegów lub znajomych, wreszcie dobrego krawca, aby nie okazać się później w niewłaściwem świetle, lub co gorsze nie narazić się na śmieszność.

Jedną ogólną radę można dać w tem miejscu — nie należy kupować ubrań gotowych.

Ubranie cywilne nie przekreśla uprawnień oficera w stosunku do młodszych. Przy wystąpieniach służbowych w ubraniu cywilnem, należy przed wkroczeniem wylegitymować się.

Również kompetencję starszych w mundurach wobec młodszego w ubraniu cywilnem, jeżeli jest on znany lub został wylegitymowany, są normalne.

Ubranie cywilne nie zwalnia oficera od pozdrowienia przełożonego bez względu na to, czy jest on w mundurze, czy nie. Należy również pozdrawiać starszych i równorzędnych, jeśli znajomość jest wzajemna.

Oficer w ubraniu cywilnem jest obowiązany nosić przy sobie legitymację osobistą i broń (pistolet).

PRZYBORY SPORTOWE.

Ze względu na swój zawód oficer jest obowiązany do uprawiania sportów w jak najszerszym zakresie. Swoje przybory sportowe otacza troskliwą opieką, konserwuje je i utrzymuje zawsze w stanie zdatnym do użytku i dba o ich wygląd zewnętrzny.

Musi pamiętać, że zawsze jest obowiązany nabywać przedewszystkiem wyroby krajowe, tem bardziej, że są one w doskonałym gatunku a od zagranicznych różnią się przeważnie tylko ceną.

Co do ubiorów i kostjumów sportowych obowiązują te wszystkie uwagi, jakie wymieniono poprzednio.

ZAGRANICA.

Zagranicą wolno oficerowi przebywać wyłącznie w ubraniu cywilnem. Na wyjazd względnie wystąpienie zagranicą w mundurze musi oficer uzyskać zezwolenie ministra spraw wojskowych.

WSKAZÓWKI OGÓLNE.

Ubiór i oporządzenie muszą być schludne i staranne. Nawet ubiór używany do codziennej pracy nie może być nadmiernie wytarty ani naprawiany w sposób rzucający się w oczy. Nie do pomyślenia jest ubiór poplamiony lub wymięty, z zatłuszczonym kołnierzem lub otokiem czapki, z przyschniętemi grudkami błota, ze źle oczyszczonemi nosami obuwia, lub zabłoconą krawędzią podeszwy.

Obuwie musi być całe i dobrze oczyszczone. Ścięte lub wykrzywione obcasy muszą z ubioru oficerskiego zniknąć. Również nie może oficer nosić obuwia w sposób widoczny łatanego lub cerowanego. Nie wolno nosić kaloszy ani gumowych ochraniaczy do obcasów. Podkuwać można obuwie używane wyłącznie do służby przy oddziale, jeśli warunki tego wymagają.

Nie może jednak oficer wpadać w drugą ostateczność i robić wrażenia wymuskanego eleganta. Jest to conajmniej równie rażące, jak zaniedbanie w ubiorze. Nadużywanie kosmetyków jest niedopuszczalne, natomiast zaleca się używanie wody kolońskiej. Noszenie zbyt wysokiego lub zbyt niskiego kołnierza u kurtki, zbyt długich, lub zbyt nachylonych daszków u czapek, filigranowo cienkich ostróg i wogóle „naciąganie" obowiązujących przepisów, byle się tylko wyróżnić, naraża powagę munduru i nie jest niczem innem, jak polowaniem na tanią oryginalność.

Przy ubiorze należy nosić tylko te dodatki, które są określone przepisami.

Nie wolno robić kombinacji ubioru wojskowego z jakiemikolwiek częściami stroju cywilnego czy sportowego.

Przedmioty ubioru i oporządzenia powinny być w doskonałym gatunku a nabywać je należy w firmach o ustalonej reputacji. Pozwoli to uniknąć wielu drobnych a dotkliwych nieraz przykrości, jak urwanie się szelek, spóźnienie się zegarka, pękanie i farbowanie rękawiczek, wydzieranie się skarpetek po jednorazowem użyciu i t. p.

Przy nabywaniu części ubioru należy zawsze dokładnie sprawdzić, czy odpowiadają one przepisom pod względem kroju, barwy i wypustek, guzików i t. d.

Jest rzeczą dość trudną podać, w jakiej ilości powinien oficer posiadać części przepisanego ubioru i oporządzenia, oraz wyszczególnić te przedmioty, pożyteczne, a nawet konieczne, których przepisy nie przewidują.

Rozpiętość skali wymagań może tu być bardzo wielka. Można jednak ustalić pewne minimum konieczne, niżej którego, bez poważnego uszczerbku dla możności zaspokojenia normalnych potrzeb, oficer zejść nie może.

Lepiej mieć mniej rzeczy ale dobrych.

Na odchylenie od ogólnie obowiązujących przepisów może zezwolić komendant garnizonu, na zasadzie orzeczenia lekarskiego (noszenie kaloszy, używanie laski i t. p.).

STOSUNKI SŁUŻBOWE.

PRZYDZIAŁ.

Oficer przydzielony na nowe stanowisko służbowe obowiązany jest w ciągu 14 dni od ogłoszenia rozkazu (Dz. Pers) zameldować się u nowego bezpośredniego przełożonego. Wyjątek stanowią oficerowie pełniący w formacjach funkcje kwatermistrzów, referentów mobilizacyjnych, oficerów ewidencji personalnej i oficerów materjałowych, dla których przewidziano okres 4 tygodni.

Oficer, po przybyciu do nowej formacji, melduje przełożonemu przy raporcie swoje przybycie i przydział.

Przy meldowaniu przybycia obowiązuje mały ubiór służbowy przy szabli oraz oznaki tej formacji, do której oficer został przydzielony (numery pułku na naramiennikach, barwa otoku na czapce, łapki, proporczyki i t. p.).

WIZYTY (REWIZYTY) SŁUŻBOWE.

W terminie trzydniowym, licząc od dnia przybycia, oficer składa wizyty służbowe wszystkim starszym i równorzędnym oficerom danej formacji (biura i t. p.).

Wizyty służbowe składa się w lokalu służbowym (biuro, kancelarja) w godzinach raportowych 11-13. W razie niezastania oficera (bez względu na okoliczności: urlop, wyjazd służbowy i t. p.), któremu składa się wizytę, należy pozostawić oficjalny bilet wizytowy.

Każdy oficer, któremu złożono wizytę służbową, rewizytuje w ciągu trzech dni.

Rewizytowanie oficerów młodszych przez oficerów starszych stopniem dopuszczalne jest przez pozostawienie biletu wizytowego.

Wizyty (rewizyty) służbowe składa się w małym ubiorze służbowym przy szabli.

PRZEDSTAWIANIE NOWOPRZYBYŁYCH OFICERÓW.

Dowódca formacji zazwyczaj przedstawia nowoprzybyłego oficera korpusowi oficerskiemu danej formacji na umyślnie w tym celu zarządzonej, względnie najbliższej odprawie, lub zebraniu oficerskiem.

Przedstawienie oficjalne nie zwalnia oficera od obowiązku zameldowania się u swoich przełożonych przy raporcie i złożenia wizyt służbowych oficerom starszym i równorzędnym.

WIZYTY OFICJALNE.

Oficerowie, którzy z tytułu zajmowanych stanowisk służbowych (dowódca korpusu, komendant garnizonu i t. p.) pozostają w styczności z władzami administracji ogólnej (miejskiej, społecznej, duchowieństwem i t. p.) obowiązani są w ciągu 4 tygodni po objęciu stanowiska służbowego do złożenia wizyt oficjalnych przedstawicielom wymienionych władz (wojewodzie, staroście, prezydentowi miasta i t. p.).

Wizyty oficjalne składa się w taki sam sposób jak wizyty służbowe. Obowiązuje mały ubiór służbowy przy szabli.

WIZYTY SŁUŻBOWE POŻEGNALNE.

Oficer opuszczający formację na stałe lub dłuższy czas, postępuje w taki sam sposób jak po przybyciu do formacji t. j. przełożonym melduje swoje odejście, a starszym i równorzędnym składa służbowe wizyty pożegnalne.

WITANIE I ŻEGNANIE OFICERÓW PRZYCHODZĄCYCH I ODCHODZĄCYCH (PRZEŁOŻONYCH).

Każdego oficera po przybyciu względnie przy odejściu z formacji powinno się powitać względnie pożegnać w sposób oficjalny na specjalnie w tym celu zarządzonem przez dowódcę formacji (szefa biura i t. p.) zebraniu oficerskiem.

Przemówienie (powitalne — pożegnalne) wygłasza zazwyczaj przełożony, względnie jeżeli pożegnanie (powitanie) dotyczy przełożonego, oficer najstarszy stopniem lub upoważniony do tego przez najstarszego.

Powitanie (pożegnanie) aczkolwiek noszące charakter oficjalno-służbowy powinno być nacechowane koleżeńską serdecznością. Niezależnie od oficjalnego powitania (pożegnania) można urządzić z powodu przybycia (odejścia) skromne przyjęcie w kasynie oficerskiem (z orkiestrą).

W żadnym wypadku nie wolno składać przełożonym upominków wartościowych z powodu odejścia, imienin i t. p. przez podwładnych, ani też przyjmować przez przełożonych.

MELDOWANIE SIĘ GENERAŁÓW I OFICERÓW SZTABOWYCH U MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH I SZEFA SZTABU GŁÓWNEGO.

Generałowie, oficerowie sztabowi na stanowiskach dowódców dywizji i równorzędnych oraz szefowie sztabów korpusów przybywający do Warszawy (służbowo lub prywatnie) i pozostający dłużej, niż jedną dobę, obowiązani są meldować się u ministra spraw wojskowych (gabinet ministra) oraz u szefa sztabu głównego w godzinach raportowych (11-13).

MELDOWANIE SIĘ (PRZEDSTAWIANIE) DOWÓDCÓW FORMACYJ U SWOICH PRZEŁOŻONYCH.

W wypadkach, gdy osobiste przedstawiane się względnie meldowanie dowódców formacyj u swych przełożonych

jest połączone z koniecznością wystawiania rozkazu wyjazdu należy przedstawiać się względnie meldować jedynie z powodu:

a) objęcia lub zdania funkcji,

b) na pisemne wezwanie przełożonego.

We wszelkich innych wypadkach należy się ograniczyć do meldunku pisemnego. Nie dotyczy to wypadków, gdy przełożeni bezpośredni znajdują się w tym samym garnizonie.

MELDOWANIE PRZEŁOŻONYM ZMIAN OSOBISTYCH (AWANSE, ODZNACZENIA I T. P.).

O każdej zmianie dotyczącej osoby oficera np. awans, otrzymanie orderu, zawarcie małżeństwa i t. p. zasadniczo melduje się ustnie swemu przełożonemu przy raporcie.

W wyjątkowych wypadkach (choroba, przebywanie na urlopie i t. p.) składa oficer meldunek pisemny.

MELDOWANIE SIĘ OFICERÓW PRZYBYWAJĄCYCH DO W. M. GDAŃSKA.

Każdy oficer, udający się (służbowo, prywatnie) na teren w. m. Gdańska, ma bezwzględny obowiązek meldowania się w wydziale wojskowym komisarza generalnego Rzeczypospolitej.

Oficerom nie wolno pod żadnym pozorem odwiedzać domu gry w Sopotach.

ZEBRANIA SŁUŻBOWE I ODPRAWY.

Na zebraniach służbowych i odprawach oficerskich najstarszy stopniem z pośród obecnych przed przyjściem przełożonego sprawdza stan obecnych.

Oficerowie bez względu na posiadany stopień ustawiają się według kolejności oddziałów, biur, referatów i t. p.

W chwili przybycia przełożonego najstarszy stopniem z obecnych wydaje rozkaz: „Panowie oficerowie" następnie

melduje przełożonemu ilość obecnych ewentualnie usprawiedliwia nieobecnych.

Na rozkaz: „Panowie oficerowie" obecni przybierają postawę zasadniczą i dopiero — na zezwolenie przełożonego „proszę spocząć" — przybierają postawę na spocznij.

Siadać można tylko po uzyskaniu na to pozwolenia.

Po zakończeniu odprawy (zebrania) w chwili opuszczania sali przez przełożonego wszyscy zebrani wstają i przybierają postawę zasadniczą.

Na zebrania służbowe (odprawy oficerskie) zasadniczo obowiązuje mały ubiór służbowy bez szabli. W wyjątkowych wypadkach z szablą, na specjalne zarządzenie.

Przełożony zarządzający zebranie służbowe (odprawę) może w niektórych okolicznościach zezwolić na ubiór codzienny (dotyczy to zwłaszcza biur lub nagłych wypadków), jak również może sam wystąpić w ubiorze codziennym.

ZAJĘCIA SŁUŻBOWE.

W czasie pełnienia zajęć służbowych każdy oficer przestrzega ściśle stosunek służbowy zarówno do przełożonych jak i do podkomendnych.

Bliższa znajomość a nawet zażyłość między podwładnymi i przełożonymi nie mogą mieć wpływu na stosunki służbowe.

Każdy przełożony (starszy) oraz podwładny (młodszy) powinien wiedzieć, gdzie i kiedy kończy się koleżeństwo a zaczyna służba.

Stosunki służbowe nie mogą mieć w żadnym wypadku zastosowania do rodzin oficerów.

Posiadany stopień mężów nie może mieć wpływu na wzajemny stosunek pań.

Protekcja i wykorzystywanie znajomości (stosunków) jest dla oficera poniżające.

Protekcja szkodzi protegowanemu.

Grzeczność w stosunku do przełożonych musi być pozbawiona wszelkich cech przesady.

ZACHOWANIE SIĘ OFICERA W CZASIE ZAŁATWIANIA CZYNNOŚCI SŁUŻBOWYCH.

Oficer załatwiający sprawy służbowe, zwłaszcza w biurach, nie powinien nigdy liczyć na znajomości i usługi osobiste. Nie może traktować spraw służbowych z uchybieniem obowiązujących przepisów.

Wszyscy oficerowie, a zwłaszcza starsi stopniem w stosunku do młodszych, powinni być wzorem w załatwianiu spraw służbowych, unikając bezwzględnie wszystkiego, coby mogło zadrasnąć godność osobistą innych.

W załatwianiu spraw służbowych (udzielanie informacyj, wyjaśnień) cechuje oficera spokój, grzeczność, dokładność i koleżeństwo.

PRAWO ZAWIESZANIA W CZYNNOŚCIACH SŁUŻBOWYCH.

Prawo zawieszania w czynnościach służbowych mają:

a) dowódca pododdziału — w stosunku do wszystkich szeregowych,
b) dowódca formacji — w stosunku do oficerów młodszych włącznie do dowódcy kompanji,
c) dowódca dywizji — w stosunku do oficerów pełniących funkcje dowódców bataljonów (równorzędnych),
d) minister spraw wojskowych — w stosunku do wszystkich oficerów.

Tymczasowe zawieszenie w czynnościach służbowych może zarządzić przełożony tylko w razie podejrzenia podkomendnego o takie przestępstwa lub przewinienia, które przy dalszem pełnieniu czynności służbowych byłyby szkodliwe dla służby.

Równocześnie z zarządzeniem zawieszenia w czynnościach służbowych musi być wszczęte postępowanie dyscyplinarne lub wniesione doniesienie karne.

PALENIE TYTONIU.

W czasie trwania zajęć służbowych (wyjątek: praca w biurach i t. p.) oficer nie może palić.

W toku załatwiania spraw służbowych, nawet z młodszymi stopniem, nie należy palić.

W czasie przerwy w zajęciach służbowych oraz w biurach w obecności przełożonego oficer nie pali, ani też nie zwraca się z prośbą o pozwolenie zapalenia.

WZAJEMNE PRZEDSTAWIANIE SIĘ OFICERÓW.

Oficerowie, spotykając się służbowo lub poza służbą z przełożonymi albo starszymi po raz pierwszy, obowiązani są im się przedstawić.

Przedstawiając się wymieniają stopień w służbie, również funkcję i nazwisko. Np. „panie pułkowniku — kapitan Argasiński przedstawia się", „panie majorze — porucznik Wilski dowódca plutonu pionierów przedstawia się".

Przy chwilowem spotkaniu się poza służbą np. w sklepie, tramwaju, sali koncertowej i t. p. przedstawianie się odpada. Używanie zwrotu „przedstawia się posłusznie" nie jest regulaminowe, a więc nie obowiązuje.

POSTĘPOWANIE OFICERA W WYPADKU DOZNANEJ KRZYWDY W ZWIĄZKU ZE SŁUŻBĄ.

Z powodu doznanej krzywdy w służbie lub w związku ze służbą nie można nikogo pociągać do odpowiedzialności honorowej.

W wypadkach takich należy po rozważnem zastanowieniu się złożyć zażalenie (na przełożonego) względnie raport (na starszego, równorzędnego).

ZAŻALENIA Z POWODU PRZYDZIAŁÓW I INTERWENCJA OSÓB TRZECICH.

Każdy oficer może złożyć zażalenie, jeśli jest przekonany, że go spotkała ze strony przełożonego krzywda.

Przedmiotem zażalenia może być:

a) przekroczenie przez przełożonego posiadanego zakresu władzy dyscyplinarnej,
b) krzywdzący wymiar kary,
c) osobiste dotknięcie albo poniżenie godności własnej przez postępowanie przełożonego,
d) wkroczenie przez przełożonego w zakres uprawnień służbowych żalącego się,
e) poszkodowanie przez zatrzymanie należnej płacy.

Oficer nie może wnosić zażalenia z powodu przydziałów, przeniesień służbowych i pominięcia w awansie, albowiem przydziały względnie przeniesienia są wynikiem decyzji ministra spraw wojskowych, opartej na jego polityce osobowej w wojsku.

Żadne interwencje rodziny w sprawach osób wojskowych (przydziały) nie mogą być uwzględniane.

Każdy oficer ma prawo i obowiązek starania się o wszystko osobiście, drogą służbową.

SPRAWY HONOROWE.

Każdy oficer powinien znać zasady postępowania honorowego oraz statut oficerskich sądów honorowych.

Nieznajomość postępowania honorowego nie może być usprawiedliwieniem (wymówką).

Funkcja obrońców przed oficerskimi sądami honorowymi jest bezpłatna, a proponowanie jakiegokolwiek wynagrodzenia za tę czynność jest rzeczą niedopuszczalną.

Oficer żąda od zastępców zadośćuczynienia lub wyświetlenia zajścia w wypadku powstania obrazy. W razie zajścia między oficerami (oficerem a osobą cywilną) należy zażądać od osoby obrażającej podania nazwiska, imienia i dokładnego adresu. Od tej chwili aż do czasu ostatecznego załatwienia zajścia przeciwnicy nie mogą się ze sobą ani stykać ani porozumiewać.

Dla ochrony czci obrażonego i dania mu zadośćuczynienia istnieje osobne postępowanie honorowe.

Obrażony mianuje dwóch zastępców honorowych, którzy w przeciągu 24 godzin, licząc od powstania obrazy, mają się zgłosić u osoby, która obraziła. Zastępcom musi obrażony powiedzieć dokładnie, czem czuje się obrażony i jakiego żąda zadośćuczynienia.

Zachowanie się zastępców wobec osoby która obraziła, powinno być nacechowane szczególnym taktem. Po przybyciu do domu osoby wyzywanej, zastępcy wymieniają ukłony, przedstawiają się bez podawania ręki i wyjawiają powód przybycia.

Cel przybycia nie może być podany w obecności świadków, chociażby to był ktoś z najbliższego otoczenia osoby wyzywanej.

Zastępcy po przekonaniu się, że zostali zrozumieni przez osobę wyzywaną, pozostawiając swoje dokładne adresy (bilety wizytowe) odchodzą.

Pobyt i zachowanie się zastępców u osoby wyzywanej muszą być ograniczone tylko do podania powodu przybycia.

Zastępcy honorowi występują zawsze w małym ubiorze służbowym przy szabli.

Oficer w wypadku obrazy nie reaguje obrazą.

W pewnych tylko szczególnych wypadkach obrazy (zniewaga czynna) oficer musi bezwzględnie i natychmiast reagować.

Grożenie czynną zniewagą nie uprawnia w zasadzie do czynnej reakcji.

Oficer nawet w wypadku, gdy zostanie obrażony, a ma możność stwierdzenia tożsamości obrażającego, nie ucieka się nigdy do czynnej zniewagi.

Osoby, która bez dostatecznych powodów dopuszcza się czynnych zniewag, nie można traktować honorowo.

OBOWIĄZKI I PRAWA DUCHOWNYCH WOJSKOWYCH.

Obowiązki i prawa duchownych wojskowych określa konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską Dz. U. R.P. Nr. 72/25 p. 501 oraz statut duszpasterstwa wojskowego Dz. U. R. P. Nr. 142/26 p. 714, ponadto prawa kanoniczne poszczególnych wyznań.

TYTUŁOWANIE LEKARZY, KAPELMISTRZÓW I DUCHOWNYCH WOJSKOWYCH.

Lekarzy wojskowych tytułuje się stopniem oficerskim. W wypadkach, kiedy lekarz wojskowy jest w fartuchu, a nie zna się jego stopnia wojskowego, tytułuje się go stopniem naukowym „panie doktorze".

Przy bezpośredniem zwracaniu się do kapelmistrza tytułuje się go według posiadanego stopnia np. „panie kapitanie".

W pismach służbowuch tytułuje się kapelmistrza stopniem oficerskim z dodaniem określenia „kapelmistrz " np. major-kapelmistrz /mjr.kplm./.

Duchownych wojskowych wyznań chrześcijańskich tytułuje się „księże" z dodaniem nazwy stopnia duchownego np.

„księże dziekanie". Duchownych wyznań niechrześcijańskich tytułuje się „panie" z dodaniem odnośnych nazw, określonych organizacją wojska, np. „panie rabinie".

TYTUŁY NAUKOWE.

Oficer, który uzyskał na wyższej uczelni dyplom doktora, inżyniera lub magistra, zyskuje prawo podpisywania się w wojsku przynależnym mu tytułem naukowym od chwili ogłoszenia osiągnięcia tego tytułu w Dzienniku Personalnym względnie w Roczniku Oficerskim.

Tytuły wskazane wyżej, uzyskane w wyższych uczelniach zagranicznych, mogą być ogłoszone w Dzienniku Personalnym względnie Roczniku Oficerskim po uprzedniej nostryfikacji.

STUDJA W WYŻSZYCH ZAKŁADACH NAUKOWYCH.

Każdy oficer może ubiegać się o przeniesienie na studja w wyższych zakładach naukowych, jeżeli posiada conajmniej 2 lata zaliczonych studjów i orzeczenie władz akademickich, że może być przyjęty na dalsze studja.

Oficer aeronautyki może się ubiegać o przeniesienie na studja politechniczne, nie posiadając rozpoczętych studjów.

Ubiegający się o przeniesienie na studja składają podania do właściwych szefów departamentów ministerstwa spraw wojskowych.

Warunki:

a) nieprzekroczony 32 rok życia,
b) stopień conajmniej kapitana.
c) bardzo dobre opinje,
d) dobry stan zdrowia.

WYKONYWANIE ZAWODÓW CYWILNYCH.

Oficerom w służbie czynnej nie wolno wykonywać żadnego zawodu cywilnego, ani zajmować stanowisk w służbie państwowej. Zakaz ten obejmuje także zarządzanie przedsiębiorstwem przemysłowem lub handlowem.

Oficerowi nie wolno brać udziału w zarządzie towarzystw przemysłowych i handlowych.

Wyjątkowo oficer może uzyskać zezwolenie ministerstwa spraw wojskowych na zarządzanie przedsiębiorstwem będącem własnością jego, żony, nieletnich dzieci, lub nieletnich, powierzonych jego opiece.

WYKONYWANIE PRAKTYKI PRYWATNEJ PRZEZ LEKARZY WOJSKOWYCH.

Oficerowie lekarze medycyny, lekarze weterynarji i dentyści, oraz oficerowie w stanie nieczynnym mogą wykonywać praktykę cywilną za zezwoleniem ministerstwa spraw wojskowych.

Lekarzom, dentystom i lekarzom weterynarji podczas wykonywania praktyki prywatnej nie wolno występować w ubiorze wojskowym. Wyjątek stanowią wypadki niesienia pomocy doraźnej.

Wojskowi lekarze weterynarji mogą czasowo wykonywać nadzór nad ubojem bydła w rzeźniach komunalnych nie znajdujących się pod bezpośrednim nadzorem lekarzy weterynarji, oraz w rzeźniach znajdujących się pod bezpośrednim nadzorem lekarzy weterynarji na czas ich nieobecności lub dla pomocy. Wykonywanie czynności nadzoru jest dopuszczalne wyłącznie w ubraniu cywilnem i w godzinach pozasłużbowych.

Wynagrodzenie za wykonane czynności może być pobierane jedynie od władz komunalnych.

Lekarze wojskowi nie mogą dostarczać oficerom narkotyków względnie ułatwiać ich nabywania.

UDZIAŁ W PRASIE (WYDAWNICTWA, ODCZYTY) OFICERÓW W STANIE CZYNNYM I NIECZYNNYM.

Oficer nie może być redaktorem, wydawcą ani współpracownikiem wydawnictw politycznych.

Pisma pozbawione charakteru politycznego może wydawać lub redagować oficer za zezwoleniem ministra spraw wojskowych, przy zachowaniu ogólnie obowiązujących przepisów prasowych.

Wydawnictwa specjalne, redagowane dla wojska za zgodą ministerstwa spraw wojskowych, mogą omawiać sprawy polityczne, ale tylko w sposób informacyjny.

Oficer chcący wygłosić odczyt publicznie, musi uzyskać zezwolenie dowódcy okręgu korpusu lub ministra spraw wojskowych.

Celem uzyskania zezwolenia oficer przedstawia w drodze służbowej dokładny, własnoręcznie podpisany, tekst odczytu, jego plan lub skrót. Na ogłoszenie drukiem tekstu odczytów oficer musi uzyskać zezwolenie dowódcy okręgu korpusu lub ministra spraw wojskowych.

Oficerowie w służbie czynnej i w stanie nieczynnym mogą ogłaszać swoje artykuły (prace) bez zezwolenia przełożonych w następujących czasopismach wojskowych:

Bellona,
Przegląd Wojskowy,
„ Piechoty,
„ Kawaleryjski,
„ Artyleryjski,
„ Wojskowo - Techniczny,
„ Lotniczy,
„ Intendencki,

Lekarz Wojskowy,
Przegląd Prawniczy,
Przegląd Sportowo-Lekarski,
Wiarus,
Polska Zbrojna,
Przegląd Morski,
Junak,
Reduta,
Żołnierz Polski,
Przegląd Historyczno - Wojskowy,
Wiadomości Służby Geograficznej.

Artykuły do tych czasopism autorzy - oficerowie mogą przesyłać wprost do redakcji, bez zachowania drogi służbowej.

Artykuły fachowo - wojskowe oraz naukowe mogą być podpisywane z wymienieniem stopnia służbowego oficera - autora.

Utwory i dzieła beletrystyczne, artykuły społeczne (polityczne) z zakresu krytyki literackiej, teatralnej i t. p. mogą być podpisywane imieniem i nazwiskiem lecz bez wymienienia stopnia służbowego.

Dozwolone jest używanie pseudominów literackich lub inicjałów imienia i nazwiska, nie należy jednak przy nich wyszczególniać stopnia.

Wydawnictwa i artykuły treści wojskowej, poruszające sprawę obecnej lub przyszłej organizacji, wyszkolenia, sposobów walki, opisu sprzętu oraz fotografje przedstawiające urywki z ćwiczeń, objektów wojskowych, sprzętu bojowego i t. p. wojska polskiego, muszą być przed ogłoszeniem przedstawione dowódcy okręgu korpusu względnie ministrowi spraw wojskowych celem uzyskania zezwolenia na wydrukowanie.

Prace, dla których autor zamierza uzyskać zalecenie względnie zezwolenie do użytku służbowego, muszą być przed-

stawione ministrowi spraw wojskowych do przejrzenia i decyzji.

Posługiwanie się prasą do ogłaszania i poruszania spraw służbowych, osobistych, dla krytyki zarządzeń i t. p. jest niedopuszczalne.

Prawo udzielania prasie cywilnej wywiadów w sprawach dotyczących wojska mają:

a) minister spraw wojskowych, względnie jako jego organ, referat prasowy ministerstwa spraw wojskowych,

b) dowódca okręgu korpusu względnie szef sztabu korpusu,

c) komendant garnizonu.

Udzielanie wywiadu powinno się odbywać zasadniczo na piśmie.

Nie dotyczy to udzielania wywiadu w sprawach osobistych oraz o znaczeniu mniejszej wagi np. raidy (zagony), zawody sportowe, uroczystości i parady wojskowe, wypadki i t. p.

UDZIAŁ OFICERA W ŻYCIU POLITYCZNEM.

Oficer w czynnej służbie nie może brać udziału w żadnej działalności politycznej. Nie może uczęszczać na wiece, zebrania i manifestacje polityczne, nawet w roli widza. Wyjątek stanowią obchody, na udział w których zezwoli minister spraw wojskowych.

Oficerom w stanie nieczynnym, spoczynku i rezerwowym nie wolno w czasie brania udziału w działalności politycznej występować w ubiorze wojskowym, ani podpisywać artykułów treści politycznej z podaniem stopnia wojskowego.

PRAWO WYBORCZE.

Oficer w służbie czynnej nie posiada prawa głosowania zarówno do Sejmu jak Senatu. Natomiast może zostać wy-

brany posłem lub senatorem na podstawie biernego prawa wyborczego.

Oficera wybranego na posła lub na senatora po przyjęciu przez niego mandatu, minister spraw wojskowych przenosi w stan nieczynny na czas trwania mandatu.

Czas spędzony na wykonywaniu mandatu zalicza się oficerowi do wysługi lat służby (art. 16 Konstytucji).

UDZIAŁ W WIDOWISKACH PUBLICZNYCH.

Oficer nie może brać udziału czynnego w widowiskach publicznych (scena - film) przeznaczonych do celów zarobkowych.

W wypadkach, kiedy widowiska są przeznaczone do celów kulturalno - oświatowych wojska lub mają charakter towarzysko - amatorski, mogą oficerowie brać udział, za zezwoleniem przełożonego lub komendanta garnizonu o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku.

Nie wolno używać wojska (oddziałów) jako statystów w prywatnych imprezach teatralnych i widowiskowych do zdjęć filmowych.

W wyjątkowych tylko wypadkach można użyć wojska do tych celów za specjalnem zezwoleniem ministra spraw wojskowych.

KWESTY, ZBIÓRKI ULICZNE i t. p.

Oficerowi w stanie czynnym nie wolno brać udziału w żadnych kwestach, zbiórkach i t. p. ani asystować w podobnych okolicznościach.

Oficerowi w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku nie wolno w podobnych okolicznościach występować w ubiorze wojskowym.

ZACHOWANIE SIĘ PODCZAS OFICJALNEGO GRANIA HYMNU NARODOWEGO ORAZ HYMNÓW PAŃSTW OBCYCH.

We wszystkich wypadkach, kiedy jest grany oficjalnie hymn polski lub hymn narodowy państw obcych, oficer przybiera postawę zasadniczą i oddaje honory dopóty, dopóki się gra hymn. Gdy hymn jest grany jako część utworu muzycznego — oddawanie honorów odpada.

Oficer jak i każdy inny obywatel państwa powinien dbać o to, aby hymn państwowy nie był pospolitowany (np. granie w lokalach rozrywkowych i t. p.).

ODDAWANIE HONORÓW WOJSKOWYM, CHORĄGWIOM (sztandarom) i t. p. PAŃSTW OBCYCH.

Przedstawicielom państw obcych i wojsk obcych oraz chorągwiom (sztandarom) i oddziałom wojskowym państw obcych oficer oddaje honory jak własnym.

Oficerom państw obcych w ubiorze wojskowym przy równych stopniach, ze względów kurtuazyjnych, w Polsce oddaje pierwszy honory oficer polski.

STOSUNEK OFICERÓW DO OSÓB WOJSKOWYCH PAŃSTW SPRZYMIERZONYCH I INNYCH.

W stosunku do osób wojskowych państw sprzymierzonych i innych (w czasie pokoju i wojny) nie zachodzi żaden stosunek przełożeństwa lub podległości.

W razie potrzeby stosunek ten może być czasowo ustalony przez ministra spraw wojskowych.

STOSUNEK OFICERÓW DO WETERANÓW POWSTAŃ NARODOWYCH.

Każdy oficer, bez względu na posiadany stopień obowiązany jest pierwszy oddawać honory weteranom powstań na-

rodowych występującym w ubiorze wojskowym, jako hołd należny zasłudze i bohaterstwu.

Przy każdej uroczystości wojskowej należy pamiętać o weteranach powstań narodowych, zapraszać ich na nie, a w razie przybycia (brania udziału) okazywać im należny szacunek (miejsca honorowe i t. p.).

ODDAWANIE HONORÓW (wymiana ukłonów) OFICERA PROWADZĄCEGO ODDZIAŁ Z SZABLĄ DOBYTĄ — OSOBOM CYWILNYM.

Oficer prowadzący oddział z szablą dobytą wymienia ukłon z osobami cywilnemi przez salutowanie szablą, natomiast oficer znajdujący się w szeregu wymienia ukłon tylko przez zwrot głowy nie zmieniając położenia szabli.

STOSUNEK ŻANDARMERJI DO OFICERA.

W służbie żołnierz żandarm korzysta z praw wartownika na posterunku, a rozkazy mogą mu wydawać tylko:

a) jego własny przełożony żołnierz żandarmerji,
b) dowódca formacji, do której żołnierz żandarmerji został przydzielony,
c) oficer współdziałający lub dowódca oddziału współdziałającego z żandarmerją, jeśli jest starszy od odnośnego oficera żandarmerji, z którym współdziała.

Do poleceń żołnierza żandarmerji w służbie w ramach jego instrukcji, mają się stosować wszyscy żołnierze bez względu na stopień.

Służba żandarmerji wojskowej dzieli się na:

a) służbę wojskowo - policyjną,
b) służbę sądowo - policyjną.

Służba wojskowo - policyjna polega na współdziałaniu z dowódcami formacyj i komendantami garnizonów w zakresie

utrzymania porządku, karności i ładu w wojsku. Na podstawie tej służby żandarm może wylegitymować oficera tylko w wypadkach wykroczeń wywołujących zakłócenie spokoju publicznego.

Służba sądowo - policyjna upoważnia żandarmów do działania „w imieniu prawa" w wypadkach popełnienia przestępstwa i t. p. przez oficera.

Żołnierz żandarmerji, występujący służbowo ma prawo wylegitymować oficera, który przekracza przepisy prawa karnego lub wykracza przeciwko karności wojskowej, albo zachowaniem się swojem zakłóca bezpieczeństwo, spokój i porządek publiczny, lub też z innych uzasadnionych powodów jest podejrzany.

Żandarm jest uprawniony do aresztowania oficerów w następujących wypadkach:

a) na podstawie pisemnego rozkazu właściwych dowódców, dowódców żandarmerji, sądów i prokuratorów wojskowych (cywilnych i policji państwowej),
b) na podstawie listów gończych,
c) w razie schwytania na gorącym uczynku zbrodni lub ciężkiego występku, albo jeżeli bezpośrednio po czynie pościg urządzony wskazuje daną osobę, jako podejrzaną o czyn karygodny,
d) w razie napadu oraz czynnej lub słownej zniewagi żandarma w służbie,
e) jeżeli aresztowanie okaże się środkiem koniecznym do ochrony osób lub rzeczy, powierzonych opiece żandarma,
f) jeżeli oficer nie usłucha wezwania lub upomnienia w sprawie dotyczącej zakresu działania żandarmerji, albo przeszkadza w wykonywaniu czynności urzędowych, jeśli niema innego sposobu zapobiegnięcia złemu.

W wypadkach, kiedy zwłoka grozi niebezpieczeństwem żandarm może z własnej inicjatywy przytrzymać oficera w następujących wypadkach:

a) jeżeli przy popełnieniu przestępstwa pochwycono go na gorącym uczynku, albo jeżeli bezpośrednio po czynie pościg urzędowy lub uzasadnione podejrzenie wskazuje go jako podejrzanego o czyn karygodny,
b) jeżeli zbiegł lub czynił przygotowania do ucieczki, jeżeli się ukrył w celu uchylenia się od postępowania karnego i nie zgłosił się później dobrowolnie,
c) jeżeli się starał wpływać na świadków, znawców lub współobwinionych w sposób, przeszkadzający wykryciu prawdy, lub w inny sposób utrudniał badanie,
d) jeżeli w ciągu toczącego się przeciwko niemu postępowania popełnił nowe przestępstwa, albo jeżeli ma zamiar powtórzyć czyn dokonany.

Tymczasowego aresztowania oficera żandarm musi bezwarunkowo zaniechać, jeżeli oficer udaje się na wezwanie żandarma i w jego towarzystwie do najbliższej władzy wojskowej lub do najbliższego sądu wojskowego (wyjątek stanowi nakaz aresztowania).

Żołnierzy żandarmerji poza służbą obowiązują ogólne przepisy i rozkazy wojskowe.

Oficer ma prawo wylegitymowania żandarma będącego w służbie i poza służbą. Każdy żandarm w służbie musi posiadać „książeczkę służby", która jest jego legitymacją służbową.

Oficer obowiązany jest przychodzić z pomocą żandarmowi zawsze, kiedy zachodzi tego potrzeba.

STOSUNEK OFICERA DO POLICJI PAŃSTWOWEJ.

Oficer jest wzorem obywatela. Szanuje zarządzenia władz cywilnych, dotyczących porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz stosuje się do nich.

Funkcjonarjusz policji państwowej może zażądać od oficera okazania legitymacji tylko: w wypadku dokonania przez oficera czynu przestępczego lub w razie potrzeby zapobieżenia popełnienia czynu przestępczego.

Niezależnie od wylegitymowania, funkcjonarjusz policji może w tych wypadkach wezwać oficera do d o b r o w o l n e g o udania się z funkcjonarjuszem do komendy wojskowej, a w braku jej do najbliższego urzędu policji.

W żadnym wypadku funkcjonarjusz policji nie może aresztować oficera.

Oficer w ubraniu cywilnem, dopóki się nie wylegitymuje ze swego charakteru wojskowego, jest traktowany narówni z osobami cywilnemi.

URLOPOWE ROZKAZY WYJAZDU I PRZEJAZDY DLA OFICERÓW.

Oficerowi w okresie rocznym (kalendarzowym) należą się tylko dwa urlopowe rozkazy wyjazdu.

Niewykorzystanie wszystkich przejazdów przysługujących na te rozkazy wyjazdu z jakiegokolwiek powodu nie uprawnia do przyznania nowego urlopowego rozkazu wyjazdu.

W wypadkach, kiedy oficer zostaje odwołany z urlopu wypoczynkowego i korzysta z urlopowego rozkazu wyjazdu, przysługuje mu na resztę urlopu dodatkowy rozkaz wyjazdu, z przejazdem do miejsca dalszego spędzenia urlopu i z powrotem.

PODRÓŻE I WYJAZDY NA KOSZT WŁASNY.

Podróże urlopowe lub wyjazdy na koszt własny oficer odbywa wyłącznie na podstawie legitymacji osobistej.

Legitymacja osobista jest w tych wypadkach wystarczającym dokumentem legitymacyjnym dla władz wojskowych (garnizonowych).

ORDYNANSI.

Oficerowie żonaci oraz wszyscy oficerowie sztabowi i generałowie są uprawnieni do posiadania ordynansów.

Oficer młodszy (wdowiec, rozwiedziony, separowany) ma prawo do ordynansa tylko wtedy, kiedy ma dzieci i wychowuje je w domu.

Ordynans jest szeregowym, przeznaczonym do osobistych posług oficera i jego najbliższej rodziny.

Każdy oficer pamięta, że powierzanie ordynansowi do wykonania takich czynności, jak: noszenie niemowląt, mycie garnków, gotowanie, pranie bielizny, dźwiganie dużych tobołów i t. p. nie licuje z powagą munduru i stanu żołnierskiego, oraz poniża godność osobistą żołnierza.

Oficer wychowuje ordynansa, troszczy się o jego wygląd zewnętrzny i sposób zachowania się, za co ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną i moralną.

Wygląd ordynansa jest do pewnego stopnia odbiciem kultury jego oficera.

Oficer udający się na urlop może zabrać z sobą ordynansa na cały czas urlopu.

Koszty przejazdów ordynansa pokrywa oficer z własnych funduszów.

Oficer, któremu przysługuje ordynans, odchodząc do szkół krótkoterminowych i kursów, może go zabrać z sobą.

W wypadku pozostawienia ordynansa w domu (przy rodzinie i t. p.) nie przysługuje oficerowi w szkole obsługa.

ZACHOWANIE SIĘ OFICERA W OKRESIE ODBYWANIA KARY ARESZTU DOMOWEGO W RAZIE ODWIEDZIN OSÓB CYWILNYCH.

Oficer odbywający karę aresztu domowego powinien w tym okresie tak ułożyć stosunki towarzyskie z osobami cywilnemi, żeby uniknąć ze strony tych osób odwiedzin.

W wypadku nieprzewidzianej wizyty lub przyjazdu osób cywilnych, gdy oficer nie jest w możności temu przeciwdziałać, dopuszczalne jest przyjęcie tych odwiedzin.

O każdorazowej przyjętej wizycie oficer jest obowiązany złożyć pisemny meldunek temu przełożonemu, który karę wymierzył.

STAWIENNICTWO OSÓB WOJSKOWYCH W SĄDACH POWSZECHNYCH.

W wypadku wezwania przez sądy powszechne osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, względnie zatrudnionych w instytucjach wojskowych, należy bezwzględnie zwalniać je od zajęć służbowych i wysyłać do sądów na oznaczony termin i to tak w wypadku wezwań przez sądy dla spraw karnych, jak i dla spraw cywilnych.

W razie przeszkody w stawiennictwie, należy sąd wzywający na czas o tem powiadomić. Usprawiedliwienie niestawiennictwa po terminie i to niejednokrotnie bardzo późno, jest niedopuszczalne.

POZBAWIENIE STOPNIA OFICERSKIEGO.

Oficer może być pozbawiony stopnia tylko:

1) w wypadku utraty obywatelstwa polskiego,

2) w drodze prawomocnego wyroku sądowego,

3) w drodze prawomocnego orzeczenia oficerskiego sądu honorowego.

OFICEROWIE REZERWOWI.

Oficer rezerwowy w czasie noszenia ubioru wojskowego podlega właściwości oficerskich sądów honorowych i ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną z powodu czynów w tymże czasie przez niego popełnionych.

Oficer rezerwowy powołany do służby czynnej nie może brać udziału w działalności politycznej ani należeć do stowarzyszeń o celach politycznych.

Oficerów rezerwowych, powołanych do służby czynnej, obowiązują w zakresie zawierania związków małżeńskich postanowienia, dotyczące oficerów w stanie czynnym.

ZEZWOLENIE NA ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA OFICEROM W STANIE CZYNNYM I NIECZYNNYM.

Oficer w stanie czynnym lub nieczynnym pragnący zawrzeć związek małżeński musi się uprzednio postarać o otrzymanie zewolenia przełożonego.

Oficerom w stanie czynnym zezwoleń udzielają:

a) generałom, oficerom sztabowym oraz wszystkim oficerom pełniącym służbę w ministerstwie spraw wojskowych i jednostkach podlegających bezpośrednio ministerstwu spraw wojskowych — minister spraw wojskowych,
b) oficerom młodszym — właściwy dowódca okręgu korpusu.

Oficerom w stanie nieczynnym zezwoleń udzielają:

a) generałom i oficerom sztabowym — minister spraw wojskowych,
b) oficerom młodszym — dowódca tego okręgu korpusu, na którego terenie oficer zamieszkuje.

Warunki:

a) ukończenie 24 lat życia,
b) w stopniu podporucznika i porucznika posiadanie wspólnie z narzeczoną dochodów odpowiadających conajmniej poborom żonatego kapitana,
c) nieposzlakowana opinja narzeczonej.

Do wydawania orzeczenia w związku z powyższemi warunkami powołane są komisje oficerskie przy władzach wojskowych i formacjach. Postanowienie o orzeczeniach komisyj oficerskich niema zastosowania do generałów i oficerów na stanowiskach dowódców pułków i równorzędnych.

O zawarciu małżeństwa oficer w stanie czynnym i nieczynnym obowiązany jest zameldować pisemnie w ciągu 14 dni temu przełożonemu, który udzielił zezwolenia. Równocześnie należy przedłożyć wyciąg z metryki ślubu.

Oficer w stanie spoczynku nie potrzebuje zezwolenia, jednak o zawarciu związku małżeńskiego obowiązany jest zawiadomić pisemnie w siągu 4 tygodni powiatowego komendanta uzupełnień, na którego obszarze zamieszkuje, załączając wyciąg z metryki ślubu.

POLOWANIE I RYBOŁÓSTWO.

Posiadanie broni myśliwskiej nie uprawnia jeszcze do polowania.

Oficer pragnący polować powinien uzyskać kartę łowiecką od władz administracyjnych pierwszej instancji.

Bez zezwolenia tych władz oficerom nie wolno polować na terenach dóbr państwowych.

Oficer polujący na terenie państwowym jest obowiązany na żądanie służby leśnej wylegitymować się.

Oficer pragnący uprawiać sport rybacki powinien posiadać kartę rybacką, wydaną przez władze administracyjne pierwszej instancji.

Oprócz karty rybackiej oficer musi posiadać zezwolenie właściciela danego (użytkowanego) terenu rybackiego.

WYNALAZKI I PATENTY.

Przepis służbowy 360 — 5.

Każdy oficer ma nieograniczone prawo do pracy wynalazczej przy pomocy własnych środków, w czasie i miejscu pozasłużbowem, a przy pomocy obcych środków wówczas, gdy

udzielenie ich ma cechy finansowania pomysłu, ale nie stawia wynalazcy względem osoby finansującej w stosunku najmu usług.

Praca wynalazcza w czasie lub miejscu służbowem, albo przy pomocy środków lub urządzeń instytucji wojskowej jest dozwolona, jeśli nie przeszkadza normalnemu tokowi pracy w instytucji i odbywa się za zgodą jej przełożonego.

Oficerowi w zakresie wynalazków przysługują te same prawa i ciążą na nim te same obowiązki, które mają zastosowanie do wszystkich innych obywateli państwa (rozporządzenie prezydenta rzeczypospolitej z 22 marca 1928 „O ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych", — ogłoszone Dz. U. R. P. z r. 1928, poz. 384).

Oficer ma nieograniczone prawo do patentowania swych wynalazków i swobody dysponowania licencją na wykonywanie uzyskanego patentu tylko w tym wypadku, jeśli wynalazku dokonał własnemi środkami, w czasie i miejscu pozasłużbowem.

Jedynie względy patrjotyczne, poczucie dobra Ojczyzny powinny decydować o tem, czy oficer może swój wynalazek sprzedać obcemu państwu.

We wszystkich innych wypadkach prawo to może być częściowo lub całkowicie ograniczone przez ministra spraw wojskowych.

Każdy oficer obowiązany jest o dokonaniu wynalazku zameldować (drogą służbową) ministrowi spraw wojskowych, najpóźniej w dniu zgłoszenia w Urzędzie Patentowym R. P.

Oficer wynalazca ma prawo starać się o uzyskanie patentu bezpośrednio w Urzędzie Patentowym.

URLOPY.

Urlopy dzielą się na:
a) długoterminowe,
b) krótkoterminowe.

Urlopy długoterminowe (stan nieczynny) — mogą być udzielane na przeciąg czasu od 6 miesięcy do 3 lat.

Urlopy krótkoterminowe:
1) wypoczynkowe,
2) kuracyjne,
3) służbowe,
4) okolicznościowe.

Urlopy wypoczynkowe przysługują wszystkim oficerom corocznie w wymiarach:
a) dla oficerów młodszych — 4 tygodnie,
b) dla oficerów sztabowych i generałów — 6 tygodni.

W wyjątkowych wypadkach mogą oficerowie młodsi otrzymać urlopy wypoczynkowe do 6 tygodni.

Urlop wypoczynkowy może być wykorzystany jednorazowo lub w 2 terminach.

Niewykorzystanie urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym nie uprawnia do wykorzystania go w następnym roku.

Oficerowie, którzy posiadają gospodarstwa rolne, mogą otrzymywać urlopy wypoczynkowe w okresie robót rolnych, jeżeli na to pozwalają względy służbowe.

W wypadku, gdy oficer nie może otrzymać urlopu wypoczynkowego w terminie zaznaczonym w prośbie, przełożony powinien określić czas, w którym oficer będzie mógł urlop wypoczynkowy wykorzystać.

Urlopy kuracyjne przysługują oficerom w wypadkach złego stanu zdrowia. Urlop kuracyjny płatny nie może przekraczać 6 miesięcy w ciągu jednego roku.

Urlopy służbowe przysługują oficerom przeniesionym służbowo z jednego garnizonu do drugiego (2 tygodnie) oraz po powrocie z niewoli (8 tygodni).

Urlopy okolicznościowe przysługują oficerom w szczególnie ważnych sprawach osobistych.

Czas trwania urlopu okolicznościowego nie może przekraczać 7 dni.

Prawo przedłużenia urlopu przysługuje przełożonemu, który urlopu udzielił.

W szczególnie ważnych wypadkach prawo przedłużenia urlopu przysługuje miejscowym władzom wojskowym, jednak nie dłużej niż na 4 dni.

Czas przebyty przez oficera na urlopach (z wyjątkiem urlopu kuracyjnego), z zachowaniem uposażenia, w ciągu jednego roku kalendarzowego, nie może przekraczać 8 tygodni.

Urlopów zagranicznych udziela minister spraw wojskowych (szef Biura Personalnego).

Oficerów rezerwowych, powołanych do służby czynnej obowiązują w zakresie urlopów postanowienia, dotyczące oficerów zawodowych.

Oficerowie rezerwowi, powołani do służby czynnej, mogą otrzymać urlopy okolicznościowe.

WYJAZDY ZAGRANICĘ.

(Przepis służbowy 325 — 565).

Oficerom nie wolno wyjeżdżać zagranicę bez otrzymania na to rozkazu lub zezwolenia kompetentnej władzy wojskowej.

Dokumentem, który stwierdza prawo oficera do wyjazdu i pobytu zagranicą jest paszport zagraniczny, względnie paszport dyplomatyczny lub służbowy.

W czasie pobytu zagranicą należy stale nosić przy sobie paszport zagraniczny.

W czasie podróży i pobytu zagranicą oficer powinien być bez broni i zasadniczo w ubraniu cywilnem.

Oficer, nie posiadający prawa noszenia munduru zagranicą, nie może go ze sobą zabierać.

Prawo noszenia munduru podczas pobytu zagranicą przysługuje wyłącznie:

1) attaché wojskowym,

2) pełnomocnikom, członkom misyj, delegatom do rokowań, oficerom na stage'ach i innym oficerom, wyjeżdżającym w sprawach służbowych (w wypadkach, w których tego wymagają względy służbowe lub reprezentacyjne i które każdorazowo określa szef Biura Personalnego w porozumieniu z szefem Oddziału II Sztabu Głównego,

3) oficerom na studjach wojskowych,

4) oficerom wyjeżdżającym zagranicę w sprawach prywatnych w wypadkach wyjątkowo godnych uwzględnienia, w razie wniesienia należycie uzasadnionej prośby w drodze służbowej do ministra spraw wojskowych (przez Biuro Personalne) na warunkach, które każdorazowo określa szef Biura Personalnego w porozumieniu z szefem Oddziału II Sztabu Głównego.

Okoliczności, w których oficerowi wolno występować w mundurze podczas pobytu zagranicą, powinny być wyszczególnione w osobnem zezwoleniu, które podpisuje szef Biura Personalnego.

Rozkaz, wysyłający oficera na studja zagranicę, jest jednocześnie zezwoleniem na noszenie munduru zagranicą.

Oficerowi, uprawnionemu do występowania zagranicą w mundurze, udziela wskazówek co do ewentualnego noszenia munduru polski attaché wojskowy, stosując je do warunków miejscowych.

Oficer, któremu przysługuje prawo noszenia munduru zagranicą, występując w mundurze, obowiązany jest:

a) mieć ubiór nie tylko przepisowy, lecz również szczególnie staranny,

b) mieć zawsze przy sobie dokument, stwierdzający prawo noszenia munduru zagranicą.

Przy osobistem meldowaniu się u attaché wojskowego obowiązany jest występować w mundurze.

Poza okolicznościami, uprawniającemi oficera do noszenia munduru, należy zawsze występować w ubraniu cywilnem.

Zezwolenia na wyjazd zagranicę w sprawach prywatnych udzielają oficerom:

1) szef Biura Personalnego ministerstwa spraw wojskowych:
   a) oficerom w stanie czynnym oraz powołanym do służby czynnej, oficerom rezerwowym i w stanie spoczynku, w czasie udzielonego im urlopu,
   b) oficerom w stanie nieczynnym,
2) dowódcy okręgu korpusu:
   a) oficerom w stanie spoczynku (nie powołanym do służby czynnej),
   b) oficerom rezerwowym.

PODANIA O ZEZWOLENIA NA WYJAZD ZAGRANICĘ.

Oficerowie w stanie czynnym, oficerowie rezerwowi oraz oficerowie w stanie nieczynnym powołani do służby czynnej, wnoszą podania do ministerstwa spraw wojskowych drogą służbową. Podanie powinno zawierać:

1) imię i nazwisko, 2) stopień, 3) formację, w której oficer pełni służbę (dotyczy oficerów w służbie czynnej), 4) miejsce pobytu (oficerowie w stanie nieczynnym), 5) dokąd ma zamiar wyjechać i na jak długo, 6) cel podróży.

Nie powołani do służby czynnej oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwowi wnoszą podania o zezwolenie dowódcy okręgu korpusu na wyjazd zagranicę, we właściwej powiatowej komendzie uzupełnień osobiście, lub listem poleconym, podając:

1) stopień, 2) imię i nazwisko, 3) rok urodzenia, 4) miejsce rzeczywistego zamieszkania, 5) możliwie dokładny adres w kraju, do którego wyjeżdżają.

Oficerowie wyjeżdżający zagranicę w sprawach prywatnych załatwiają wszelkie formalności, połączone z uzyskaniem paszportu i wiz osobiście, wnosząc podania do właściwych władz administracyjnych (w Warszawie Komisarjat Rządu) na podstawie pisemnego zezwolenia kompetentnej władzy wojskowej.

MELDOWANIE WYJAZDU.

a) Oficerowie w służbie czynnej przed wyjazdem zagranicę meldują swój wyjazd osobiście dowódcy formacji, w której pełnią służbę, podając datę wyjazdu i powrotu, a w wyjątkowych wypadkach (choroba, oddalenie miejsca pobytu na urlopie od danej formacji) pisemnie;

b) oficerowie w stanie nieczynnym meldują swój wyjazd zagranicę z podaniem daty wyjazdu i powrotu, pisemnie w drodze służbowej temu organowi ministerstwa spraw wojskowych, który administruje ich sprawami osobowemi.

Meldowanie powrotu z zagranicy przez oficerów w służbie czynnej i w stanie nieczynnym obowiązuje niezwłocznie po przybyciu do kraju, tak samo jak meldowanie wyjazdu.

Nie powołani do służby czynnej oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwowi meldują swój wyjazd zagranicę dowódcy okręgu korpusu przez właściwą powiatową komendę uzupełnień z podaniem daty wyjazdu i zamierzonego powrotu oraz powrót do kraju.

MELDOWANIE PRZYJAZDU I WYJAZDU PLACÓWKOM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ZAGRANICĄ (ATTACHÉ WOJSKOWYM).

Każdy oficer, wyjeżdżający zagranicę zarówno w sprawach służbowych, jak w sprawach prywatnych, obowiązany jest zameldować swoje przybycie oraz cel i termin pobytu zagranicą, z podaniem adresu, w ciągu 24 godzin, wyjazd zaś swój z danego państwa co najmniej na 24 godziny przed wyjazdem, z zaznaczeniem, dokąd się udaje, podać do wiadomości szefowi polskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej.

W razie gdy przy placówce dyplomatycznej urzęduje attaché wojskowy, zawiadomienie to powinno się odbywać za pośrednictwem attaché wojskowego.

Jeżeli oficer przybywa do miejscowości, w której urzęduje attaché wojskowy, jest on obowiązany osobiście meldować się attaché wojskowemu. W przeciwnym razie zawiadomienie następuje pisemnie.

Marszałkowie i generałowie w każdym wypadku zawiadamiają pisemnie o swem przybyciu, celu i terminie pobytu zagranicą, z podaniem adresu w ciągu 24 godzin, o wyjeździe zaś z danego państwa co najmniej na 24 gdoziny przed wyjazdem, z podaniem, dokąd się udają.

Jeżeli przy placówce urzęduje attaché wojskowy, zawiadomienie takie uskutecznia się za jego pośrednictwem.

O każdej zmianie adresu zagranicą oficerowie są obowiązani w ciągu 24 godzin zawiadomić pisemnie szefa polskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej (attaché wojskowego).

Zawiadomienie to odpada w razie podórży, mającej na celu zwiedzenie danego kraju; w tym wypadku oficer podaje program swej podróży z wykazem miejscowości, które zamierza kolejno zwiedzić.

Nie powołani do służby czynnej oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwowi, będąc zagranicą (zarówno w Europie, jak poza Europą) powinni w terminie do dni 14 zgłosić się u właściwej władzy konsularnej, najbliższej ich miejsca zamieszkania, oraz zawiadomić konsulat o każdej zmianie miejsca pobytu.

Zgłoszenia, co do przybycia lub odjazdu, wreszcie co do pobytu w danej miejscowości, oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwowi uskuteczniają zasadniczo ustnie i osobiście, z jednoczesnem przedstawieniem dokumentu legitymacyjnego.

ZACHOWANIE SIĘ OFICERÓW PRZEBYWAJĄCYCH ZAGRANICĄ.

Oficer, przebywający zagranicą, a zwłaszcza występujący w mundurze lub w inny sposób ujawniający swój charakter oficera, powinien pamiętać, że ma godnie reprezentować wojsko polskie.

Oficer powinien zawsze, nawet w najtrudniejszem położeniu zachowywać godność, zimną krew i takt oraz unikać sytuacyj drażliwych.

W wypadkach zadraśnięcia godności narodowej lub osobistej, oficer powinien reagować z taktem i stanowczością, lecz bez brutalności i natychmiast meldować o tem służbowo polskiemu attaché wojskowemu względnie przez polską placówkę dyplomatyczną lub konsularną — do ministerstwa spraw wojskowych.

Oficerów przebywających zagranicą obowiązuje bezwzględnie przestrzeganie ostrożności, dyskrecji i rozwagi w prowadzeniu rozmów nawet z kolegami wojsk obcych o polskich sprawach wojskowych. W żadnym wypadku nie wolno poruszać spraw mobilizacyjnych i planów wojennych.

ZWIEDZANIE TERENU MANEWRÓW I LINIJ FRONTÓW.

Oficerom, przebywającym zagranicą, nie wolno udawać się na teren manewrów i na linje frontów lub dawnych frontów, zwiedzać zagranicznych instytucyj i zakładów wojskowych oraz posługiwać się w tych wypadkach aparatami fotograficzenmi bez specjalnego zezwolenia odpowiednich władz danego państwa, uzyskanego za pośrednictwem polskiego attaché wojskowego względnie w braku attach'e wojskowego, za pośrednictwem polskiej placówki dyplomatycznej lub konsulatu.

UPRAWNIENIA ATTACH'E WOJSKOWYCH W STOSUNKU DO OFICERÓW.

Attach'e wojskowy w stosunku do oficerów, znajdujących się zagranicą:

1) reguluje udział oficerów polskich zagranicą w uroczystościach, obchodach i nabożeństwach;
2) wydaje przepisy, normujące życie służbowe i zachowanie się poza służbą tych oficerów;
3) prowadzi ewidencję polskich oficerów zagranicą;
4) udziela pomocy i ułatwień w sprawie ich zakwaterowania i warunków życia;
5) ma nadzór nad przestrzeganiem przez oficerów polskich zagranicą ogólnych przepisów o karności, zachowaniu się i ubiorze;
6) pośredniczy w korespondencji służbowej tych oficerów;
7) pośredniczy we wszelkich sprawach oficerów polskich z władzami obcego państwa.

Attaché wojskowy ma prawo kontrolować dokumenty oficerów polskich zagranicą oraz żądać od oficerów polskich, przebywających zagranicą wszelkich informacyj o ich działalności na terytorjum danego państwa.

UPRAWNIENIA KONSULÓW W STOSUNKU DO OFICERÓW.

Konsul polski w swoim okręgu konsularnym ma prawo żądać od oficera chodzącego w mundurze, aby się wylegitymował z prawa noszenia munduru.

W razie stwierdzenia, że oficer przebywa zagranicą bez wymaganego zezwolenia kompetentnych władz danego kraju, lub bez specjalnego zezwolenia ministerstwa spraw wojskowych na chodzenie w mundurze, konsul wzywa oficera do natychmiastowego przebrania się w ubranie cywilne.

PRZERWANIE POBYTU ZAGRANICĄ W RAZIE WYKROCZEŃ.

Wszelkie wykroczenia, w których choćby pośrednio bierze udział oficer, będący zagranicą, powodują pociągnięcie go do odpowiedzialności, a ponadto możliwość przerwania jego pobytu zagranicą.

Attaché wojskowemu polskiemu przysługuje w takich wypadkach prawo spowodowania wyjazdu danego oficera w ciągu 48 godzin do kraju.

Jeśli w danem państwie niema polskiego attaché wojskowego, oficer może — na wniosek polskiej placówki dyplomatycznej lub konsulatu być natychmiast odwołany do kraju przez władzę, która mu udzieliła zezwolenia na wyjazd zagranicę.

KWOTA RYCZAŁTOWA NA UBRANIE CYWILNE.

Oficer wyjeżdżający służbowo pierwszy raz zagranicę lub do Gdańska otrzymuje ryczałtową sumę na ubranie cywilne w wysokości 250 zł.

Wyjeżdżający ponownie po upływie 3 lat lub przebywający bez przerwy dłużej zagranicą niż rok, otrzymuje na uzupełnienie ubrania cywilnego 145 zł.

LEGITYMACJE TATRZAŃSKIE I PRZEPUSTKI TURYSTYCZNE.

Do otrzymania „legitymacyj tatrzańskich" uprawniających do przekraczania granicy w pogranicznym pasie turystycznym są uprawnieni oficerowie w stanie czynnym oraz oficerowie rezerwowi powołani do służby czynnej, w czasie udzielonego im urlopu oraz na mocy zezwolenia tego dowódcy, który udzielił urlopu.

Oficerowie w stanie nieczynnym na mocy zezwolenia organu (departamentu) ministerstwa spraw wojskowych, który administruje ich sprawami osobowemi.

Oficerowie w stanie spoczynku bez osobnego zezwolenia władz wojskowych.

Przepustki turystyczne z ważnością na jeden rok mogą otrzymać oficerowie w stanie czynnym, nieczynnym oraz oficerowie rezerwowi powołani do służby czynnej, na mocy zezwolenia właściwego dowódcy okręgu korpusu.

W czasie wycieczek turystycznych w pasie pogranicznym obowiązuje ubiór cywilny bez broni.

OFICEROWIE W STANIE SPOCZYNKU — KARALNOŚĆ DYSCYPLINARNA.

W myśl wojskowych przepisów dyscyplinarnych (Regulamin służby wewnętrznej część IV), oraz Kodeksu karnego wojskowego (Dz. U. R. P. rN. 36/28 poz. 328) oficerowie w stanie spoczynku podlegają wojskowej władzy dyscyplinarnej w następujących wypadkach:

a) popełnienia przewinień dyscyplinarnych, których dopuścili się w zetknięciu z władzami wojskowemi (§ 4 pkt. B lit. c wojskowych przepisów dyscyplinarnych), a więc w stosunku służbowym wobec osoby wojskowej występującej w charakterze władzy, w czasie trwania tego stosunku;

b) popełnienia tego przewinienia dyscyplinarnego w czasie, gdy oficer w stanie spoczynku był w mundurze wojskowym (§ 4 pkt. B lit. c wojskowych przepisów dyscyplinarnych), bez względu na to, czy dany oficer miał prawo do noszenia munduru wojskowego.

Odpowiedzialność oficera w stanie spoczynku za przewinienia pod a) i b) ustaje, jeśli do trzech miesięcy od dnia ich popełnienia ukaranie dyscyplinarne nie nastąpiło (§ 15 wojskowych przepisów dyscyplinarnych);

c) popełnienia przestępstw karno-sądowych, które, w myśl ustawy wojskowego postępowania karnego, dopuszczają możliwość ukarania dyscyplinarnego a mianowicie:

1) występków przeciw obowiązkom subordynacji wojskowej z art. 75 część I, 74, 75 część I, 76, 77, 78 kodeksu karnego wojskowego, jeżeli występków tych dopuścił się oficer w stanie spoczynku w stosunku służbowym z przełożonym, albo w mundurze wojskowym,

2) występków nadużycia władzy służbowej z art. 105 lub 106 część I Kodeksu karnego wojskowego, jeżeli występków tych dopuścił się oficer w stanie spoczynku, albo w stosunku służbowym wobec podwładnego, albo w mundurze wojskowym. Żadne inne przestępstwa sądowo-karne poza wyszczególnionemi w punkcie c) nie mogą być przedmiotem karania dyscyplinarnego, a możność stosowania kar dyscyplinarnych za te przestępstwa ustaje z chwilą uchylenia karalności czynu z powodu przedawnienia (art. 68 kodeksu karnego z r. 1903).

Z omówionem zagadnieniem wiąże się bezpośrednio sprawa przełożeństwa w stosunku do oficerów w stanie spoczynku, unormowana przepisami regulaminu służby wewnętrznej w sposób następujący:

Przełożonym oficera w stanie spoczynku, mającym uprawnienia dyscyplinarne, jest w myśl § 34 część IV regulaminu służby wewnętrznej, komendant właściwej dla danego oficera powiatowej komendy uzupełnień, w zakresie spraw należących do kompetencji powiatowej komendy uzupełnień, oraz jego przełożeni (dowódca okręgu korpusu, minister spraw wojskowych), a także, jeśli oficer w stanie spoczynku występuje w mundurze, a chodzi o bezpieczeństwo, porządek i karność w garnizonie, komendant garnizonu (pkt. 4 część VI regulaminu służby wenętrznej), względnie w odniesieniu do szeregowych komendant miasta i oficer placu (pkt. 6 część VI regulaminu służby wewnętrznej).

Wyjątkowo będzie również przełożonym oficera w stanie spoczynku, choć bez uprawnień dyscyplinarnych — każdy starszy stopniem w okolicznościach, określonych przepisami pkt. 11 a) część II regulaminu służby wewnętrznej.

ZASTRZEŻENIA CO DO NOSZENIA MUNDURU PRZEZ OFICERÓW W STANIE SPOCZYNKU.

Oficerom w stanie spoczynku nie wolno występować w mundurze w następujących wypadkach:

1) przy wystąpieniach, noszących charakter polityczny (udział w wiecach, pochodach i t. p.),
2) przy wykonywaniu zawodów cywilnych,
3) podczas wykonywania czynności związanych z zajęciem handlowem lub przemysłowem,
4) przy wykonywaniu obowiązków, wypływających z zajmowanych przez nich stanowisk w państwowej służbie cywilnej lub samorządowej,
5) w lokalach, do których jest zabroniony wstęp oficerom służby czynnej lub będącym w stanie nieczynnym,

6) przy wszelkiego rodzaju kwestach, zbiórkach i t. p., jak również asystowaniu przy nich.

POZBAWIENIE PRAWA NOSZENIA MUNDURU.

1) Oficer traci prawo noszenia munduru w razie ukarania go przez sąd karny lub oficerski sąd honorowy, pociągający za sobą wyłączenie go z korpusu oficerskiego,

2) Minister spraw wojskowych lub z jego upoważnienia dowódcy okręgu korpusu, mogą odebrać prawo noszenia munduru czasowo lub na stałe oficerowi w stanie spoczynku:

a) z powodu skazania za cięższe przestępstwo, chociażby wyrok skazujący nie pociągał za sobą utraty stopnia wojskowego, lub też z powodu dopuszczenia się przez oficera w stanie spoczynku czynu uwłaczającego godności munduru;

b) z powodu stwierdzonej świadectwem lekarskiem choroby, powodującej zaburzenie psychiczne.

NALEŻENIE OFICERÓW DO TOWARZYSTW I ZWIĄZKÓW. (Przepis służbowy 325 — 585).

Oficerowie w służbie czynnej i w stanie nieczynnym mogą należeć do towarzystw i związków wyłącznie na podstawie zezwolenia, udzielonego im przez odpowiednie władze wojskowe.

Rodzaje zewoleń mogą być:

a) w odniesieniu do towarzystw wojskowych — zatwierdzenie ich statutu przez władze wojskowe,

b) w odniesieniu do towarzystw i związków cywilnych:

1) umieszczenie ich na wykazie towarzystw, do których należenie oficerów jest dozwolone,
2) indywidualne zezwolenie na należenie oficera do danego towarzystwa lub związku, nieobjętego wykazem towarzystw dozwolonych.

Bezwzględnie nie wolno należeć oficerom do związków tajnych, t. j. do zrzeszeń, organizacyj, towarzystw i t. d., stawiających sobie za cel swego istnienia osiągnięcie tego rodzaju zamierzeń, które mogą być urzeczywistnione tylko w drodze tajnej.

Oficerom w służbie czynnej i stanie nieczynnym nie wolno należeć do związków, zrzeszeń, organizacyj i towarzystw wszelkiego rodzaju i pokroju:

1) nie uznanych przez państwo, oraz
2) uznanych wprawdzie przez państwo (związki i stronnictwa polityczne, związki byłych formacyj wojskowych i t. d.), którym jednak władze wojskowe nie udzieliły swego zezwolenie.

UDZIAŁ OFICERÓW W ZJAZDACH.

Oficerowie w służbie czynnej i w stanie nieczynnym mogą za osobnem zezwoleniem ministra spraw wojskowych brać udział:

1) w jakimkolwiek charakterze (gości, organizatorów i t. d.) w zjazdach koleżeńskich byłych wychowanków polskich szkół wojskowych, w zjazdach osób wojskowych o charakterze naukowym, sportowym i spółdzielczym,
2) w charakterze gości:
   a) w zjazdach i obchodach rocznic pamiątkowych byłych formacyj ochotniczych z okresu walk o niepodległość, oraz

   b) w urządzanych przez osoby względnie organizacje cywilne w zjazdach koleżeńskich, naukowych, sportowych i spółdzielczych.

Pobieranie w jakiejkolwiek formie wynagrodzenia za czynności, pełnione w towarzystwach i związkach, oficerom w służbie czynnej i w stanie nieczynnym jest wzbronione. Oficerom w służbie czynnej i w stanie nieczynnym wolno należeć na podstawie zezwolenia władz wojskowych do krajowych towarzystw i związków, niemających zabarwienia politycznego, a mających na celu:

a) pomoc społeczną i humanitarną,
b) wzmożenie obrony państwa,
c) opiekę nad żołnierzem,
d) zadania naukowo-oświatowe,
e) kulturalno-towarzyskie,
f) artystyczne,
g) sportowe,
h) spółdzielcze,

bez względu na swój zakres działania (ogólno-państwowy lub miejscowy względnie prowincjonalny).

ZEZWOLENIE NA NALEŻENIE OFICERÓW DO TOWARZYSTW I ZWIĄZKÓW CYWILNYCH.

Zezwoleń na należenie oficerów w służbie czynnej i w stanie nieczynnym do krajowych towarzystw, wyliczonych pod a, b, c, oraz związków cywilnych ogólno-państwowych udziela minister spraw wojskowych, przez ogłoszenie tych towarzystw i związków w Dzienniku Rozkazów.

Natomiast zezwoleń na należenie do krajowych towarzystw i związków cywilnych, wyliczonych pod d, e, f, g, h, udzielają dowódcy okręgu korpusu, na których obszarze te towarzystwa i związki względnie oddziały prowincjonalne się znajdują, ogłaszając je w rozkazach dowództwa korpusu.

W razie wniesienia należycie uzasadnionej prośby, (w drodze służbowej), o zezwolenie na należenie w charakterze członka do nieogłoszonego krajowego towarzystwa lub związku cywilnego, względnie na przyjęcie godności członka honorowego takiego towarzystwa lub związku, oficerowi w służbie czynej lub stanie nieczynnym może udzielić zezwolenia indywidualnego tylko minister spraw wojskowych.

WARUNKI NALEŻENIA OFICERÓW DO TOWARZYSTW I ZWIĄZKÓW CYWILNYCH.

Oficer w służbie czynnej i w stanie nieczynnym może należeć jako członek do krajowych towarzystw i związków cywilnych tylko wtedy, jeśli one

1) nie pozbawiają oficerów praw członkowskich i nie ograniczają w korzystaniu z nich,
2) zwalniają od obowiązków względnie warunków statutowych, sprzecznych z przepisami wojskowemi lub zasadami przestrzeganemi w korpusie oficerskim, a mianowicie:
   a) od obowiązku poddawania się balotażowi,
   b) od obowiązku poddawania się sądom honorowym towarzystwa,
   c) od obowiązku podpisywania publicznych oświadczeń,
   d) od odpowiedzialności za ewentualne polityczne wystąpienia towarzystwa.

Pełnienie przez oficera jakichkolwiek czynności na podstawie należenia do towarzystwa lub związku cywilnego nie może w żadnym wypadku być niezgodne z jego obowiązkami służbowemi.

O wstąpieniu do dozwolonych towarzystw lub związków (pod d, e, f, ,g h) oficerowie obowiązani są meldować przełożonemu.

Do towarzystw i związków cywilnych (pod a, b, c) oficerowie mogą wstępować bez obowiązku meldowania.

Jeżeli oficer pragnie należeć do towarzystwa lub związku cywilnego, znajdującego się na terenie innego okręgu korpusu, ale nieogłoszonego w jego rozkazie, wnosi należycie uzasadnioną i zaopinjowaną prośbę o udzielenie indywidualnego zezwolenia, w drodze służbowej do ministra spraw wojskowych.

Oficerowie w służbie czynnej i w stanie nieczynnym zasadniczo nie mogą należeć jako członkowie do organizacji przysposobienia wojskowego.

Udział w pracach organizacji p. w. oficerowie ci mogą brać jedynie w charakterze instruktorów. W wyjątkowych tylko wypadkach oraz na prośbę należycie umotywowaną i zaopinjowaną przez dowódcę okręgu korpusu, minister spraw wojskowych może udzielić zezwolenia na należenie w charakterze członka, względnie przyjęcie godności członka honorowego.

NABYWANIE, POSIADANIE I NOSZENIE PRZEZ OSOBY WOJSKOWE KRÓTKIEJ BRONI PALNEJ, BRONI PALNEJ MYŚLIWSKIEJ I AMUNICJI DO NICH, ORAZ BRONI BIAŁEJ.

(Przepis służbowy 320 — 75).

a) „Osoby wojskowe nabywać mogą krótką broń palną (rewolwer i pistolety automatyczne) kal. 6 do 9 mm jedynie na podstawie pisemnego zezwolenia, wydanego przez ich bezpośredniego przełożonego. Pozwolenie to pozostaje u sprzedającego broń i służy jako dowód sprzedaży broni osobie, do kupna uprawnionej",

b) „nabywanie amunicji do broni palnej krótkiej, oraz nabywanie broni białej może być dokonywane przez osoby wojskowe i funkcjonarjuszów policji za okazaniem legitymacji służbowej".

OKÓLNIK MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH DO WOJEWODÓW NR. 98 Z DN. 29 SIERPNIA 1924, NR. B. P. 3269.

Osoby wojskowe mogą nabywać i posiadać względnie nosić krótką broń palną lub myśliwską, jedynie po uzyskaniu odpowiedniego zezwolenia, a mianowicie:

Oficerowie w służbie czynnej i stanie nieczynnym, oraz oficerowie w stanie spoczynku i oficerowie rezerwowi mogą w czasie pełnienia służby wojskowej nabywać krótką broń palną, jedynie na podstawie pisemnych zezwoleń na nabycie takiej broni, wydanych przez ich bezpośrednich przełożonych posiadających prawa conajmniej dowódcy pułku.

Oficerowie w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku mogą nabywać krótką broń palną jedynie na podstawie pisemnych zezwoleń, wydanych im przez tych dowódców okręgu korpusu, na których terenie stale mieszkają.

Nabywanie krótkiej broni palnej na podstawie pisemnego zezwolenia uprawnia do jej posiadania i noszenia.

Oficerowie rezerwy i pospolitego ruszenia w czasie, gdy nie pełnią służby czynnej, mogą nabywać krótką broń palną na podstawie pisemnego zezwolenia właściwego komendanta powiatowej komendy uzupełnień.

Oficerowie ci są obowiązani meldować o nabyciu krótkiej broni palnej temu komendantowi powiatowej komendy uzupełnień który im dał zezwolenie na nabycie.

Na noszenie jakiejkolwiek broni palnej przez oficerów rezerwowych i pospolitego ruszenia konieczne jest zezwolenie władz administracyjnych pierwszej instancji.

Wszyscy oficerowie w czasie pełnienia służby wojskowej (czynnej) mogą nabywać amunicję do krótkiej broni palnej za okazaniem legitymacji osobistej, stwierdzającej ich stosunek do wojska.

Oficerowie rezerwowi i pospolitego ruszenia w czasie, gdy nie pełnią służby czynnej, mogą nabywać amunicję do

krótkiej broni palnej, należącej do ich przepisanego uzbrojenia za okazaniem książeczki stanu służby oficerskiej, zaopatrzonej odpowiednią uwagą komendanta powiatowej komendy uzupełnień, amunicję zaś do innej broni palnej mogą nabywać w myśl przepisów obowiązujących osoby cywilne.

Oficerowie w służbie czynnej i w stanie nieczynnym oraz w stanie spoczynku mogą nabywać, posiadać i nosić myśliwską broń palną gładką i gwintowaną za zezwoleniem dowódców uprawnionych do wydawania zezwoleń na nabycie krótkiej broni palnej.

Oficerowie w służbie czynnej mogą nabywać broń białą i amunicję do krótkiej broni palnej i myśliwskiej w mundurze (ubraniu cywilnem) za okazaniem legitymacji, stwierdzającej ich stosunek do wojska.

Po przejściu do rezerwy lub pospolitego ruszenia, oficerowie posiadający myśliwską broń palną obowiązani są zameldować właściwemu komendantowi powiatowej komendy uzupełnień, oraz uzyskać zezwolenie władz administracyjnych pierwszej instancji.

Posiadanie nabytej myśliwskiej broni palnej na podstawie zezwolenia władz wojskowych nie daje prawa do polowania.

Prawo do polowania nabywa się przez uzyskanie karty łowieckiej.

Osoby wojskowe mogą odstępować posiadaną krótką i myśliwską broń palną, tudzież amunicję tylko wtedy, gdy nabywający wykaże się zezwoleniem właściwych władz na kupno względnie posiadanie takiej broni i amunicji.

Odstąpienie to powinna osoba wojskowa zaznaczyć na zezwoleniu, wydanem przez władzę administracyjną nabywcy, przez określenie ilości i rodzaju broni lub amunicji, daty oraz własnego nazwiska i adresu.

Dolny odcinek zezwolenia władzy administracyjnej, wypełniony i podpisany przez nabywcę, względnie zezwolenie władzy wojskowej, odbiera osoba wojskowa odstępująca broń

palną i przesyła listem poleconym do władzy, która to zezwolenie wydała.

Osobom wojskowym nie wolno używać broni wojskowej do polowania.

Zakaz ten jednak nie obejmuje:

1) broni myśliwskiej ze zmianą kalibru z broni wojskowej i nie należącej do uzbrojenia (np. karabiny Mausera wzór 71, przerobionej na śrutówki kalibru 16);
2) sztucerów myśliwskich, przerobionych bez zmiany kalibru z karabinów wojskowych nie należących do uzbrojenia a strzelających amunicją nieużywaną już w wojsku;
3) broni myśliwskiej nieprawnie przerobionej swego czasu z karabinów należących do uzbrojenia,
4) sztucerów myśliwskich systemu Mausera, strzelających amunicją wojskową używaną w wojsku.

UROCZYSTOŚCI, REPREZENTACJE.

UROCZYSTOŚCI.

Podział.

Uroczystości dadzą się podzielić na:

1) państwowe (narodowe),
2) wojskowe,
3) kościelne,
4) miejscowe.

1.. UROCZYSTOŚCI PAŃSTWOWE.

Każdy naród i każde państwo, stanowiące jedną wielką rodzinę społeczną, posiada swoje święta, które uroczyście obchodzi na pamiątkę wielkich rocznic dziejowych lub wiekopomnych czynów, związanych z historją narodu.

Przed odzyskaniem niepodległości świętem narodu polskiego był dzień 3 maja — data ogłoszenia Konstytucji 1791 roku. Polska niepodległa uznała ten dzień za swoje święto narodowe i państwowe.

Drugą datą, związaną ściśle z powstaniem Polski współczesnej, jest 11 listopada, w którym to dniu r. 1918 Polska zrzuciła z siebie jarzmo najeźdźców i ogłosiła swą niepodległość. Dzień więc 11 listopada jest świętem Niepodległości — świętem narodu polskiego, szczególnie uroczyście obchodzonem przez wojsko.

Posiadamy wreszcie trzecią datę, uroczyście obchodzoną przez naród i wojsko, a mianowicie dzień imienin wskrzesiciela i wielkiego budowniczego Polski niepodległej, twórcy wojska polskiego i jej zwycięskiego wodza, Marszałka Józefa Piłsudskiego, dzień 19 marca.

PRZEBIEG UROCZYSTOŚCI.

Obchody świąt państwowych i narodowych regulują szczegółowo przepisy i rozporządzenia władz rządowych. Mimo to jednak krótkie streszczenie ustalonych programów może się przydać każdemu oficerowi.

W przeddzień święta wojsko urządza uroczysty capstrzyk na ulicach miasta i ozdabia już z wieczora swe gmachy flagami narodowemi.

W dniu święta odbywają się uroczyste nabożeństwa dla załogi oraz przegląd i defilada oddziałów przed najstarszym przełożonym wojskowym. Oprócz wojska w uroczystościach tych biorą udział organizacje wojskowe i społeczne, z któremi komendant garnizonu zawczasu się porozumiewa, starając się, aby uroczystość wypadła dostojnie i okazale.

Popołudniu odbywają się zabawy ludowe, akademje, przedstawienia okolicznościowe w teatrach, koncerty i t. p.

Dowódcy oddziałów i kierownicy instytucyj mają obowiązek zainicjowania imprez świątecznych dla swych podkomendnych, zarówno oficerów, jak i szeregowych, tak żeby zwłaszcza szary żołnierz, dla którego czas powszechnej służby wojskowej jest czasem nauki sztuki wojskowej i wielką pożyteczną szkołą życia, nauczył się cenić i rozumieć, czem jest święto narodowe dla obywatela Rzeczypospolitej.

WSPÓŁŻYCIE ZE SPOŁECZEŃSTWEM.

Jest w zwyczaju, że w dniu święta państwowego głowa państwa w stolicy, a przedstawiciele rządu na prowincji, urządzają w swych rezydencjach przyjęcia dla przedstawicieli wszystkich warstw społeczeństwa, wszystkich stanów i zawodów.

Od przyjęć takich, które dają możność zetknięcia się z osobami innej sfery, innych zainteresowań, nie powinno się uchylać, bez względu na to, czy między gospodarzem (wojewodą, starostą) a danym oficerem są utrzymywane stosunki towarzyskie czy nie. Przyjęcia bowiem tego rodzaju nie są zabawami towarzyskiemi, jeno symbolem zjednoczenia dla dobra Ojczyzny.

Społeczeństwo polskie, które blisko półtora wieku było okryte wielką żałobą narodową, nie umie jeszcze niestety przejawiać nazewnątrz swej radości tak, jak ludy zachodu, gdzie w święta narodowe bawią się i cieszą wszyscy, kto żyw, a pomysłowość w tym kierunku np. ludności Paryża lub Nicei jest szeroko znana.

Wojsko stanowi część społeczeństwa, nie może więc stać na uboczu i zachowywać się biernie wtenczas, gdy ogół okazuje patrjotyczny zapał dla Państwa.

2. UROCZYSTOŚCI WOJSKOWE.

Wojsko poza świętami ogólno-państwowemi posiada i obchodzi własne święta żołnierskie, jak święto żołnierza

(15. VIII.) — rocznica zwycięskiego pogromu hord bolszewickich w r. 1920, — 6. VIII, rocznica wymarszu pierwszej kompanji kadrowej legjonów J. Piłsudskiego w r. 1914, wreszcie święta pułkowe, związane z jedną z najchlubniejszych dat życia danej jednostki.

ŚWIĘTA PUŁKOWE.

Odpowiednie władze wojskowe wydają rozkazy dotyczące pierwszych dwóch świąt wspomnianych wyżej, co się zaś tyczy świąt pułkowych, inicjatywę obchodu daje zazwyczaj dowódca pułku, któremu w przeprowadzeniu szczegółów pomaga cały korpus oficerski pułku.

Święto pułkowe jest największem dorocznem świętem oddziału, a bierze w niem udział cała rodzina pułkowa, tak oficerowie, jak i szeregowi wraz ze swymi najbliższymi. Każdy członek tej rodziny powinien dokładać wszelkich starań, aby uroczystość pułkowa wypadła jak najlepiej i najokazalej.

Dążeniem wszakże ministerstwa spraw wojskowych jest ograniczenie obchodu świąt pułkowych do ram regjonalnych. Zbytni bowiem rozmach i nadmierne przeładowanie programów podnosi niepotrzebnie koszty uroczystości i odsuwa na plan dalszy właściwych solenizantów, jakimi są żołnierze pułku.

Program uroczystości należy dostosować tak do miejscowych warunków jak i do pory roku.

Poza częścią oficjalną, na którą się składa uroczysty capstrzyk (w przeddzień święta) oraz nabożeństwo i przegląd pułku wraz z defiladą, należy starannie opracować wszystkie punkty programu i rozdzielić pracę nad ich wykonaniem między oficerów i podoficerów.

Zazwyczaj po skończonej defiladzie dowódca pułku wydaje obiad żołnierski, wspólny dla wszystkich zaproszonych gości, oficerów i szeregowych. Menu tego obiadu musi być jednakowe, nie wolno wyróżniać nikogo, bez względu na stanowisko i stopień. Jeżeli w obiedzie biorą udział goście, na-

leży im podziękować za zaszczycenie pułku swą obecnością. W godzinach popołudniowych urządza się zabawy lub zawody sportowe, w których mogą uczestniczyć również zaproszone osoby czy drużyny z poza pułku. Wieczorem teatr, koncert, ewentualnie zabawy taneczne.

GOŚCIE.

Pułk zaprasza na swe święto przedstawicieli miejscowego społeczeństwa i władz miejscowych oraz towarzyszy broni z innych jednostek tegoż garnizonu.

W stosunku do gości obowiązują wszystkie zasady gościnności i uprzejmości.

Spis zaproszonych osób na uroczystości oficjalne (nabożeństwo, przegląd, obiad żołnierski) zatwierdza dowódca pułku, który też w imieniu pułku zaprasza dostojników (przedstawicieli władz państwowych i samorządowych) oraz podpisuje zaproszenia dla innych gości.

Przy czynnościach tego rodzaju trzeba być bardzo uważającym i drobiazgowym, albowiem najmniejsze nawet uchybienie może spowodować niepożądany skutek lub oddźwięk.

W dniu święta pułkowego cały pułk jest gospodarzem i wszyscy jego członkowie odpowiadają za ewentualne nietakty, na jakie ktokolwiek z gości mógłby być narażony ze strony któregoś z gospodarzy.

Oficerowie rezerwowi w dniu święta swego pułku przywdziewają mundury i biorą udział w święcie.

GOŚCIE ZAGRANICZNI.

Niektóre z naszych pułków związane są braterstwem broni lub tradycją swego powstania z pułkami zaprzyjaźnionych lub sprzymierzonych z nami wojsk obcych. Wymiana zaproszeń i wysyłanie delegacyj na wzajemne święta tych pułków ma już utrwaloną tradycję. Zapraszanie bratnich pułków oraz

przyjmowanie zaproszeń może się odbywać tylko w drodze służbowej (przez gabinet ministra spraw wojskowych) w formie i w sposób określony rozkazami ministra spraw wojskowych.

ODZNAKI PUŁKOWE.

W programie dnia święta pułkowego należy uwzględnić uroczystość wręczania odznak pułkowych, względnie nagród.

Ta część programu znakomicie podnosi uroczysty charakter święta, dodając mu większej powagi i blasku.

TRADYCJE.

Pamięć i cześć dla zmarłych bohaterów pułku powinna być przedmiotem troski oficerów i podoficerów pułku. Pułk, który ceni swe tradycje i potrafi je krzewić wśród młodych, nie zapomina o tych, którym zawdzięcza swą sławę.

Dwa razy do roku, w święto zmarłych (2. XI.) i w przeddzień święta pułkowego należy przypomnieć o zasługach poległych lub zmarłych towarzyszów broni. We wszystkich pułkach powinny być tablice pamiątkowe z nazwiskami poległych żołnierzy z pod tego samego znaku. W kasynach powinny być portrety kawalerów orderu virtuti militari, zdobytego pod sztandarami własnego pułku. Nad sierotami po zmarłych kolegach należy roztoczyć opiekę. Miejsce chwalebnego zwycięstwa pułku lub sławnej potyczki upamiętnić skromnym choćby znakiem. Na tych drobnych nieraz, skromnych dowodach kultu dla przeszłości młode pokolenia żołnierskie będą się uczyły miłości Ojczyzny, znajomości jej dziejów z doby walk o niepodległość, będą snuły marzenia o własnych bohaterskich czynach, śladem ojców.

3. UROCZYSTOŚCI KOŚCIELNE.

Wykazy świąt, w których wojsko bierze udział z urzędu, zawierają odpowiednie przepisy i ustawy. Rozkazy regulują sposób i określają ramy udziału wojska w tych uroczystościach.

Ponieważ kult religijny, wiara, są osobistą sprawą każdego człowieka, nie jesteśmy powołani do poruszania jej w tem miejscu.

Możemy jedynie przypomnieć, że poza zasadą tolerancji religijnej, zapewnionej przez konstytucje, obowiązuje szacunek i cześć dla każdego wyznania, zwłaszcza wyznania rzymsko - katolickiego, które jest przodującem w państwie polskiem.

Naród polski przechowuje głęboko w duszy i ceni tradycję swego kościoła, a gorliwości żołnierzy, wychowanych w duchu religijnym, nie krępują żadne przepisy lub zakazy. Przeciwnie, oficerowie powinni dbać o podtrzymanie wśród swych podkomendnych zasad wiary i ułatwiać im wykonywanie nakazanych praktyk religijnych.

Poza wypadkami brania udziału w obrzędach kościelnych i wykonywania praktyk religijnych na podstawie przynależności do danego kościoła, oficerowie a zwłaszcza dowódcy powinni występować w charakterze oficjalnym we wszystkich większych uroczystościach kościelnych, zarówno katolickich jak i innych, jeżeli uroczystość taka ma cechy uroczystości powszechnej.

Dla przykładu przytoczymy procesję Bożego Ciała, rezurekcję, święto Jordanu, ingresy biskupów, poświęcenia lub zakładania kościołów i domów modlitwy i t. p.

4. UROCZYSTOŚCI MIEJSCOWE.

Jednostka wojskowa, załogowana w jakiejkolwiek miejscowości, nie może się trzymać na uboczu od reszty społeczeństwa, albowiem wojsko, którego powołaniem jest obrona całości granic i bytu niepodległej Polski, jest i będzie po wieczne czasy najlepszą i nieodłączną częścią narodu. Naród z wojskiem i wojsko z narodem! Stosunki między oddziałem wojskowym a ludnością, wśród której załoguje, powinny być jak najserdeczniejsze, a w każdym razie poprawne. Wykładnią tych stosunków jest wzajemny udział i wzajemna pomoc wojska i społeczeństwa miejscowego we wszystkich okolicznościach. Tak, jak święto pułku jest świętem dla miasta, tak też i wszelkie uroczystości miejscowe nie mogą się odbyć bez udziału wojska.

Ani przepisy, ani regulaminy nie mogą zgóry określić ram takiego udziału, ani podać wytycznych, któreby dały dowódcom podstawę do decyzji. Niech tą podstawą będzie moralne hasło wyżej przytoczone: „naród z wojskiem, wojsko z narodem" i należycie zrozumiane poczucie obowiązku obywatelskiego żołnierza w stosunku do państwa i kraju.

REPREZENTACJE W KRAJU.

Nie tylko oficerowie, na których ze względu na ich stanowisko ciąży obowiązek reprezentowania wojska nazewnątrz, ale każdy wogóle żołnierz w mundurze może się znaleźć w położeniu, kiedy zaszczyt reprezentowania wojska (oddziału czy formacji) spadnie na niego. Zaszczyt ten pociąga za sobą dużą odpowiedzialność i nakłada wielkie obowiązki.

Mundur żołnierski jest symbolem przynależności wszystkich tych, którzy go noszą, do jednej wielkiej rodziny, stanowiącej elitę społeczeństwa.

Każdy członek tej wielkiej rodziny, jako jej przedstawiciel - żołnierz, jest obowiązany dbać o czystość noszonego munduru, którego mu niczem nie wolno splamić. Plama na mundurze jednego żołnierza rzuca cień na całe wojsko. O tem wie nie tylko żołnierz, o tem wie każdy obywatel kraju, szanujący w żołnierzu nie jednostkę, lecz wojsko.

Oficerowie, zwłaszcza na stanowiskach dowódców (i kierowniczych) są obowiązani do utrzymywania stosunków nie tylko w sferze wojskowej, ale i z wybitnymi członkami miejscowego społeczeństwa, zwłaszcza z przedstawicielami urzędów państwowych i samorządowych. Przedewszystkiem obowiązek ten leży na komendantach garnizonów (komendantach placu), nie mówiąc o stanowiskach wyższych, jak: dowódcy pułków, brygad, dywizyj i t. d.

Obowiązek ten wynika między innemi także z konieczności służbowych, gdyż osobiste zetknięcie wyższych wojskowych z przedstawicielami urzędów i instytucyj w znacznej mierze ułatwia i upraszcza wykonywanie służby.

Niezależnie od tego oficerowie, zajmujący stanowiska o charakterze reprezentacyjnym, obowiązani są czynić zadość wymaganiom kurtuazji w stosunku do przedstawicieli dyplomatycznych państw, względnie wojsk obcych, przebywających w Polsce w charakterze urzędowym.

Dotyczy to przedewszystkiem stolicy, ma jednak zastosowanie i w miastach prowincjonalnych, siedzibach konsulów lub agentów konsularnych.

W dni świąt państwowych danych państw obowiązuje: złożenie życzeń przedstawicielom tychże zapomocą biletów wizytowych, udział w nabożeństwach, akademjach lub innych uroczystościach oficjalnych, organizowanych przez reprezentacje (poselstwa) tych państw, czy to z powodu święta państwowego, czy żałoby narodowej i t. p. W wypadku jakiejś większej uroczystości dworskiej, czy narodowej, zarówno jak w wypadku żałoby, należy złożyć wizyty okolicznościowe (z życzeniami lub kondolencją).

Jeżeli chodzi o stolicę, osobami upoważnionemi do oficjalnej reprezentacji wojska i urzędów wobec przedstawicieli państw obcych są: minister, wiceministrowie i szef Sztabu Głównego. Wszyscy inni oficerowie, którzy pozostają w stosunkach towarzyskich lub urzędowych z korpusem dyplomatycznym lub attaché wojskowymi państw obcych, obowiązani są do składania życzeń i wizyt okolicznościowych „ad personam", t. zn. nie jako reprezentanci wojska, lecz ze względu na zajmowane stanowisko.

Oficerowie, którzy otrzymują zaproszenia na przyjęcia do korpusu dyplomatycznego (konsularnego) względnie do attaché wojskowych, nie mogą bez ważnych i uzasadnionych powodów uchylać się od nich. Udział w tych przyjęciach nakłada na zaproszonych obowiązek reprezentowania wojska i zmusza do przestrzegania przepisów protokółu dyplomatycznego.

Oficerowie, którzy po raz pierwszy będą korzystali z tego rodzaju zaproszeń, powinni uprzednio zasięgnąć w kompetentnych instytucjach wojskowych (gabinet ministra lub oddział II Sztabu Głównego) informacyj co do niektórych zwyczajów i form etykietalnych, przyjętych w korpusie dyplomatycznym.

Zaproszenie przedstawicieli wojsk obcych, uwierzytelnionych w Polsce (attaché wojskowych, członków misyj wojskowych) na uroczystości wojskowe, może nastąpić tylko w drodze przez gabinet ministra. Zaproszenie tego rodzaju wysyła się zasadniczo w drodze pisemnej (po polsku lub francusku). Oficerów obcych, przybywających na podstawie takich zaproszeń, trzeba traktować zawsze jako gości honorowych, bez względu na ich stopień wojskowy, biorąc pod uwagę, że reprezentują oni wojsko obce.

Zasadniczo reprezentantem państwa jest zawsze prezydent rzeczypospolitej, będący jednocześnie zwierzchnikiem polskiej siły zbrojnej.

Prezydent rzeczypospolitej może wyznaczyć swego przedstawiciela na wszelkiego rodzaju uroczystości, a wówczas osobie takiej przysługuje pierwszeństwo przed wszystkimi innymi dostojnikami, biorącymi udział w uroczystościach, w myśl odpowiednich przepisów.

Tam, gdzie niema specjalnego przedstawiciela głowy państwa, rząd reprezentuje minister, członek gabinetu. We wszystkich innych wypadkach oficjalnym przedstawicielem rządu jest zazwyczaj wojewoda, a w miastach powiatowych starosta. Najstarszy stopniem przełożony wojskowy reprezentuje jedynie wojsko, zajmując po ministrach, względnie innych przedstawicie

cielach rządu, jak wojewoda lub starosta (w wypadkach jak wyżej) pierwsze miejsce.

Nie uszczupla to w niczem praw przełożonych wojskowych w stosunku do oddziałów wojskowych w czasie uroczystości państwowych i narodowych, kiedy to jedynie najstarszy stopniem (i stanowiskiem) przełożony wojskowy jest upoważniony do odbierania defilady. Ustępuje on swego miejsca tylko wówczas, jeżeli prezydent rzeczypospolitej wyznaczył na daną uroczystość swego specjalnego przedstawiciela.

Przy tej sposobności trzeba zaznaczyć, że wojewodowie (w województwach) i starostowie (w powiatach) reprezentują nie tylko rząd, lecz także głowę państwa w dniu Nowego Roku podczas składania życzeń noworocznych. W tym dniu na ich ręce wszyscy inni urzędnicy państwowi i samorządowi, oraz przedstawieciele społeczeństwa a także przełożeni wojskowi, obowiązani są pierwsi, bez względu na różnicę stopni czy stanowisk, jakie mogą zachodzić między nimi a wojewodą (starostą), złożyć osobiście życzenia dla głowy państwa i rządu. Wyjątek pod tym względem stanowi jedynie stolica państwa.

Jest rzeczą taktu i obowiązku odwrotne złożenie życzeń starszym od siebie dygnitarzom państwowym czy wojskowym przez wojewodów (starostów), występujących w tym wypadku już w charakterze osobistym (urzędowym).

REPREZENTACJA ZAGRANICĄ.

W niektórych państwach obcych obok stałych przedstawicieli dyplomatycznych mamy attaché wojskowych, których obowiązkiem między innymi jest reprezentowanie wojska polskiego. Nie przesądza to sprawy wysyłania w niektórych wypadkach specjalnych delegacyj (względnie osób) obdarzonych pełnomocnictwami reprezentowania wojska lub osoby ministra spraw wojskowych.

Za zezwoleniem lub z rozkazu ministra mogą również wyjeżdżać zagranicę delegacje oddziałów wojskowych. Delegacje takie reprezentują pułk lub broń, do której należą, nigdy jednak całe wojsko, zwłaszcza, jeśli w państwie, do którego wyjeżdżają, znajduje się nasz attaché wojskowy.

Delegacje otrzymują przed wyjazdem specjalne instrukcje z gabinetu ministra względnie oddziału II sztabu głównego. Na terytorjum państw obcych podlegają one władzy attaché wojskowego, lub w braku tegoż, posłowi polskiemu, jako reprezentantowi rządu.

PROTOKÓŁ PRZYJĘĆ.

Każda uroczystość wymaga, jakeśmy już wyżej wspomnieli, opracowania możliwie szczegółowego programu. Przełożony (względnie grono gospodarzy) rozdziela zadania i funkcje między swych oficerów, orjentując każdego z nich dokładnie o powierzonych mu obowiązkach. Przy dobrze opracowanym programie i należytej organizacji pracy uniknie się zamieszania i niepotrzebnej bieganiny.

W czasie uroczystości, a zwłaszcza w czasie przyjęć, powinno się przestrzegać zasad protokółu t. j. odpowiedniego umieszczenia obecnych, zależnie od ich stanowisk, stopni, względnie godności. Zasady te trzeba ogromnie skrupulatnie stosować w czasie przyjęć, na których są obecni goście cywilni. Uchybienia protokólarne w stosunku do gości, zwłaszcza gości zagranicznych, mogą pociągnąć za sobą bardzo niemiłe następstwa. Dużem ułatwieniem przy rozsadzaniu gości jest uprzednie tak zwane ułożenie stołu, zapomocą kartek z nazwiskami obecnych, przyczem, jeżeli przyjęcie jest liczniejsze, robi się plan stołu, który pomaga przybywającym w zorjentowaniu się co do swego miejsca.

PRZEMÓWIENIA.

Oficer, występujący na uroczystościach, bądź jako przełożony, bądź jako przedstawiciel wojska lub oddziału, zmuszony jest nieraz do wygłoszenia przemówienia w imieniu wła-

snem, lub reprezentowanej przez siebie jednostki. Do przemówienia takiego powinien zawczasu się przygotować, przemyśleć temat i ubrać go w formę odpowiednią dla słuchaczy. Przemówienie powinno być nacechowane żołnierską prostotą i swadą, nie może być rozwlekłe i powinno się zakończyć toastem lub okrzykiem na cześć osób honorowanych. Na uroczystościach państwowych gospodarz przyjęcia wnosi po swem przemówieniu toast (okrzyk) na cześć Prezydenta Rzeczypospolitej i Marszałka Piłsudskiego. Dopiero po tych toastach wolno wnosić inne na cześć honorowanych czy zasłużonych osób.

Jeżeli osoba honorowana, obecna na przyjęciu (Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Polski, minister i t. d.) wygłosi przemówienie, należy je uważać za końcowe, po którem żadne przemówienia nie powinny już następować bez ich zgody.

Przełożony, występujący na uroczystości jako gospodarz, obowiązany jest określić liczbę przemówień, ograniczając je do minimum, gdyż nadmierne przeciążenie programu mowami jest niepożądane.

Kolejność przemówień ustala przełożony, który powinien znać treść każdego przemówienia.

Repertuar muzyczny musi być również omówiony, a dobór wykonywanych utworów uzależniony od rodzaju uroczystości.

Oklaskiwanie przemówień i wykonywanych utworów muzycznych w czasie uroczystości o charakterze oficjalnym jest niedopuszczalne.

UWAGI OGÓLNE.

Powyższe wskazówki, dotyczące uroczystości, wystąpień oficjalnych i reprezentacji, nie mogą objąć wszystkich wypadków, z jakiemi oficer w czasie swej służby może się spotkać.

Nie można pominąć jednej sprawy, o której oficer zawsze i wszędzie, czy to w służbie, czy poza służbą powinien pamiętać, a mianowicie punktualności. Punktualność nie jest zaletą, jest

ona obowiązkiem, od którego nie wolno bezwarunkowo nikomu się uchylać. Niepunktualność należy tępić bezwzględnie, jest ona bowiem jedną z najgorszych wad, jaką niestety spotykamy na każdym niemal kroku.

Niczem nieuzasadniony jest t. zw. kwadrans akademicki, służący jako wytłumaczenie dla osób, które się zawsze spóźniają. Ta okropna wada jest formalną plagą, przeciw której należy stosować jak najenergiczniejsze środki zaradcze. Stałe i systematyczne zwalczanie tej plagi, któremu wojsko powinno przodować, zdoła niewątpliwie w krótkim czasie uleczyć całe społeczeństwo. Trzeba tylko samemu być punktualnym i żądać punktualności i szanowania cudzego czasu od innych.

Wszelkie uroczystości i imprezy wojskowe muszą się rozpoczynać punktualnie. Wyjątek może być uczyniony dla zapowiedzianych jako gości wysokich dostojników państwowych, na których należy czekać, o ile sami nie zarządzą inaczej.

OBOWIĄZKI TOWARZYSKIE.

WIZYTY.

Oficer po przybyciu do nowego miejsca przydziału, po załatwieniu formalności służbowych (zameldowanie się u przełożonych, złożenie wizyt służbowych) dąży do nawiązania stosunków towarzyskich przez złożenie wizyt towarzyskich.

Utrzymuje on stosunki towarzyskie nie tylko z oficerami, ale także z odpowiedniem jego stanowi środowiskiem społecznem.

Wizyty towarzyskie składa się osobiście w mieszkaniu prywatnem, a tylko w wyjątkowych wypadkach przez posłanie biletu wizytowego.

Zwyczaj wchodzenia do salonu podczas pierwszej wizyty z szablą i czapką, w rękawiczkach, u nas się nie przyjął.

Po przybyciu do domu, w którym się ma złożyć wizytę, przed ewentualnem zdjęciem wierzchniego okrycia, oficer zapytuje służącego „czy państwo przyjmują"? jeżeli tak, powinien prosić o zameldowanie swego przybycia, wręczając bilet wizytowy.

Ubiorem obowiązującym przy pierwszej wizycie jest ubiór wieczorowy; szablę, czapkę i rękawiczki pozostawia się razem z wierzchniem okryciem.

Obowiązek składania wizyt towarzyskich mają wszyscy oficerowie, jak następuje:

1) oficer żonaty — wszystkim oficerom żonatym bez względu na stopień,
2) oficer kawaler — wszystkim oficerom żonatym i oficerom kawalerom (przełożonym, starszym i równorzędnym).

Oficerowie kawalerowie pierwsi składają wizyty towarzyskie przybyłemu oficerowi żonatemu i starszemu stopniem kawalerowi.

Złożenie wizyty towarzyskiej obowiązuje w terminie 6 tygodni od dnia przybycia do nowego miejsca przydziału służbowego. Wizyty składa się w godzinach między 17 — 19. Pierwsza wizyta powinna trwać około 15 minut, oraz mieć charakter czysto kurtuazyjny. Rozmowy nie powinny przekraczać ram rozmów salonowych. Bezwzględnie nie należy poruszać tematów służbowych.

Palenie papierosów dozwolone tylko po zaproponowaniu przez gospodarzy.

W wypadku nieobecności osób, którym się ma zamiar złożyć wizytę, obowiązuje pozostawienie biletów wizytowych, a mianowicie:

1) oficer z żoną — oficerowi żonatemu — 2 bilety wizytowe swoje, 1 bilet wizytowy żony,
2) oficer kawaler — oficerowi żonatemu — 2 bilety wizytowe,
3) oficer kawaler — oficerowi kawalerowi — 1 bilet wizytowy.

Na pozostawionych biletach wizytowych należy zagiąć cały prawy brzeg.

Oficer żonaty — oficerowi kawalerowi składa wizytę (rewizytę) bez żony.

W wypadkach, kiedy oficer żonaty przybywa do nowego garnizonu bez rodziny, obowiązuje go w terminie przepisanym (6 tygodni) złożenie wizyt towarzyskich bez żony. Następnie po przybyciu rodziny składa ponownie wizytę z żoną.

Oficer mieszkający poza obrębem garnizonu składa wizyty towarzyskie na tych samych zasadach, jakby mieszkał w garnizonie.

W stosunku do oficera mieszkającego poza obrębem garnizonu, zwłaszcza kawalera, wystarczającą formą rewizytowania jest przesłanie biletów wizytowych.

Oficer kawaler (wdowiec), prowadzący dom, w którym rolę pani domu pełni matka, siostra lub dorosła córka oficera, jest traktowany narówni z oficerem żonatym.

Oficera po zawarciu związku małżeńskiego obowiązuje ponowne złożenie wizyt w terminie 6 tygodni od dnia ślubu.

W chwili opuszczania domu gospodarze powinni odprowadzić gości do przedpokoju, jeśli składający wizytę jest z żoną, jeżeli zaś wizytę składa kawaler, odprowadza gościa do przedpokoju tylko pan domu.

Podczas liczniejszych zebrań w chwili opuszczania domu przez kogoś z gości odprowadza do przedpokoju tylko gospodarz.

Gospodarz odprowadzający gości do przedpokoju obowiązany jest pomóc przy wkładaniu okrycia pani, natomiast panom należy pomóc tylko w wypadku, jeżeli to jest osoba starsza, której ubieranie się sprawia trudność fizyczną względnie, jeżeli to jest kaleka, inwalida i t. p.

O zamierzonej wizycie towarzyskiej można uprzedzić zainteresowanych drogą pośrednią (adjutant, kierownik kancelarji, sekretarz). Podczas pierwszej wizyty towarzyskiej praktykuje się częstowanie gości papierosami, ewentualnie słodyczami. Zatrzymywanie gości podczas pierwszej wizyty nie należy do dobrego tonu.

REWIZYTY.

Po złożeniu wizyty towarzyskiej należy oczekiwać rewizyty w ciągu 7 dni od złożenia wizyty.

W razie niemożności złożenia rewizyty w ciągu 7 dni należy się usprawiedliwić. W przeciwnym wypaku osoba nierewizytowana może się czuć dotkniętą.

Osobiste rewizyty obowiązują wszystkich oficerów żonatych i kawalerów w stosunku do oficerów żonatych, oraz oficerów kawalerów w stosunku do oficerów kawalerów (przełożonych i starszych). W pozostałych wypadkach, oraz jeżeli oficer posiada mieszkanie prowizoryczne lub poza garnizonem, wystarczającą formą rewizyty jest pozostawienie (odrzucenie) biletu wizytowego.

Sposób rewizytowania jest taki sam jak przy składaniu pierwszych wizyt towarzyskich.

Rewizytowanie przez oddanie (odrzucenie) biletu wizytowego, uskutecznia się w godzinach wizytowych, pozostawiając osobiście w mieszkaniu osoby, którą się rewizytuje, bilet wizytowy. Na pozostawionym bilecie wizytowym zagina się cały lewy brzeg.

Fakt złożenia wizyty i rewizytowania nie obowiązuje do utrzymywania bliższych stosunków towarzyskich.

ZAPROSZENIA NA PRZYJĘCIA PRYWATNE.

Przy otrzymaniu pisemnych zaproszeń na przyjęcia prywatne (obiad, herbatkę, wieczorek i t. p.) powinno się niezwłocznie podziękować za nie w formie pisemnej lub ustnej. Jeżeli na zaproszeniu jest wzmianka o udzielenie odpowiedzi (O O. U. S.), należy zaznaczyć, czy z zaproszenia się skorzysta.

W wypadku odmowy należy odpowiednio uzasadnić niemożność przybycia.

Przy ustnych zaproszeniach — wyrażaniu zgody towarzyszyć powinno podziękowanie, odmowie — wyrazy ekskuzy (ubolewania).

Używanie zwrotu jak „owszem, skorzystam" nie należy do dobrego tonu.

Przyjmowanie zaproszeń na przyjęcia prywatne zobowiązuje do rewanżu. Oficer żonaty, który z różnych powodów (np. mieszkaniowych, materjalnych i t. p.) nie może urządzać u siebie przyjęć, nie powinien korzystać z zaproszeń na przyjęcia prywatne.

Jeżeli oficer żonaty ze względu na warunki mieszkaniowe nie może urządzać u siebie przyjęć, a pragnie utrzymywać stosunki towarzyskie, może urządzać przyjęcia w kasynie oficerskiem.

W wypadkach, kiedy się zaprasza na przyjęcie prywatne przed złożeniem wizyt towarzyskich, zapraszający powinien przed zaproszeniem przesłać bilet wizytowy, otrzymujący zaś zaproszenie rewizytuje go w taki sam sposób, przesyłając bilet, o ile to możliwe przed przyjęciem.

Oficer wprowadzony na prywatne przyjęcie lub wieczorek do domu, w którym nie bywał, powinien złożyć w ciągu tygodnia po przyjęciu wizytę towarzyską.

Oficer kawaler zaproszony na przyjęcie powinien wyrazić swe podziękowanie za pomocą kwiatów, przesłanych pani domu. —

WIZYTY OKOLICZNOŚCIOWE.

Poza wizytami towarzyskiemi zachodzą potrzeby składania wizyt okolicznościowych w następujących wypadkach:

a) święta rodzinne (imieniny, urodziny),
b) życzenia świąteczne (Nowy Rok, Święta Bożego Narodzenia, Święta Wielkanocne),
c) kondolencje,
d) wizyty pożegnalne.

Wizyty okolicznościowe składa się zazwyczaj zapomocą przesyłania biletów wizytowych.

Wyjątek stanowią wizyty pożegnalne, oraz wypadki, kiedy osoby w dnie swoich świąt rodzinnych przyjmują, a pozostaje się z niemi w zażyłych stosunkach; składa się wtedy wizyty z życzeniami osobiście.

Również przy utrzymywaniu bliższych stosunków towarzyskich przyjęte jest przesyłanie skromnych upominków.

W stosunku do pań najodpowiedniejszą formą upominku są kwiaty. Przesyła się je jednocześnie z biletem wizytowym w dniu święta w godzinach porannych.

Przesyłanie kwiatów lub życzeń stosuje się także w okresie rekonwalescencji, w wypadku szczęśliwego wyjścia z katastrofy i t. p.

Przesyłanie upominków wartościowych jest dopuszczalne tylko osobom, z któremi łączą bardzo zażyłe stosunki.

Często stosowane i bardzo wskazane jest składanie zamiast upominków i życzeń świątecznych, pewnych kwot na cele humanitarne lub społeczne.

Z powodu awansu, otrzymania orderu i t. p. przesyła się gratulacje zapomocą biletu wizytowego lub telegraficznie.

KONDOLENCJE.

W razie śmierci lub nieszczęśliwego wypadku, osobom dotkniętym nieszczęściem należy złożyć w formie pisemnej (list, bilet wizytowy) kondolencje.

Wyrażanie współczucia osobiście jest formą nieodpowiednią, chyba, że kogoś łączą z rodziną zmarłej osoby przyjacielskie stosunki. Składanie kondolencji w terminie spóźnionym nie jest wskazane.

WIZYTY POŻEGNALNE.

Przy wszystkich okolicznościach, kiedy oficer opuszcza na stałe lub na dłuższy czas dotychczasowe miejsce przydziału, obowiązuje go złożenie wizyt pożegnalnych.

Wizyty pożegnalne składa się w taki sam sposób jak pierwsze wizyty towarzyskie.

Wyjątek stanowi nagły (niespodziewany) wyjazd oficera; wtedy wizyty pożegnalne uskutecznia się zapomocą rozesłania biletów wizytowych.

OBOWIĄZEK SKŁADANIA ŻYCZEŃ.

Życzenia (gratulacje, kondolencje i t. p.) składa się tylko tym znajomym, z którymi utrzymuje się stosunki bądź służbowe, bądź towarzyskie.

PODZIĘKOWANIA.

Za przesłane życzenia, gratulacje i t. p. zazwyczaj dziękuje się zapomocą biletu wizytowego.

ZAWIADOMIENIA.

O wszystkich zmianach rodzinnych (zaręczyny, ślub, narodziny dziecka) oficer zawiadamia swoich znajomych. Zawiadomienia o zaręczynach lub ślubie mogą być przesyłane bądź przed uroczystością, bądź po niej.

Każdorazowo po otrzymaniu zawiadomienia należy przesłać życzenia.

Życzenia z powodu zaręczyn lub ślubu przesyła się zazwyczaj drogą telegraficzną.

STOSUNEK OFICERÓW DO PAŃ.

Oficera cechuje zawsze poprawne odnoszenie się do wszystkich, a zwłaszcza do pań.

Zachowanie się oficera wobec pań musi być pod każdym względem wzorowe i rycerskie, jednakże pozbawione wszelkiej przesady.

Zasadniczo całuje się w rękę tylko mężatki i starsze panie.

Przy zapoznaniu się z panią, kiedy się nie ma pewności, czy jest zamężną, raczej nie powinno się całować w rękę.

Nie całuje się pani w rękę, kiedy jest w rękawiczkach. Oficer, witając (żegnając) się na ulicy lub w miejscach publicznych pod gołem niebem, nie zdejmuje czapki ani rękawiczki.

Należy pamiętać, że ani stopnie, ani wzajemna zależność służbowa oficerów nie dotyczy ich żon. To też pań nie wolno nigdy i nikomu przedstawiać, przeciwnie paniom są przedstawiani panowie, bez względu na ich wiek, stopień wojskowy czy stanowisko.

RÓŻNE.

Przy liczniejszych zebraniach towarzyskich obowiązuje bezwzględnie przywitanie ze wszystkimi, natomiast pożegnanie obowiązuje tylko z gospodarzami, z pozostałymi zaś gośćmi może być zastąpione ogólnym ukłonem.

W kasynach, jadalniach, sanatorjach i t. p. oficer znajdujący się przy jednym stole z innymi obowiązany jest przedstawić się swoim najbliższym sąsiadom i osobom naprzeciw siebie.

W każdym wypadku, kiedy zachodzi potrzeba, oficer powinien udzielić pomocy kobietom, starcom i dzieciom (jak przeprowadzenie przez ruchliwą ulicę, pomoc przy wsiadaniu do tramwaju i t. p.).

MIEJSCA I LOKALE PUBLICZNE.

Ogólne uwagi.

Mundur nakłada na oficera obowiązek postępowania

zawsze w sposób zasługujący wyłącznie na uznanie. Takt, wychowanie i przepisy muszą mu w każdym wypadku wskazać właściwą drogę.

Oficer poniewierający swój mundur w podejrzanem towarzystwie i w podejrzanych lokalach, roztrącający wszystkich przy wejściu do tramwaju, czy pokazujący się w stanie nietrzeźwym publicznie, nie dba o mundur i nie powinien go nosić.

Nieodpowiednie zachowanie się i nieposzanowanie munduru dyskwalifikuje osobę noszącą mundur. Korpus oficerski, dbając o swój honor i stanowisko w społeczeństwie, będzie się umiał zawsze postarać, aby nie było wśród niego ludzi, za którychby się musiał wstydzić.

Oficer jest zawsze grzeczny, jednak bez przesady. Każdego bez wyjątku traktuje uprzejmie, jest uczynny, zwłaszcza w stosunku do dzieci, kobiet i osób starszych, zawsze jednak zachowuje się z godnością.

Stanowczo i kategorycznie odeprze każdą zaczepkę, ale nie pozwoli się sprowokować.

Zimna krew jest jedną z czołowych zalet, które go cechują.

O tych zasadach powinien oficer pamiętać zawsze i wszędzie, a w szczególności w miejscach i lokalach publicznych, gdzie każde nawet najdrobniejsze zajście zwraca nań ogólną uwagę.

Na ulicy.

Przed wyjściem z domu należy dokładnie obejrzeć ubiór osobiście.

Ukłony wojskowe oddaje oficer zawsze prawą ręką, sprężyście i w sposób zgodny z przepisami, bez względu na to, do kogo są skierowane.

Prowadzenia pod rękę osób zdrowych na ulicy należy unikać. Okoliczność, że idzie się pod rękę z kobietą, nie zwalnia od obowiązku oddania ukłonu prawą ręką.

Na ulicy obowiązują zawsze rękawiczki na rękach. Wyjątek stanowią upały, podczas których wolno rękawiczki zdjąć i nieść w ręce.

Nie nosić rąk w kieszeniach.

W ręce oddającej ukłon nie można jednocześnie trzymać papierosa lub rękawiczki. Nie do pomyślenia jest papieros w ustach. Wogóle powinien oficer znaleźć tyle silnej woli, aby nie palić na ulicy. Oficerom mijanym od tyłu, oficer mijający oddaje ukłon pierwszy, bez względu na swój stopień.

Oficerów młodszych stopniem, znajdujących się w towarzystwie, obowiązuje oddanie przepisanego ukłonu wojskowego spotkanym starszym. Od uznania starszego zależy, czy zechce się ukłonić pierwszy, czy też nie. Jest jednak miłą dla oka oznaką stosunków koleżeńskich w wojsku, jeśli ukłon oddaje pierwszy ten oficer, który idzie sam.

Pogrzeby mijane względnie mijające należy salutować, bez względu na wyznanie, czy religję, do jakiej zmarły należał. Żołnierz oddaje tu honory nie godłom religijnym ale powadze śmierci.

Przed kościołami, jeśli się chce oddać ukłon, należy zdejmować czapkę. To samo dotyczy procesji i księdza z Przenajświętszym Sakramentem. Inne procesje oficer salutuje.

Mijane chorągwie i sztandary wojskowe oficer salutuje nie zatrzymując się. Żadnym innym chorągwiom honorów wojskowych się nie oddaje.

Przy witaniu znajomych na ulicy nie jest piękne całowanie się. Całujący się mężczyźni robią bardzo przykre wrażenie. Pań w rękawiczkach nie należy całować w rękę. Wszelkie poufałości w stosunku do pań, nawet bliskich, w miejscach publicznych nie są na miejscu. W żadnym wypadku przy witaniu się i żegnaniu nie zdejmować czapki.

Na ulicy nie wolno jeść, czytać ani rzucać odpadków i niedopałków. Nie należy wołać lub psykać na znajomych. Robienie głośnych uwag pod adresem przechodniów również nie

należy do dobrego tonu. Pod względem porządku i ruchu ulicznego należy się stosować do wskazówek organów służby bezpieczeństwa (policja, straż ogniowa, milicja obywatelska, służba pocztowa i kolejowa i t. d.).

Nie wolno oficerowi nosić ciężkich lub objętościowo wielkich pakunków. Do tych celów służą tragarze i dorożki. Również mały pakuneczek, lecz nieestetycznie wyglądający (zawinięty w gazetę z wyglądającą rzotkiewką lub obwarzankiem, bochenek chleba i t. d.) w ręku oficera w mundurze nie jest na miejscu. Jedna ręka zawsze musi być wolna. Nie wolno oficerowi w mundurze nosić dzieci lub popychać wózków dziecinnych.

Ulica nie jest miejscem przechadzki. Szlifowanie bruków, wystawanie przed witrynami sklepowemi, siadanie na ławkach na ulicach i t. p. nie jest zajęciem licującem z godnością munduru.

W żadnym wypadku oficer nie zawiera sam nowych znajomości na ulicy.

Oficer nie bierze udziału w zbiegowiskach. Nie interesują go zajścia uliczne, któremi zajmuje się gawiedź. Jeśli się orjentuje, że potrzebna jest jego pomoc, wkracza szybko i zdecydowanie, aby jej udzielić i znika, skoro jest już zbyteczny (zatrzymanie rozbieganych koni, przeprowadzenie przez ulicę starszej osoby lub dziecka i t. d.). Bez bardzo poważnej przyczyny oficer ulicą nigdy nie biegnie. Tą przyczyną nie jest w żadnym wypadku potrzeba zdążenia do nadjeżdżającego tramwaju. Jeśli oficer z jakiegokolwiek powodu zwrócił na siebie uwagę ulicy, stara się jak najszybciej wyjść poza obręb zainteresowania gawiedzi.

Dorożka nie jest fotelem we własnym gabinecie. Siedzieć w niej należy mniej swobodnie i w sposób nie zwracający uwagi. Miejsca wygodniejsze, jeśli jest towarzystwo, należą przedewszystkiem do pań i osób starszych. Targi z dorożka-

rzem czy tragarzem są nie na miejscu. Należy zapisać numer i dochodzić swej pretensji inną drogą. Oficer nie kupuje nic od ulicznych sprzedawców, z wyjątkiem gazet i papierosów.

Sprzedających znaczki na cele dobroczynne oraz kwestujących należy traktować uprzejmie. Znaczek kupiony umieścić tak, aby go łatwo można było okazać przy powtórnej propozycji nabycia. W razie odmowy grzecznie podziękować.

Nie wolno oficerom na ulicach miast jeździć wozem taborowym.

Tramwaj (autobus).

Tramwaj jest dla oficera środkiem lokomocji, którego używa z konieczności.

Przy wsiadaniu do tramwaju oficer zaczeka, aż zniknie tłok u wejścia. Jeśli zajdzie potrzeba, ustąpi pierwszeństwa kobiecie i pomoże przy wsiadaniu osobie starszej.

Nie licuje z powagą jazda na stopniu.

W tramwaju obowiązany jest ustąpić miejsce lepsze starszemu stopniem, choćby ten był młodszy wiekiem.

Od taktu tego drugiego i od okoliczności zależy, czy miejsce przyjmie czy podziękuje. Obowiązek ten ciąży również na oficerze w stosunku do kobiet i osób starszych, bez względu na ich mniej lub więcej elegancki wygląd zewnętrzny. Co do zachowania porządku obowiązują oficera wskazówki obsługi tramwaju.

Aby uniknąć kłopotu w rozstrzyganiu, komu z osób cywilnych należy ustąpić miejsca a komu nie, najlepiej nie siadać, względnie wstać, gdy wóz się zapełnił.

W sklepie.

Do sklepu należy wchodzić wtedy tylko, gdy się jest zdecydowanym na kupno. Przewracanie przedmiotów w sklepie jedynie dla ciekawości, jest złośliwością. Jeżeli się ma zamiar prosić tylko o informacje, należy to zgóry powiedzieć.

Przy wejściu i wyjściu ze sklepu obowiązuje grzeczny ukłon. W sklepach chrześcijańskich zdejmować czapkę. Nie wchodzić do sklepów brudnych i zaniedbanych. Kupować o ile możności wyłącznie wyroby krajowe. Są tańsze, prawie zawsze w tym samym gatunku co zagraniczne, często lepsze, a spełnia się przytem miły obowiązek obywatelski.

Przy robieniu zakupów należy pamiętać, że obsługujący nas właściciel, czy jego pomocnik robi wszystko, co może, aby nas zadowolić. Nie należy dotykać jego miłości własnej przez zbyteczną krytykę. Może to być zresztą człowiek stojący kulturalnie i towarzysko wysoko. Na nieodpowiednie zachowanie się najlepszym argumentem jest natychmiastowe przerwanie rozmowy i opuszczenie sklepu.

Instytucje publiczne i urzędy.

Stosunek oficera zarówno do urzędników jak i do osób załatwiających w instytucjach publicznych swoje interesy, cechuje jak zwykle grzeczność i takt.

Urzędnik załatwiający nas nie jest naszym służącym, pełni on w maszynie społecznej funkcje jednego z kółek. Niewątpliwie stara się pracować sprawnie. Za to należy mu się nasz szacunek. Nie jest on obowiązany słuchać żadnych uwag na temat swej służby od nikogo, prócz swych przełożonych. Nie należy mu zatem uwagami utrudniać pełnienia obowiązków. Na niewłaściwe załatwianie interesów jest sposób w postaci odpowiednio skierowanego zażalenia.

Rzeczą bardzo przykrą jest wystawanie w kolejce. Jedynem wyjściem, aby mundur oficerski nie sterczał w „ogonku", jest zapewnienie sobie miejsca w kolejce lub zajęcie go przez służącego i oczekiwanie swej kolejki na boku.

Sprawa służbowa zwalnia od kolejki. Należy jednak wykorzystywać ten przywilej z taktem i po uprzedzeniu reszty czekających choćby grzecznem: „Przepraszam, jestem w służ-

bie", aby nie spowodować zbytecznych komentarzy. Na złośliwe uwagi i protesty nie reagować, a gdy grożą zajściem, zwrócić się do służbowych organów policji.

Oficer wezwany do sądu cywilnego w charakterze pozwanego czy oskarżonego stawia się w ubraniu cywilnem.

Zebrania — wiece.

Na zebrania i wiece o charakterze politycznym oficerowi uczęszczać nie wolno.

Dozwolone są natomiast zebrania o charakterze społecznym i ekonomicznym, jeśli nie było specjalnego zakazu i jeśli nie mają one cech klasowości.

Gdy zachodzą wątpliwości co do charakteru zebrania — decyzja co do udziału żołnierzy należy do komendanta garnizonu. W wypadku, gdy okoliczności, wykluczające obecność oficerów, wyjdą na jaw dopiero w czasie zebrania, najstarszy z obecnych oficerów decyduje o opuszczeniu sali przez ogół wojskowych.

W zebraniach tych, jeśli wzięcie udziału przez oficera jest konieczne lub pożądane (np. komitety rodzicielskie, zebrania spółdzielcze, zarządy chórów, walne zebrania towarzystw sportowych i t. d.) najlepiej występować w ubiorze cywilnym. Nie wolno na takich zebraniach bez upoważnienia właściwej władzy przełożonej występować w imieniu wojska lub formacji. Do wystąpienia takiego upoważnić może: w imieniu formacji dowódca formacji, w imieniu wojska co najmniej dowódca okręgu korpusu.

W licytacjach, oficerowi w mundurze brać udziału nie wolno.

Teatry, rewje, koncerty, akademje, kina.

Na premjery w teatrach obowiązuje ubiór wieczorowy. Pozatem obowiązuje strój codzienny, jednak odpowiednio staranny. Zasadniczo wyłączone są długie buty.

Oficerowi w mundurze nie wolno zajmować w teatrach miejsc innych niż:

1) w lożach
2) na parterze
3) na balkonie I piętra.

W przerwach, podczas przedstawień, koncertów i t. p., na których jest obecny prezydent rzeczypospolitej lub minister spraw wojskowych, wszyscy żołnierze są obowiązani stać.

Na przedstawienia należy przychodzić kilka minut przed rozpoczęciem, tak, aby można było bez gorączkowego pośpiechu odszukać swoje miejsce. Po rozpoczęciu się przedstawienia na widownię wchodzić nie należy, aby nie zwracać uwagi swą niepunktualnością i nie przeszkadzać obecnym.

W czasie przedstawienia można się porozumiewać tylko z temi osobami ze swego towarzystwa, które się znajdują w bezpośredniej bliskości i w sposób dyskretny, aby nie dać sąsiadom powodów do uwag. Wyrażanie swych uczuć i uwag o sztuce w sposób widoczny dla wszystkich, lub zbyt hałaśliwy i drastyczny, jest niesmaczne i przeszkadza sąsiadom, którzy mają równe prawa z nami do słuchania czy oglądania widowiska a nie są ciekawi naszych poglądów.

Witanie się ze znajomymi i kolegami w czasie przerw, zarówno jak ze starszymi, następuje przez prosty ukłon, bez zbytecznych gestów i t. p. poufałości.

Przyjęte jest składanie znajomym w lożach w czasie przerw kilkuminutowych wizyt grzecznościowych. Jeżeli osoba, której chcieliśmy złożyć wizytę w loży, znajduje się w liczniejszem a nam nieznanem towarzystwie, wizyty należy unikać, jako zbyt kłopotliwej, bo wymagającej zapoznania z całem towarzystwem.

W teatrzykach (rewjach teatralnych), kinach, cyrkach oraz na koncertach, zasady zachowania się są takie same.

Na każdem widowisku jest zarezerwowane miejsce dla przedstawiciela komendanta garnizonu, którego obowiązkiem jest czuwanie nad zachowaniem się osób wojskowych.

Jako ubiór obowiązuje go ubiór codzienny przy długich spodniach koloru ochronnego.

Bale, rauty.

Obowiązuje ubiór wieczorowy.

Oficerowi w mundurze wolno uczęszczać i bawić się tylko tam, gdzie bywa towarzystwo odpowiednie dla jego pozycji towarzyskiej. Oficer bawi się swobodnie ale nie hałaśliwie, uwagę na siebie wolno mu zwracać jedynie przez taki sposób bycia, który zasługuje na uznanie.

Na zabawach publicznych tańczyć należy tylko wtedy, jeśli się tańczy dobrze. Prosić do tańca można tylko te osoby którym nas przedstawiono. Stosunek do pań, zwłaszcza w tańcu i na balach maskowych, gdzie jest więcej swobody, musi cechować szczególny takt. Nie należy tańczyć bezpośrednio po wypaleniu papierosa lub wypiciu kieliszka wódki. Dla osoby niepalącej jest to bardzo niemiłe. Ze względu na suknie pań należy tańczyć w rękawiczkach.

Przy bufetach, zwłaszcza jeśli są bezpłatne, należy być wstrzemięźliwym. Miejsc przy bufecie, względnie stole z bufetem jest niewiele, należy je zatem jak najszybciej zwalniać, aby mogli z nich skorzystać i inni uczestnicy. Napojów alkoholowych należy używać z wielkim umiarem. Zwracać też należy uwagę na tych z pośród kolegów, o których wiemy, że nie mogą pić wiele. Umiejętne, spokojne i dyskretne wkroczenie na czas, będzie cenioną koleżeńską przysługą.

Na rautach, w czasie produkcyj muzykalnych, należy bufet opuścić i produkcyj wysłuchać, bez względu na to, czy się podobają, czy nie.

Na balach kostjumowych nie wolno dla zabawy wkładać na siebie części kostjumów (czapek, masek, szarf i t. p.) jeśli się jest w mundurze. Wyjątek stanowią ozdoby kotyljonowe.

Oficerowie powinni bywać na balach i zabawach podoficerskich. W tym wypadku muszą zwrócić baczniejszą niż zwykle uwagę na swój sposób zachowania się.

Nie wolno oficerowi w mundurze brać czynnego udziału w zabawach popularnych na wszelkiego rodzaju odpustach, jarmarkach i „lunaparkach".

Restauracje, cukiernie, kabarety.

Ogólne uwagi co do sposobów zachowania się przy uczestniczeniu w zabawach i t. p. wyszczególniono już powyżej. Są one tak samo tutaj miarodajne. Restauracja, cukiernia czy kabaret jest miejscem, gdzie każdy ma wstęp, trzeba więc zwracać baczną uwagę na wybór lokalu, do którego się uczęszcza. Wprawdzie władze wojskowe starają się wyłączyć dla żołnierzy lokale nieodpowiednie, jednakże nie mogą objąć zakazem wszystkich możliwości. Pozostawione to jest dobremu smakowi oficera.

Naturalnie wyłączone jest bywanie w lokalach zabronionych. Wykaz tych lokalów jest umieszczony w każdej komendzie garnizonu (placu) a każdy oficer meldując swój przyjazd jest obowiązany z tym wykazem się zaznajomić.

W lokalu należy czapkę zdejmować. Tam gdzie są szatnie, wierzchnie ubranie wraz z czapką należy zostawiać w szatni. Jeżeli z braku szatni, rozbieramy się na sali, nie należy częściami ubrania zajmować miejsc do siedzenia, a zwłaszcza nie kłaść czapki na stole.

Jak wszędzie, tak i tu obowiązuje oddanie ukłonu wojskowego znajdującym się w lokalu starszym. Ukłon oddawać

należy przez zatrzymanie się frontem i lekki skłon tułowia w stronę osoby, której ukłon oddajemy. Wchodzącym starszym należy oddawać ukłon tylko przez pochylenie tułowia, siedząc. Oficer wstaje jedynie dla oddania ukłonu przełożonym i generałom. Wstać należy całkowicie, do postawy stojącej, nie kucznej.

Jeśli z konieczności chce się zająć miejsce przy stoliku już częściowo zajętym, lub zabiera się wolne krzesło od takiego stolika, należy uprzednio prosić o zgodę osoby siedzącej przy tym stoliku.

Oficerowie jednego oddziału powinni mieć o ile możności stale zarezerwowany wspólny stolik w lokalu, do którego zwykle uczęszczają.

W stosunku do służby jest oficer grzeczny ale kategoryczny. Nie wdaje się z nią w zbyteczne rozmowy ani żarty, aby się nie narazić na nieoczekiwane oznaki poufałości. Zwyczaj dawania służbie w lokalach napiwków jest zarzucony. Płaci się jedynie za szatnię.

Spotkanym kolegą, który jest nastrojony zbyt różowo, oficer jest obowiązany zaopiekować się i usunąć go z widoku publicznego, bez względu na środki, jakich użyje. Osoby w tym nastroju mają przeważnie ogromnie wyczuloną ambicję osobistą na punkcie swego stanu. Trzeba zatem trochę pomysłowości, aby tej ambicji nie urazić i nie zwrócić ogólnej uwagi.

Oficera awanturującego się, jeśli się nie udaje przekonać po koleżeńsku, jest obowiązany każdy starszy przywołać do porządku, wylegitymować, a w razie potrzeby aresztować. Oficera, który się nie chce wylegitymować, należy traktować jak osobę cywilną, nieprawnie noszącą mundur.

Jeżeli oficer znajduje się w podochoconem towarzystwie i nie może go z jakichkolwiek powodów opuścić, nie wolno mu swojem zachowaniem się zwracać niczyjej uwagi. Jeżeli towa-

rzystwo nie wojskowe sposobami i rozmiarami zabawy w sposób widoczny przekracza granice zabawy dyskretnej i przyzwoitej, oficer musi towarzystwo opuścić. Unikać rozliczania się w towarzystwie. Płaci każdy za siebie lub jedna osoba za wszystkie. Za osoby, z któremi nie łączą nas bardzo bliskie stosunki, bez ich zgody rachunków załatwiać nie wolno.

Rachunek powinien być załatwiony gotówką i w sposób dyskretny.

Przy opuszczaniu lokalu, obowiązuje ukłon wojskowy, jak przy wejściu.

W pociągu.

O godzinie odjazdu pociągu, z którego ma się zamiar skorzystać, należy się na czas poinformować; pozwoli to uniknąć niemiłych rozczarowań, zbytecznego pośpiechu przy kupnie biletu, wyszukaniu miejsca i t. d.

W mundurze podróżuje oficer najmniej klasą drugą. W pociągu obowiązują oficera przepisy kolejowe narówni z innymi obywatelami i musi się on pod względem ogólnego porządku stosować do wskazówek służby kolejowej. Na jej żądanie jest obowiązany okazać legitymację. Służbie kolejowej nie przysługuje prawo zabierania legitymacji bez zgody oficera.

Przy wejściu do przedziału, jeżeli już częściowo jest zajęty należy złożyć lekki ukłon i poprosić o informacje, czy miejsca nieobsadzone są wolne.

Jeśli w przedziale jest już oficer, wtedy po wymianie przepisanych ukłonów wojskowych, młodszy stopniem przedstawia się starszemu przez krótkie podanie stopnia i nazwiska. Przy równych stopniach przedstawia się wchodzący. Czapkę, wierzchnie okrycie i pas należy zasadniczo zdjąć. Przy zajmowaniu miejsca należy pamiętać, że lepsze miejsca (przy oknie i t. p.) należą przedewszystkiem do osób starszych i pań.

Do dłuższej podróży nie należy wkładać najlepszego ubioru, który się w pociągu niszczy. Długie buty są w podróży kłopotliwe. W żadnym wypadku nie podróżować w spodniach wieczorowych.

W pociągu dozwolone jest używanie furażerki. Wolno również, jeśli to jest konieczne, rozpiąć kołnierz kurtki, o ile w przedziale niema pań.

Na noc, jeśli warunki pozwalają na spanie leżąc, wolno zdjąć obuwie i kurtkę.

Jeśli oficer choćby chwilowo wychodzi z wagonu, obowiązuje go ubiór, jak na ulicy, wolno jednak mieć w tym wypadku w obrębie dworców płaszcz narzucony na ramiona.

Z osobami nieznanemi nie nawiązuje oficer nigdy rozmowy bez istotnej potrzeby.

W żadnym wypadku nie wolno dać się wciągać w rozmowy na temat służby lub stosunków służbowych. Także pomiędzy sobą oficerowie nie powinni prowadzić rozmów na te tematy.

W pociągu nie wolno grać w karty.

Oficerowie, tak w służbie jak i poza służbą, nie mogą podróżować pociągami tranzytowemi przez niemiecki Górny Śląsk (Kluczbork).

Kościoły — domy modlitwy.

Powaga miejsca wymaga odpowiedniego zachowania się wewnątrz i w najbliższem otoczeniu świątyni, bez względu na to, czy jest się wierzącym i praktykującym i do jakiej religji lub wyznania się należy.

Sposób zachowania się nie wymaga komentarzy, jednak z naciskiem trzeba podkreślić, że oficerowi bardziej niż innym nie wypada rozmawiać, ani śmiać się w czasie trwania obrzędu religijnego, bez względu na to, czy odbywa się ono w świątyni czy pod gołem niebem (procesje, pogrzeby).

Spotkanych czy spostrzeżonych w kościele starszych lub znajomych należy pozdrowić przez ukłon głowy.

Miejsca w ławkach, o ile zachodzi wypadek oficjalnej obecności, kiedy miejsca są wyznaczone, należy zostawić kobietom i osobom starszym.

W świątyniach innych wyznań należy zachować przepisy danego wyznania, a jeśli nie są znane, należy się z niemi zawczasu zaznajomić i dostosować swoje zachowanie się.

Osobiste praktyki religijne (sakramenty) wykonywa się bez broni bocznej.

Przy udziale niesłużbowym, w obrzędach religijnych zachowuje się oficer jak wszyscy wierni.

Na pogrzebach żołnierzy oraz na pogrzebach, w których bierze udział eskorta wojskowa, obowiązuje strój służbowy. Czapki się nie zdejmuje. Nie odnosi się to do najbliższej rodziny zmarłego. Na pogrzeby osób cywilnych należy brać ubiór codzienny (długie spodnie koloru ochronnego). Czapkę należy zdjąć.

Muzea, galerje, ogrody, parki.

Przed rozpoczęciem zwiedzania, należy się zaznajomić z ogólnemi przepisami porządkowemi danej instytucji. Często są to krótkie drukowane instrukcje do nabycia u odźwiernego. Pozatem na ścianach i w miejscach widocznych są zwykle umieszczone krótkie pouczenia, do których należy się ściśle stosować.

Ogrody i parki są własnością publiczną, powierzoną opiece społeczeństwa. Ich wygląd zewnętrzny świadczy o kulturze środowiska, wśród którego ogród czy park istnieje. Kwietniki, krzewy i drzewa, przedmioty i zwierzęta zdobiące park, nie mogą być przedmiotem takiej zabawy, któraby prowadziła do zmniejszania ich rozmiarów, piękności, czy wogóle wyglądu zewnętrznego.

Kluby.

Korpus oficerski dąży do zacieśnienia węzłów współżycia ze społeczeństwem cywilnem; jest to jego obowiązkiem.

Jednym z przejawów tej dążności jest bywanie oficerów w klubach cywilnych.

Ogólne zasady, które omówiono powyżej, znajdą tu, z odpowiednią zmianą stosownie do okoliczności, pełne zastosowanie.

Jedną rzecz należy tu jednak podkreślić. Oficerowi nie wolno uprawiać gier hazardowych, nawet wtedy, kiedy mu jego majątek osobisty na to pozwala. Każdy starszy od łamiącego ten zakaz jest obowiązany wkroczyć, każdy młodszy zameldować przełożonemu. Gra hazardowa jest czynnikiem demoralizacji, ponieważ pociąga za sobą podniesienie wymagań materjalnych przy bardzo częstem jednocześnie ubożeniu, kończącem się nieraz tragedją. Jednostki cywilne, żyjące w innych warunkach, mogą sobie na to pozwalać, ryzykując tylko siebie. Oficer należy do państwa, które opłaciło jego wyszkolenie a władza przełożona w imieniu państwa nie pozwala mu ryzykować swojej osoby.

W gry towarzyskie o pieniądze, nie wolno oficerowi grać na kredyt.

Zajścia w miejscach i lokalach publicznych.

Oficer unika zajść. W razie znalezienia się w zajściu na ulicy lub w lokalu publicznym, oficer stara się je zlikwidować swoim taktem i powagą. Jeśli to nie skutkuje, lub okoliczności tego wymagają, działa energicznie i stanowczo.

W żadnym wypadku nie wolno mu dopuścić do bezkarnego naruszenia godności wojska, stanu oficerskiego lub godności najwyższych dostojników państwowych. W razie potrzeby musi użyć broni, jeżeli wszystkie inne możliwe środki wyczerpał lub nie może ich zastosować.

Z użycia broni, bez względu na skutek, tłumaczy się oficer zawsze przed sądem wojskowym.

Należy pamiętać, że bicie nie przynosi zaszczytu również bijącemu. Jeżeli to jest potrzebne, należy wezwać zawczasu, nim zajście przybierze większe rozmiary, funkcjonarjusza policji i jemu powierzyć likwidację zajścia.

W każdym wypadku, kiedy oficer był czynny osobiście w zajściu na ulicy lub w lokalu publicznym, pozostawia swoje nazwisko i adres (bilet wizytowy), względnie zgłasza je niezależnie od meldunku służbowego najbliższemu funkcjonarjuszowi policji.

Obowiązkiem każdego oficera jest wkroczyć w każde zajście, w którem jest zamieszany żołnierz i udzielić pomocy w jak najszybszem załatwieniu.

Jeżeli w zajściu jest zamieszany wychowanek korpusu kadetów, wolno go jedynie wylegitymować. Ta sama zasada ma zastosowanie, jeśli oficer zauważy, że kadet nie stosuje się do ogólnych przepisów o karności, obowiązującej w korpusach kadetów.

KASYNA OFICERSKIE.

Zadaniem kasyna jest stworzyć ośrodek życia towarzyskiego dla oficerów formacji oraz odgrywać rolę miejsca spotkań dla nawiązania i utrzymania współżycia ze społeczeństwem cywilnem.

Są to zadania trudne, do tego stopnia, że zupełne osiągniecie zamierzonych wyników jest możliwe tylko przy wspólnym i zgodnym wysiłku całego korpusu oficerskiego.

Urządzenie kasyna musi być otoczone troskliwą opieką dowódcy formacji i oficerów. Musi ono odpowiadać takiemu poziomowi życia towarzyskiego, jakie odpowiada stanowisku oficera w społeczeństwie.

Kasyno powinno mieć następujące dobrze urządzone pokoje:

a) salę balową ze sceną,
b) salę jadalną,
c) pokój klubowy,
d) czytelnię z bibljoteką,
e) pokój bilardowy,
f) 2 — 3 pokoje gościnne,
g) mały salonik,
h) pokój z bufetem,
i) szatnię,
j) niewielki ogród kwiatowy z kortem tennisowym a prócz tego odpowiednie ubikacje gospodarcze, z wygodami i łazienką lub umywalnią.

Sposób i jakość urządzenia wewnętrznego kasyna zależy od zasobów materjalnych korpusu oficerskiego formacji i od starań, jakie kasynu korpus oficerski poświęci.

Wszyscy oficerowie kawalerowie są obowiązani stołować się w kasynie, przyczem obiad jest wspólny i powinien się odbywać o wyznaczonej godzinie.

Obiad podaje się na rozkaz najstarszego z obecnych, który zaprasza do stołu zebranych oficerów sam lub przez służącego; każdy z oficerów siada na wyznaczonem sobie stałem miejscu.

Oficer spóźniający się na obiad powinien wobec najstarszego z obecnych spóźnienie usprawiedliwić.

Tytoń wolno palić przy stole tylko za zezwoleniem najstarszego z obecnych. Czytanie przy stole jest w złym tonie.

Wstać od stołu wolno tylko na znak lub za zezwoleniem najstarszego.

Inne posiłki są również dla wszystkich oficerów kawalerów obowiązkowe, jednakże nie obowiązuje jednoczesne siadanie do stołu.

Oficerowie żonaci powinni brać udział we wspólnym obiedzie w kasynie oficerskiem przynajmniej raz w miesiącu.

Oficer ma prawo wprowadzić do kasyna każdego kolegę oficera i każdą osobę, którą uważa za godną tego zaszczytu, bez zastrzeżeń.

Wprowadzonego należy przedstawić przedewszystkiem najstarszemu z obecnych, który z kolei przedstawia go wszystkim obecnym przy siadaniu do stołu. Jeżeli wprowadzenie nie odbyło się w porze obiadowej, wprowadzony jest obowiązany przedstawić się sam wszystkim obecnym, o czem ma go poinformować wprowadzający.

Oficer kasynowy powinien prowadzić spis wprowadzonych i wprowadzających, który kontroluje dowódca formacji.

Żony (rodziny) oficerów formacji mają prawo bywania w kasynie narówni z mężami.

Życie kasynowe musi być pozbawione sztywności. Należy je tak urządzić, aby dało oficerowi większość tych rozrywek, jakie mu daje dancing publiczny, restauracja czy kawiarnia lub klub cywilny, oraz takie rozrywki, których on tam nie znajdzie.

Na te rozrywki składają się:

a) towarzystwo,
b) środowisko,
c) muzyka i tańce,
d) gry i zabawy towarzyskie,
e) czytelnia,
f) dobry bufet.

Kasyno powinno tak działać, aby każdego wieczoru było tam coś do widzenia, coś do zrobienia, czy do powiedzenia.

Jeżeli oficer idąc do kasyna nie jest pewien, czy nie zastanie tam pustki, pójdzie tam niechętnie. Prócz kolegów musi

oficer widzieć w swem kasynie gości, którzy również szukają zabawy po pracy.

Urządzenie życia kasynowego musi być troską dowódcy formacji. On musi się niem zająć i od jego umiejętności tylko zależy, aby życie wyglądało tak, jak sobie życzy. Nie można dać na to recepty.

Warunki są zmienne i dla każdych warunków potrzebne są inne metody.

Większemi wydarzeniami w życiu kasyna są bale i rauty.

Na bale zaprasza gości wyłącznie dowódca formacji, na propozycje swoich oficerów, których pieczy powierzona jest jakość doboru towarzystwa. Dowódca może oficerowi zakazać wprowadzenia lub odmówić zaproszenia proponowanej osoby, bez podania powodów.

Za zaproszonego gościa odpowiada przed dowódcą formacji ten oficer, który zaproszenie zaproponował.

Odpowiedzialność ta powinna być surowa.

Wobec wprowadzonych gości obowiązuje gospodarzy szczególna serdeczność i uprzejmość. Gospodarze kasyna powinni myśleć przedewszystkiem o swoich gościach, aby zostawić w ich pamięci jaknajlepsze wspomnienie. Ułatwi to ogromnie dalsze współżycie.

Wszyscy bez wyjątku wprowadzeni goście muszą się czuć dobrze i dobrze się bawić. Odnosi się to zwłaszcza do pań.

Dowódca formacji wyznacza gospodarza zabawy, który jest obowiązany nad nią czuwać. Nie można dopuścić do tworzenia się kółek złożonych z samych gości i bawiących się oddzielnie oficerów. Wszędzie musi być oficer, który swe zadanie ma spełniać ochoczo. Na balach oficerskich nie może być pań, które nie tańczą, podczas gdy oficerowie i panowie tańczący przebywają w bufecie lub grają w karty.

Nad osobami, które nie dają gwarancji, że do końca zabawy zachowają się w sposób właściwy, należy roztoczyć odpowiednią opiekę.

Mimo najskrupulatniejszego doboru towarzystwa wchodzącego do kasyna, może się zdarzyć, że wśród wprowadzonych gości znajdzie się osoba, która z jakichkolwiek powodów bywać tam nie powinna. Osoba taka winna być z kasyna usunięta. Sposób postępowania w tym wypadku musi być bardzo oględny i taktowny. Cała rzecz powinna się odbyć cicho i bez wzbudzenia ogólnej uwagi. Rozstrzygnięcie, jakich środków do tego celu użyć, należy do najstarszego z obecnych oficerów-gospodarzy.

Kasyno nie może się stać lokalem do gry w karty; służy ono wszystkim, nie tylko grającym. Hazardu w kasynie uprawiać nie wolno.

Jedną z bardzo ważnych spraw, na którą dowódca formacji musi zwracać uwagę, jest zadłużanie się oficerów w kasynie.

Oficer zasadniczo płaci za wszystko gotówką. Musi on ułożyć swój budżet stosownie do środków, które posiada, na kilka miesięcy naprzód. Jeżeli oficer się zadłuża, to znak, że wydaje więcej niż ma, czyli żyje nad stan. Wymaga to natychmiastowego wkroczenia dowódcy, który żąda od oficera, aby wrócił do ram finansowych dopuszczalnych dla niego, względnie pomaga mu, jeśli zadłużenie nastąpiło bez winy oficera (choroba, kradzież i t. p.).

Kasyno nie jest instytucją dochodową. Musi zatem zaspokoić potrzeby, dla których istnieje, taniej i lepiej niż podobne instytucje cywilne.

Zapewnienie dla kasyna środków na utrzymanie należy do dowódcy, oficerów i do zarządu kasyna, przez organizowa-

nie różnego rodzaju imprez dochodowych. Ciężary ponoszone przez oficera w pieniądzach na rzecz kasyna nie powinny przekraczać 5 zł. miesięcznie. Do ponoszenia tych ciężarów są obowiązani wszyscy oficerowie, zarówno żonaci jak i kawalerowie.

Za zobowiązania kasyna odpowiada solidarnie cały korpus oficerski formacji.

Wynajmowanie sal kasynowych dla instytucyj postronnych należy unikać. Nie wypada bowiem wynająć kasyna dla dochodu a nie można wynająć bezpłatnie, ponieważ każde użycie sal powoduje pewne wydatki i podnosi procent zużycia mebli i urządzenia. Wyjście z tego jest nieraz bardzo trudne.

W żadnym wypadku nie wolno wypożyczać sal kasynowych instytucjom, czy towarzystwom, z któremi korpus oficerski nie utrzymuje stosunków.

We wszystkich ubikacjach kasyna musi panować wzorowa czystość.

W miejscu łatwo dostępnem i niekrępującem należy umieścić umywalnię z mydłem, ręcznikiem i szczoteczką do paznokci oraz szczotki do ubrania i do butów.

Oficer przebywający w garnizonie obcym, powinien się stołować w kasynie oficerskiem załogowej formacji, a nie w restauracjach miejskich.

KORESPONDENCJA.

RODZAJE KORESPONDENCJI.

Oficer prowadzi zasadniczo dwa rodzaje korespondencji: służbową, wynikającą z zakresu jego zajęć, stanowiska i funkcji, a dotyczącą zarówno interesów służbowych, jak i osobistych, jednakowoż związanych z tą służbą, oraz korespondencję prywatną.

KORESPONDENCJA SŁUŻBOWA.

Do korespondencji służbowej należą:
1) rozkazy,
2) zawiadomienia (karty służbowe),
3) meldunki,
4) prośby,
5) raporty (sprawozdania).

W korepondencji służbowej (urzędowej) oficer musi się stosować do obowiązujących w tym zakresie przepisów i rozkazów wydanych przez ministerstwo spraw wojskowych, zwłaszcza co do formy korespondencji; ponadto powinien dbać o dobry i zwięzły styl, poprawny język, jasność wyrażania się i odpowiednią formę zewnętrzną. Pismo powinno być czytelne i staranne, bez żadnych poprawek, wykreślań, podskrobań;

szata zewnętrzna korespondencji powinna być schludna, bez zarzutu. Nie wolno korespondować na małych karteczkach, o nierównych brzegach i t. p.

W treści pism służbowych nie należy używać patosu, zwrotów retorycznych i przesadnie kwiecistych. Pisząc o sobie unikać określeń takich, jak „niżej podpisany".

ROZKAZ.

Rozkaz służy do przekazania podkomendnemu woli dowódcy. Rozkaz pisemny zaczyna się od słów: „rozkazuję, polecam, zarządzam", względnie „proszę", zależnie od treści rozkazu, czy intencji rozkazodawcy. Przełożony, wydający rozkaz, musi dbać o zwięzłość i jasność, używając formy kategorycznej, nie dopuszczającej żadnej innej interpretacji, jak tylko taką, o którą rozkazodawcy chodzi. W rozkazach imiennych powinien pamiętać o tem, żeby nie urazić godności osobistej podwładnego.

W z ó r

DOWÓDCA 72 P. P.
L, 701/30 *Radom, 7 X, 1930.*

DOWÓDCA III BATALJONU
w miejscu

Polecam Panu Majorowi wystawić w dniu dzisiejszym t. j. 7 b. m. o godz. 16 kompanję honorową na dworcu kolejowym, dla oddania honorów przybywającemu do Radomia inspektorowi armji generałowi dywizji X.

(—) Podpis

DOWÓDCA 32 P. P.
L. 634/30. *Modlin, 27 X 1930.*

Major ABELSKI Jan
Dowódca II Bataljonu
w miejscu

Jutro t. j. 28 X b. r. o godzinie 10 zgłosi się Pan Major u starosty powiatowego w Nowym Dworze na konferencję, której celem będzie omówienie sprawy bezpieczeństwa na wypadek wylewu Narwi.

(—) X. Y.
ppłk. dypl.

ZAWIADOMIENIE. KARTA SŁUŻBOWA.

Korespodencję służbową między oficerami równorzędnymi załatwia się zapomocą kart służbowych lub zawiadomień.

W z ó r

KAPITAN NOWICKI STANISŁAW
Dowódca 3 Komp. 36 P. P. *Warszawa, 8 XI 1920.*

Adjutant 36 P. P.
w miejscu

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym zmieniłem mieszkanie. Mój obecny adres: ul. Wilcza 19 m. 5 telefon 8-98-67.

(—) Podpis

PORUCZNIK JANOWSKI JAN
Referent Departamentu Zdrowia
M. S. Wojsk.

Warszawa, 14 X 1930.

Dowódca 1 Komp. Bataljonu
Sztabowego M. S. Wojsk.
w miejscu

Proszę o zwolnienie mego ordynansa od ćwiczeń w dniu 16 b. m., ponieważ będzie on zajęty przy przeprowadzce moich rzeczy.

(—) Podpis

MELDUNEK.

Meldunek jest krótkiem i zwięzłem zdaniem sprawy przełożonemu o pewnem zajściu lub wydarzeniu, dotyczącem danego oficera, względnie zawiadomieniem przełożonego o wykonaniu otrzymanego rozkazu.

Tam, gdzie w stosunku do równorzędnych obowiązuje zawiadomienie, czy karta służbowa, do przełożonego oficer zwraca się z meldunkiem.

W z ó r

PORUCZNIK ZAKRZEWSKI JAN
Dowódca 2 Komp. 15 P. P.

Dęblin, 17 IX 1930.

Dowódca I/15 P. P.
w miejscu

Melduję, że z powodu choroby nie mogę pełnić obowiązków służbowych.
zał.

(świadectwo lekarskie)

(—) Podpis

PROŚBA.

W wypadku, kiedy oficer pragnie przedstawić przełożonemu swe potrzeby, zwraca się do niego z prośbą. Szczególnym rodzajem prośby jest zażalenie.

W z ó r

MAJOR KOWALSKI FRANCISZEK
Dowódca II Bataljonu 86 P. P.

Mołodeczno, 6 X 1930.

Dowódca 86 P. P.

Proszę o udzielenie mi 6-tygodniowego urlopu wypoczynkowego do Zakopanego i Bochni.

Urlop pragnę rozpocząć 15 b. m.

(—) Podpis

Podpułkownik ARSKI Stefan
Szef Wydziału Ogólnego
Departamentu Uzbrojenia
M. S. Wojsk.

Warszawa, 5 VII 1930.

Pan Minister Spraw Wojskowych
(drogą służbową)

Proszę o udzielenie mi zezwolenia na wyjazd zagranicę do Wiednia, w celu załatwienia spraw spadkowych.
zał. pismo Konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Wiedniu Nr. 1121 z 14 VI 1930.

(—) Podpis

RAPORT.

Raport (sprawozdanie) jest szerzej ujętem przedstawieniem całokształtu pewnych zdarzeń, czynności lub spostrzeżeń.

Raport składa się przełożonemu bezpośredniemu względnie wyższemu, zawsze jednak w drodze służbowej.

FORMA ZEWNĘTRZNA.

a) Papier

Wszelką korespondencję służbową załatwia się na papierze białym, formatu przepisanego. W nagłówku stawia się stempel piszącego, pod stemplem liczbę kolejną dziennika.

Jeżeli korespondencję prowadzi oficer nie zajmujący stanowiska dowódcy (szefa i t. d.), wymienia w nagłówku swój stopień służbowy i nazwisko. N. p.

Porucznik 80 P. P.
BIELSKI Edward

b) Koperty.

Koperty koloru białego (szarego), dostosowane do formatu papieru. Na kopertach nagłówek kształtu podłużnego dla urzędu; nagłówek (adres) oficera wysyłającego pismo umieścić na odwrotnej stronie koperty u góry, w środku.

c) Atrament.

Nie należy używać w korespondencji służbowej lub oficjalnej innego atramentu, jak tylko t. zw. kancelaryjnego t. j. ciemnego (czarny, ciemno niebieski). Ołówka (czarnego) używa się tylko w korespondencji polowej.

d) Pismo.

Pismo powinno być staranne, o wierszach równoległych,

w równych odstępach. Z lewej strony arkusza, jak również u góry i u dołu zachowuje się margines. Unikać należy rozdzielania wyrazów na końcu strony. Nie powinno się podkreślać wyrazów, poprawiać lub skrobać. Zamiast pisma ręcznego zaleca się używanie pisma maszynowego, które jest zawsze czytelne i przejrzyste.

e) Styl.

Styl powinien być zwięzły, jasny i zdecydowany, tak aby treść pisma nie wymagała żadnych wyjaśnień, czy zapytań.

Układając pismo powinno się w pierwszem zdaniu ująć zasadniczą treść, w następnych zaś zdaniach uzasadnić ją.

Niżsi stopniem powinni okazywać szacunek dla przełożonych, zarówno w pismach służbowych jak i prywatnych. Starsi, pisząc do młodszych muszą dbać o to, aby nie naruszyć godności osobistej podwładnych.

f) Tytułowanie.

W korespondencji służbowej między wojskowymi używa się tylko tytułu „Panie" z dodaniem stopnia wojskowego, między wojskowym zaś a osobą cywilną „Szanowny Panie".

Duchowni świeccy chrześcijańscy korzystają z następujących tytułów: kardynał — Eminencja, arcybiskupi i biskupi — Ekscellencja, prałaci — przewielebny, inni księża — wielebny.

Duchownych niechrześcijańskich tytułuje się per „Panie".

g) Nagłówek.

Nagłówek umieszczony w lewym górnym rogu papieru zawiera pełną nazwę dowództwa formacji, oddziału, czy pod-oddziału, urzędu, lub zakładu, względnie stopień imię i nazwisko oraz przydział służbowy piszącego.

W prawym górnym rogu papieru nazwa miejscowości i data wysłania pisma.

h) Adres.

Adres zawiera nazwę instytucji czy jednostki, do której pismo ma być skierowane, względnie funkcję i tytuł oraz miejsce urzędowania odbiorcy. Nazwa miejscowości (urzędu pocztowego) powinna być podkreślona.

Funkcję służbową adresata podaje się w pełnem brzmieniu zawsze w 1 przypadku.

Słowo „Pan" umieszcza się tylko w razie podawania prócz funkcji — stopnia i nazwiska dowódcy, przełożonego, czy podkomendnego, czego się zresztą powinno unikać.

Wyjątek stanowią funkcje najwyższe a mianowicie: „Pan Prezydent Rzeczypospolitej", „Pan Minister" (Wiceminister) Spraw Wojskowych", „Pan Szef Sztabu Głównego".

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU Nr. VII POZNAŃ

Szef Wojskowego Instytutu Geograficznego

Nr......

W a r s z a w a
ul. Wilcza 62.

DOWÓDCA 28 D. P.
Nr......

Dowódca 10 Pułku Piechoty

Ł o w i c z
Koszary Sobieskiego

DYREKTOR MUZEUM WOJSKA

Szef Departamentu Piechoty M. S. Wojsk,
Pułkownik dypl. Jan ADAMSKI

W a r s z a w a
ul. Marszałkowska 26

SZEF GABINETU
MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH

PREZYDENT

m. st. Warszawy
Ratusz

Pan Kapitan STEFAN BERSKI
Dowódca 3 komp. 72 P. P.

R a d o m
ul. Lubelska 1

KORESPONDENCJA PRYWATNA.

Korespondencję prywatną można podzielić na oficjalną i ściśle osobistą.

Listy oficjalne.

Listy wysyłane do przełożonych lub starszych, oraz listy do osób cywilnych, o charakterze półsłużbowym noszą nazwę listów oficjalnych.

Forma i treść takich listów musi być nader staranna, utrzymana w tonie pełnego poważania dla adresata, a jednocześnie pozbawiona wszelkich cech uniżoności czy służalczości, niedopuszczalnych nawet dla najniższego stopniem oficera.

Pisze się takie listy na papierze bez nagłówka służbowego. Tytułowanie obowiązuje to samo, co w korespondencji służbowej.

WZÓR.

Radom, 5. XI.1930.

Szanowny Panie Prezydencie!

Dnia 6 grudnia b. r. pułk, w którym dowodzę obchodzi 10-lecie swego powstania. W związku z tą datą są w toku przygotowania do należytego obchodu rocznicy.

Program przewiduje m. i. urządzenie wielkiej zabawy towarzyskiej, z której dochód będzie przeznaczony na cele kulturalno-oświatowe pułku.

Ponieważ nie posiadamy w obrębie koszar odpowiedniego lokalu, gdyż jak Panu Prezydentowi zapewne wiadomo, gmach kasyna pułkowego nie jest ukończony, pozwalam sobie zwrócić się w imieniu własnem i pułku do Magistratu m. Radomia w osobie Pana Prezydenta z prośbą o łaskawe udzielenie nam na ten dzień sali obrad w ratuszu.

W nadziei, że Pan Prezydent przychylnie rozpatrzy tę prośbę, pozostaję

z głębokiem poważaniem
/—/ J. Twardowski
płk. d-ca 70 p. p.

Pan Prezydent m. Radomia
w miejscu

LISTY ŚCIŚLE OSOBISTE.

Wszelką korespondencję pozbawioną charakteru służbowego względnie oficjalnego, zalicza się do kategorji ściśle osobistej korespondencji prywatnej. Nie podlega ona żadnym przepisom i dlatego może jest trudna i szczególnie godna uwagi.

W korespondencji rodzinnej lub wymianie listów między przyjaciółmi, czy osobami, których łączą zażyłe stosunki, jest dozwolona całkowita swoboda tak co do formy, jak układu i treści.

Jednakże w innych listach prywatnych powinno się przestrzegać form i zwyczajów, uświęconych tradycją i pamiętać, że pisanie listów jest sztuką znaną i cenioną od czasów starożytnych, którą każdy kulturalny człowiek musi posiadać.

Istnieją dziesiątki podręczników, „sekretarzy domowych" i t. p. wydawnictw rzekomo ułatwiających naukę pisania listów. Dają one wszakże tylko szablony zbyt przejrzyste nietylko dla znawców.

Najważniejszą zaletą sztuki pisania jest prostota stylu, jasna forma i ciągłość myśli.

List nie powinien mieć cech meldunku służbowego czy raportu, nie powinien być rozwodnionem wypracowaniem, ani rozszerzonym telegramem, powinien zawierać istotę rzeczy t. j. treść jasną, styl ubrany w ładną i niezawiłą formę.

Istnieją następujące szczegóły form dotyczących tytułowania:

Pisząc do panów (pań), używa się powszechnie tytułu „Szanowny Panie (Szanowna Pani)", wyjątkowo do osób starszych wiekiem „Wielce Szanowny Panie (Wielce Szanowna Pani)", wreszcie do osób starszych, otoczonych ogólną czcią, wybitnych, lub szczególnie zasłużonych dla kraju „Czcigodny Panie" (Czcigodna Pani).

W korespondencji z osobami, z któremi utrzymuje się bliższe stosunki towarzyskie, kiedy różnica wieku, czy stanowiska jest nieznaczna, można pisać „Drogi Panie" z dodaniem imienia czy tytułu naukowego.

Np.

Drogi Panie Poruczniku, Drogi Panie Doktorze, i t. d.

Używanie zwrotów takich, jak „Łaskawy Panie!" lub „Wielmożny Panie" nie jest stosowne.

Dopuszczalne i używane jest, zwłaszcza w korespondencji z dygnitarzami cywilnymi, używanie formy „Panie Wojewodo" „Panie Sędzio" i t. p. lecz tylko do panów.

Każdy list prywatny musi być zakończony specjalnym zwrotem nie używanym, zresztą, w korespondencji służbowej.

Zależnie od stopnia stosunków towarzyskich między piszącym a adresatem można dobrać całą gamę tych zwrotów od najskromniejszych do najbardziej wytwornych. Jako przykłady — kilka próbek: „Z poważaniem", „Z głębokiem poważaniem", „Pozostaję z należną czcią" „..... łącząc wyrazy poważania i głębokiego szacunku pozostaję .....", "..... łącząc pozdrowienia i ucałowania rączek dla Małżonki, pozostaję (kreślę się) z poważaniem .....", "..... pozwalam sobie załączyć wyrazy prawdziwego oddania i należnej czci", i t. p.

Adresy.

Na kopercie wypisuje się tytuł, imię i nazwisko adresata, pocztę (miejscowość) podkreślić, ulicę i numer domu. Na listach pieniężnych podkreślać nic nie wolno.

W tytule używa się do osób cywilnych zwrotów „Wielmożny Pan" (Wielmożna Pani).

Przed nazwiskiem można dawać skrót tytułu naukowego, np. „Dr.", „Prof." względnie stopień wojskowy.

Adresując do pań niezamężnych adresuje się tak samo jak do mężatek „Wielmożna Pani".

Na odwrocie koperty powinno się podawać swoje nazwisko i adres.

Papier.

Dobór odpowiedniego papieru stanowi o dobrym guście piszącego.

Gentleman używa papieru dużego formatu; gatunek papieru — czerpany, gładki lub płócienny, bez żadnych rysunków i ozdób, o spokojnych tonach (nie jaskrawych). Rzecz prosta, że koperta musi być dobrana do papieru, a nie różna od niego. Atrament — ciemno niebieski lub fioletowy (t. zw. salonowy), nigdy czerwony lub zielony.

Pisanie listów prywatnych na maszynie nie jest stosowne. Pisanie ołówkiem — niedopuszczalne. W wyjątkowych okolicznościach należy przeprosić w treści listu za te uchybienia.

Podpis.

Podpis powinien być czytelny, bez żadnych tytułów, ozdób kaligraficznych, naturalny. Po podpisie, jak również po końcowym zwrocie listu nie stawia się nigdy kropki.

Pocztówki.

Rozpowszechnionym środkiem korespondencyjnym są pocztówki (widokówki), które w ciągu pół wieku swego istnienia zdobyły wielkie powodzenie, jako środek porozumiewania się. Zastępują one znakomicie list, wówczas, gdy nie chcemy pisać dużo i nie obawiamy się o tajemnicę treści.

Jednakże zarówno w korespondencji służbowej jak oficjalnej nic nie może listu zastąpić. Pisać na pocztówkach można tylko do osób, z któremi się utrzymuje bliskie stosunki towarzyskie i wobec których nie potrzebujemy przestrzegać zasad etykiety.

Sekretniki.

Między paniami dopuszczalna jest korespondencja dorywcza zapomocą tak zwanych sekretników, nie może ona jednak służyć do korespondencji między panami.

Anonimy.

Anonimowych listów nie powinno się czytać, a w żadnym wypadku pisać.

BILETY WIZYTOWE.

Bilet wizytowy męski jest kawałkiem białego gładkiego papieru (bristol) wymiaru 6 × 10 cm. Zawiera on albo a) stopień służbowy, imię i nazwisko, czasem funkcję i adres, albo b) imię i nazwisko.

Bilety są albo drukowane, albo litografowane.

Zależnie od przeznaczenia powinno się mieć bilety wizytowe dwóch rodzajów:

a) do celów służbowych i oficjalnych (reprezentacyjnych),

b) do celów prywatnych (towarzyskich).

Bilety o przeznaczeniu służbowem (a) zawierają stopień służbowy, imię i nazwisko, funkcję i adres. Np.:

Major STEFAN BIELSKI
Dowódca III bataljonu 41 p. p.

Suwałki ul. Wiejska 3

Ppłk. dypl. Dr. JÓZEF PIOTROWSKI
Dowódca 82 p. p.

Brześć n/B. ul. 3 Maja 14

Kpt. dypl. STANISŁAW KRZYWICKI
Kierownik Referatu Peg.
Biura Og. Org. M. S. Wojsk.

Warszawa Czackiego 2 m. 1
tel. 642-81

JAN KOSTKA

Major JAN KOSTKA

Warszawa

Trębacka 5
Tel. 514-06

Należy unikać przeładowania tytułami biletów, które nie są bynajmniej kartą kwalifikacyjną ani listą ewidencyjną oficera i zawierać mogą jedynie poza stopniem, imieniem i nazwiskiem — obecną funkcję oficera.

Zdarzające się wypadki stosowania na biletach dodatków, są niewłaściwe, np.

1) „porucznik W. P. (wojska polskiego).

Jest rzeczą jasną, że w wojsku polskiem niema innych oficerów, jak tylko oficerowie wojska polskiego.

2) „kapitan piechoty"

Stopień wojskowy należy raczej umieścić przed imieniem i nazwiskiem, a pod tem w drugim wierszu podać przydział służbowy np. „Dowódca 4 komp. 79 p. p.", albo też w pierwszym wierszu podać jedynie imię i nazwisko, a w drugim „Kapitan 79 p. p.".

3) „b. kierownik zakładu mundurowego Nr. X."

Jest sprawą obojętną w stosunkach służbowych, a zwłaszcza towarzyskich, kto, kiedy, jakie funkcje sprawował, —

istotnem jest tylko obecne stanowisko. Również razi podawanie na biletach dopisków takich, jak „kawaler orderu v. m." i t. p.

W Polsce demokratycznej, która nie uznaje tytułów i przywilejów rodowych, byłoby nieprzyzwoicie upiększać swe bilety wizytowe herbami, koronami, czy tytułami arystokratycznemi.

Biletów w języku francuskim używa się tylko w stosunkach z cudzoziemcami.

Używanie biletów.

Bilety wizytowe powinno się mieć zawsze przy sobie. Składa się je osobiście lub przesyła, zależnie od okoliczności.

Przy przesyłaniu biletów jest przyjęte dopisywanie kilku słów względnie skrótów konwencjonalnych, oznaczających cel, lub charakter przesłania biletu. Wszystkie takie dopiski uskutecznia się na stronie zewnętrznej na dole biletu po lewej stronie.

Dopiski te stosuje się przy przesyłaniu biletów w następujących wypadkach:

a) Życzenia imieninowe (urodziny) — „Z p. I." plus data (z powinszowaniem imienin); — po francusku „p. f." (pour féliciter).

b) Gratulacje — „przesyła życzenia z powodu awansu„ lub "... w dniu święta"; po francusku „p. f.".

c) Z pożegnaniem — „z p.", po francusku „p. p. c." (pour prendre congé).

d) Z podziękowaniem — „dziękuję za złożone (przesłane) życzenia"; po francusku „p. r." (pour remercier).

e) Z kondolencją — „przesyła wyrazy współczucia", po francusku „p. c." (pour condoléance).

f) Z życzeniami świąt (religijnych) — zależnie od święta: „Z p. N. R. 1933", „Wesołych Świąt", „Wesołego Alleluja" i t. d.

Skróty francuskie podane wyżej stosuje się dotąd dość często również w stosunkach między polakami, co nie jest właściwe, ponieważ zacytowane wyrazy konwencjonalne dadzą się z powodzeniem zastąpić wyrazami polskiemi.

Datę umieszcza się tylko w wypadku przesyłania życzeń imieninowych (urodzin) i to nie datę wysyłania biletu, lecz odpowiednią datę dnia imienin czy urodzin.

Jeżeli się składa bilety wizytowe osobiście, wszelkie dopiski uskutecznia się ołówkiem (czarnym), a przy przesyłaniu biletów — tylko atramentem.

Koperty.

Zamawiając bilety wizytowe, należy zaopatrzyć się jednocześnie w odpowiednie koperty, ściśle dostosowane do formatu biletów. Używanie bowiem kopert dużych, a zwłaszcza kolorowych (od papieru listowego) jest niewłaściwe. Biletów kolorowych pachnących — oficer nie używa.

Korespondencja żałobna.

Osoba w ciężkiej żałobie rodzinnej może używać zarówno biletów, jak i papieru listowego z czarną obwódką.

Bilety oficerów nie będących w służbie czynnej.

Oficerowie w stanie spoczynku podają na biletach wizytowych imię i nazwisko oraz stopień wojskowy z dodatkiem „w stanie spoczynku", lub skrót „w st. sp.".

Oficerowie rezerwowi mogą używać na biletach wizytowych stopnia służbowego, jednak tylko w okresie pełnienia służby wojskowej (w czasie powołania na ćwiczenia).

Bilety pań.

Jeszcze kilka uwag o biletach naszych pań.

Bilet pani musi być mały, wytworny, o piśmie litografowanem (t. zn. pismo kaligraficzne) bez żadnych tytułów, stopni, ani przydziałów męża. Niepotrzebny jest również adres.

Bilety pań mogą być różnego typu:

a) (osobiste) zawierające imię własne i nazwisko męża np.:

ANNA BĄJOŃSKA

albo:

ZOFJA STRAŻYCOWA

b) trochę więcej oficjalne jak;

z Neuwełtów
JADWIGA RADZYŃSKA

wreszcie c) oficjalne:

JANOWA ZABIELSKA

Rażą bardzo spieszczone i zdrobniałe imiona zamężnych pań na biletach wizytowych. Niestety spotyka się je dosyć często.

Bilety wspólne.

Mało popularne i zbyt oficjalne są bilety wizytowe wspólne. Mają one zastosowanie przy masowem przesyłaniu życzeń.

Np.:

ADAMOWSTWO POPIELOWIE

ZAPROSZENIA.

Nie od rzeczy będzie wspomnieć, że istnieją ustalone formy pisemnego zapraszania gości.

Najlepiej obrazują to przykłady:

DOWÓDCA OKRĘGU KORPUSU NR. XI
i JANOWA ULIŃSKA

uprzejmie proszą WP.....

o przybycie na.....

dnia ..... o godzinie.....

O O. U. S. • *ul. Królewska 2.*

Wzoru tego używa się przy zaproszeniach na przyjęcia o charakterze oficjalnym. W innych wypadkach, mniej oficjalnych, nie używa się tytułu służbowego, zastępując go imieniem i nazwiskiem zapraszających, a więc „Janostwo Ulińscy".

Przy zaproszeniach na obiady i śniadania (kolacje) umieszcza się w lewym dolnym rogu literki O O. U. S. (o odpowiedź uprasza się), względnie po francusku R. S. V. P.

(réponse s'il vous plait), gdy gospodarzom zależy na ustaleniu liczby i miejsc zaproszonych gości.

W takich wypadkach osoba zaproszona obowiązana jest podziękować za zaproszenie i zawiadomić, czy z niego skorzysta. Brak odpowiedzi sprawi niewątpliwie gospodarzom trudność, gdyż ułożenie stołu (protokół) musi być zawczasu przemyślane.

Podany wyżej wzór zaproszenia jest zazwyczaj drukowany (litografowany). Ręcznie dopisuje się wówczas tylko nazwisko osoby zaproszonej, charakter przyjęcia (obiad, czarna kawa, dzień i godzinę). Przy zaproszeniach na czarną kawę lub jours fixe podaje się godziny od — do (np. 17 — 19).

2) Zapraszając kolegów, przyjaciół i znajomych, z którymi utrzymuje się stosunki towarzyskie, możemy użyć biletu wizytowego (format nieco większy) z wydrukowanem imieniem i nazwiskiem np.:

ADAMOWSTWO POPŁAWSCY

i ręcznym dopiskiem: „uprzejmie proszą na herbatkę w dn. 8 XII od 17 do 19".

W końcu należy zwrócić uwagę na konieczność znajomości taryfy pocztowej. Jest bowiem niedelikatnością zmuszać adresata do uiszczenia dopłaty za niedostatecznie ofrankowany list.

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI.

HIGJENA.

Każdy dom winien posiadać podręczną apteczkę, zawierającą leki codzienne, niezbędne przy lada okazji.

Apteczka oficera składać się powinna z następujących artykułów:

aspiryny w tabletkach po 0. 5 gr.	1 tubka
amoniaku (na omdlenie)	20.0 gr.
jodyny rozcieńczonej (na skaleczenia)	20.0 „
gliceryny czystej (spierzchniecie naskórka)	30.0 „
wazeliny białej	20.0 „
kwasu bornego (płukanie gardła)	30.0 „
maści cynkowej (uderzenia)	20.0 „
kropli Dr. Inoziemcowa (rozstrój żołądka)	20.0 „
kropli walerjanowych (uspokojenie nerwów)	20.0 „
wody utlenionej (środek antyseptyczny)	50.0 „
wody Burowa (potłuczenie)	50.0 „
wody gulardowej (rany cięte)	50.0 „
waty higjenicznej	100.0 „
waty szarej	100.0 „
papieru woskowego lub ceratki (kompresy)	
opaski gazowej (bandaż)	
spirytusu czystego	
proszków od bólu głowy (kogutki)	10 szt.
termometru.	

Przed ukąszeniem komarów doskonale zabezpiecza roztwór następujący: 1 część olejku gwoździkowego, 8 części wody kolońskiej, 32 części spirytusu. Miejsca ukąszone przez owa-

dy dobrze jest natrzeć amonjakiem. Dla uniknięcia odmrożenia należy nogi owijać papierem (bibułą) poczem dopiero kłaść skarpetki.

KONSERWACJA GARDEROBY.

Po zdjęciu ubrania i obuwia, takowe zaraz oczyścić. Ubrania trzepać jaknajczęściej i zawieszać na wieszakach (ramiączkach). Obuwie wkładać na prawidła. Bieliznę wietrzyć. Spodnie długie trzeba rozciągać na specjalnych ramach (do nabycia wszędzie), przez co uniknie się konieczności częstego ich prasowania.

Części metalowe ubrania (guziki, haftki, sznury naramienne) owijać w bibułkę, inaczej bowiem szybko ściemniają.

Trzewiki lakierowane oraz buty długie dobrze jest trzymać w pokrowcach. To samo dotyczy szabli, której pochwa nienależycie zebezpieczona przed wilgocią ciemnieje i rdzewieje.

Zamawiając u krawca części garderoby żądać zapasowych guzików, kawałków materjału (na kołnierz i mankiety).

Orderów, odznaczeń i odznak nie trzeba czyścić, wystarczy od czasu do czasu przetrzeć octem i przechowywać w futerałach (pudełkach), ażeby wstążki się nie brudziły i nie płowiały.

Szczotki i grzebienie do włosów myć często w letniej wodzie dolewając do niej kilkanaście kropel amoniaku.

Rękawiczki irchowe (zamszowe) prać należy mydłem barskiem, błyszczące (glansowane) oddawać do prania do sklepów rękawicznych wzgl. do pralni chemicznej.

Sznury naramienne metalowe można odnawiać, przez posrebrzanie (w specjalnych pracowniach).

Przywrócenie miękkości obuwia, strwardniałemu skutkiem wyschnięcia po przemoczeniu, osiąga się najlepiej przez wysmarowanie ciepłą mieszaniną oleju lnianego i sadła (w równej ilości).

Skórkę można uodpornić przed wilgocią przez namoczenie jej w roztworze 20 gr. parafiny na litr nafty.

PLAMY.

Usunąć plamy z munduru można za pomocą następujących środków:

atrament — rozczynem kwasu winnego,
brud, pot — amoniakiem, wodą z mydłem „panamą",
tłuszcz — benzyną, terpentyną,
trawę — wodą z mydłem,
owoce, wina — letnią wodą mydlaną, amoniakiem,
mleko — wodą z mydłem, amoniakiem,
kawę, mleko, krew — wodą zimną,
cukier — wodą gorącą,
farbę olejną — terpentyną, spirytusem,
rdzę — kwaskiem cytrynowym, kwasem winnym,
parafinę, wosk, stearynę — zeskrobać, przykryć bibułą, poczem przeprasować gorącem żelazkiem, nagrzanym nożem), tłuszcz wsiąka w bibułę, pozostałą plamę zmyć spirytusem.

Plamy od jodyny na rękach można łatwo zmyć amoniakiem, jodynę z materjałów można wywabić rozczynem podsiarkanu sodu.

Plamy z nafty najlepiej się zmywa octem, zapach nafty z rąk usuwa się przez pocieranie powalanych miejsc rozciętym surowym kartoflem.

Na zakończenie podamy doskonały sposób zabezpieczający garderobę przed molami. Części garderoby, które chcemy przechować, należy dobrze wytrzepać i przetrzeć wilgotną ściereczką umoczoną w wodzie z żółcią wołową. Naftalina nie zawsze pomaga, a pozostawia trwały i niemiły dla otoczenia zapach.

SPIS RZECZY.

CZĘŚĆ I.

WYSTĄPIENIA W OKOLICZNOŚCIACH SŁUŻBOWYCH.

Ubiór i oporządzenie.

str.

Rodzaje ubioru 1
Czapka 4
Płaszcz 5
Peleryna *) 6
Płaszcz letni 6
Kurtka 6
Ordery i odznaczenia polskie 7
Odznaki 10
Sznury naramienne 10
Spodnie 11
Obuwie 12
Ostrogi 13
Bielizna 14
Drobiazgi 17
Rękawiczki 19
Pas 19
Furażerka 19
Kurtka letnia 20
Nauszniki 20
Broń 20
Inne przedmioty oporządzenia 21
Żałoba 23
Płaszcze skórzane 23
Kurtki skórzane 23
Płaszcz oficerski starego typu 23

*) Po wprowadzeniu do ubioru wojskowego

str.

Szpicruty i palcaty 24
Ubranie cywilne 25
Przybory sportowe 25
Zagranica 25
Wskazówki ogólne 25

Stosunki służbowe

Przydział 27
Wizyty (rewizyty) służbowe 27
Przedstawianie nowoprzybyłych oficerów . . 28
Wizyty oficjalne 28
Wizyty służbowe pożegnalne 28
Witanie i żegnanie oficerów przychodzących i odchodzących (przełożonych) 29
Meldowanie się generałów i oficerów sztabowych u Ministra Spraw Wojskowych i Szefa Szt. Gł. 29
Meldowanie się (przedstawianie) dowódców formacyj u swoich przełożonych 29
Meldowanie przełożonym zmian osobistych (awanse, odznaczenia i t. p.) 30
Meldowanie się oficerów przybywających do w. m. Gdańska 30
Zebrania służbowe i odprawy 30
Zajęcia służbowe 31
Zachowanie się oficera w czasie załatwiania czynności służbowych 32
Palenie tytoniu 33
Wzajemne przedstawianie się oficerów . . . 33
Postępowanie oficera w wypadku doznanej krzywdy w związku ze służbą 33
Zażalenia z powodu przydziałów i interwencja osób trzecich 34
Sprawy honorowe 34
Obowiązki i prawa duchownych wojskowych . . 36
Tytuł. lekarzy, kapelmistrzów i duchow. wojsk. . 36
Tytuły naukowe 37
Studja w wyższych zakładach naukowych . . 37
Wykonywanie zawodów cywilnych 38
Wykonywanie praktyki pryw. przez lek. wojsk. . 38
Udział w prasie (wydawnictwo, odczyty) oficerów w stanie czynnym i nieczynnym 39

str.

Udział oficera w życiu politycznem 41
Prawo wyborcze 41
Udział w widowiskach publicznych 42
Kwesty, zbiórki uliczne i t. p. 42
Zachowanie się podczas grania hymnów . . . 43
Oddawanie honorów wojskowym (chorągwiom) i t. p. państw obcych 43
Stosunek oficerów do osób wojskowych państw sprzymierzonych i innych 43
Stosunek oficerów do weteranów powstań narod. 43
Oddawanie honorów (wymiana ukłonów) oficera prowadz. oddział z szablą dobytą — osobom cyw. 44
Stosunek żandarmerji do oficera 44
Stosunek oficera do policji państwowej 46
Urlopowe rozkazy wyjazdu i przejazdu dla ofic. 47
Podróże i wyjazdy na koszt własny 47
Ordynansi 48
Zachowanie się oficera w okresie odbywania kary aresztu domowego 48
Stawiennictwo osób wojsk. w sąd. powszechnych . 49
Pozbawienie stopnia oficerskiego 49
Oficerowie rezerwowi 49
Zezwolenie na zawarcie małżeństwa 50
Polowanie i rybołówstwo 51
Wynalazki i patenty 51
Urlopy 52
Wyjazdy zagranicę 54
Podania o zezwolenie na wyjazd zagranicę . . 56
Meldowanie wyjazdu 57
Meldowanie przyjazdu i wyjazdu placówkom. . 58
Zachowanie się ofic. przebywających zagranicą . 59
Zwiedzanie terenu manewrów i linji frontów . . 60
Uprawnienia attach'e woj. w stosunku do oficerów. 60
Uprawnienia konsulów w stosunku do oficerów . 61
Przerwanie pobytu zagranicą w razie wykroczeń . 61
Kwota ryczałtowa na ubranie cywilne 61
Legitymacje tatrzańskie i przepustki turystyczne . 62
Oficerowie w stanie spoczynku — karalność dyscypl. 62
Zastrzeżenia co do noszenia munduru przez oficerów w stanie spoczynku 64
Pozbawienie prawa noszenia munduru 65

str.

Należenie oficerów do towarzystw i związków . 65
Udział oficerów w zjazdach 66
Zezwolenie na należenie ofic. do tow. i zw. cyw. . 67
Warunki należenia ofic. do tow. i zw. cyw. . . 68
Nabywanie, posiadanie i noszenie broni . . . 69

Uroczystości, reprezentacje.

Uroczytości 72
Uroczystości państwowe 72
Przebieg uroczystości 73
Współżycie ze społeczeństwem 74
Uroczystości wojskowe 74
Święta pułkowe 75
Goście 76
Goście zagraniczni 76
Oznaki pułkowe 77
Tradycje 77
Uroczystości kościelne 77
Uroczystości miejscowe 78
Reprezentacja w kraju. 79
Reprezentacja zagranicą 82
Protokół przyjęć 83
Przemówienia 83
Uwagi ogólne 84

CZĘŚĆ II.

WYSTĄPIENIA W OKOLICZNOŚCIACH POZASŁUŻBOWYCH

Obowiązki towarzyskie.

Wizyty 87
Rewizyty 90
Zaproszenia na przyjęcia prywatne 90
Wizyty okolicznościowe 91
Kondolencje 92
Wizyty pożegnalne 93
Obowiązek składania życzeń 93
Podziękowania 93
Zawiadomienia 93
Stosunek oficerów do pań 93
Różne 94

Miejsca i lokale publiczne.

str.

Ogólne uwagi 94
Tramwaj (autobus) 98
W sklepie 98
Instytucje publiczne i urzędy 99
Zebrania — wiece 100
Teatry, rewje, koncerty, akademje, kina . . . 100
Bale, rauty 102
Restauracje, cukiernie, kabarety 103
W pociągu 105
Kościoły — domy modlitwy 106
Muzea, galerje, ogrody, parki 107
Kluby 108
Zajścia w miejscach i lokalach publicznych . . 108
Kasyna oficerskie 109

CZĘŚĆ III.

KORESPONDENCJA.

Rodzaje korespondencji 115
Korespondencja służbowa 115
Rozkaz 116
Zawiadomienie, karta służbowa 117
Meldunek 118
Prośba 119
Raport 120
Forma zewnętrzna 120
Korespondencja prywatna 124
Listy oficjalne 125
Listy ściśle osobiste 126
Bilety wizytowe 129
Używanie biletów 133
Bilety pań 135
Bilety wspólne 136
Praktyczne wskazówki.